

Jongens aan het woord

Een onderzoek naar de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting

Consortium seksuele uitbuiting jongens en jonge mannen

Dit onderzoeksrapport is tot stand gekomen vanuit het Consortiumproject 'Seksuele uitbuiting jongens en jonge mannen': een samenwerking tussen zorg- en expertiseorganisaties Koraal, Lumens, Fier, Pretty Woman/Best Man en Sterk Huis. Dit project is uitgevoerd op basis van een subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Het project heeft als doel om:

1. middels onderzoek zicht te krijgen op de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van jongens en jonge mannen die te maken (kunnen) hebben met seksuele uitbuiting.
2. (specialistische) methodieken en zorgprogramma's te ontwikkelen passend bij de ondersteuningsbehoeften van deze jongens.
3. middels factsheets opgedane kennis en praktische handvatten te delen met professionals. Dit alles ten behoeve van preventie, signalering en het (vroegtijdige) aanbieden van passende zorg en ondersteuning rondom deze doelgroep jongens.

Auteurs:

Gabriëlle Mercera
Frank Noteboom
Chantal Timmermans

In samenwerking met:

Ferdi Bekken
Diede Croes

Ontwerp:

Zuiderlicht

Februari 2023

Inhoud

Inleiding	5
1.1 Probleemstelling	6
1.2 Doelstellingen	9
1.3 Leeswijzer	10
Theoretisch kader: (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting	11
2.1 Definitie en juridisch kader	12
2.2 Achtergronden van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting	14
2.3 Onderzoeksvragen	17
Onderzoeksmethode	18
3.1 Onderzoekspopulatie	19
3.2 Onderzoeksmiddelen	20
3.3 Procedure	22
3.4 Data-analyse	22
3.5 Model als kapstok: ICARE model	22
3.6 Kanttekeningen bij het onderzoek	24
Resultaten	25
4.1 Ingrijpende jeugdervaringen	28
4.2 Emoties, coping en (risicovol) gedrag in de adolescentie en vroege volwassenheid	31
4.3 Seksueel geweld en seksuele uitbuiting	35
4.4 Drempels in de hulpverlening en ondersteuningsbehoeften	40
Discussie	44
5.1 Jongens met kwetsbare achtergronden	46
5.2 Afslagpunten naar slachtofferschap	49
5.3 Taboes en stigmatisering	50
5.4 Drempels in eerder ontvangen hulp en ondersteuningsbehoeften	51
Conclusie en aanbevelingen	53
6.1 Conclusie	54
6.2 Aanbevelingen	55
Referenties	58

Inleiding

'Heel veel jongens willen niet het slachtoffer zijn. Omdat je je dan op je kwetsbaarst voelt snap je [...]. Op dat moment wil je die stoere jongen zijn toch? Dan moet je je bewijzen. Haantjesgedrag. Je moet je bewijzen in de groep, of daar in de instelling [...]. En als jij je kwetsbaar opstelt, dan gaan mensen het tegen jou gebruiken. Daarom stelde ik me nooit kwetsbaar op.'

– R3

1. Inleiding

1.1 Probleemstelling

Het fragment links is een citaat uit een interview met een jongen die al veel in zijn leven heeft meegemaakt. Hij is opgegroeid in een gewelddadige thuissituatie en heeft verschillende vormen van residentiële jeugdhulp ontvangen. Vanuit daar is hij in contact gekomen met een pleger van seksueel misbruik.

Het fragment illustreert een aantal ervaren belemmeringen om zich kwetsbaar op te stellen en hulp te zoeken. Deze jongen staat hierin niet alleen. Uit onderzoek is namelijk bekend dat jongens en jonge mannen die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting, maar ook seksueel geweld in brede zin, de weg naar hulpverlening maar moeilijk weten te vinden (Van Went & Castelijns, 2018; Centrum Seksueel Geweld, z.d.).

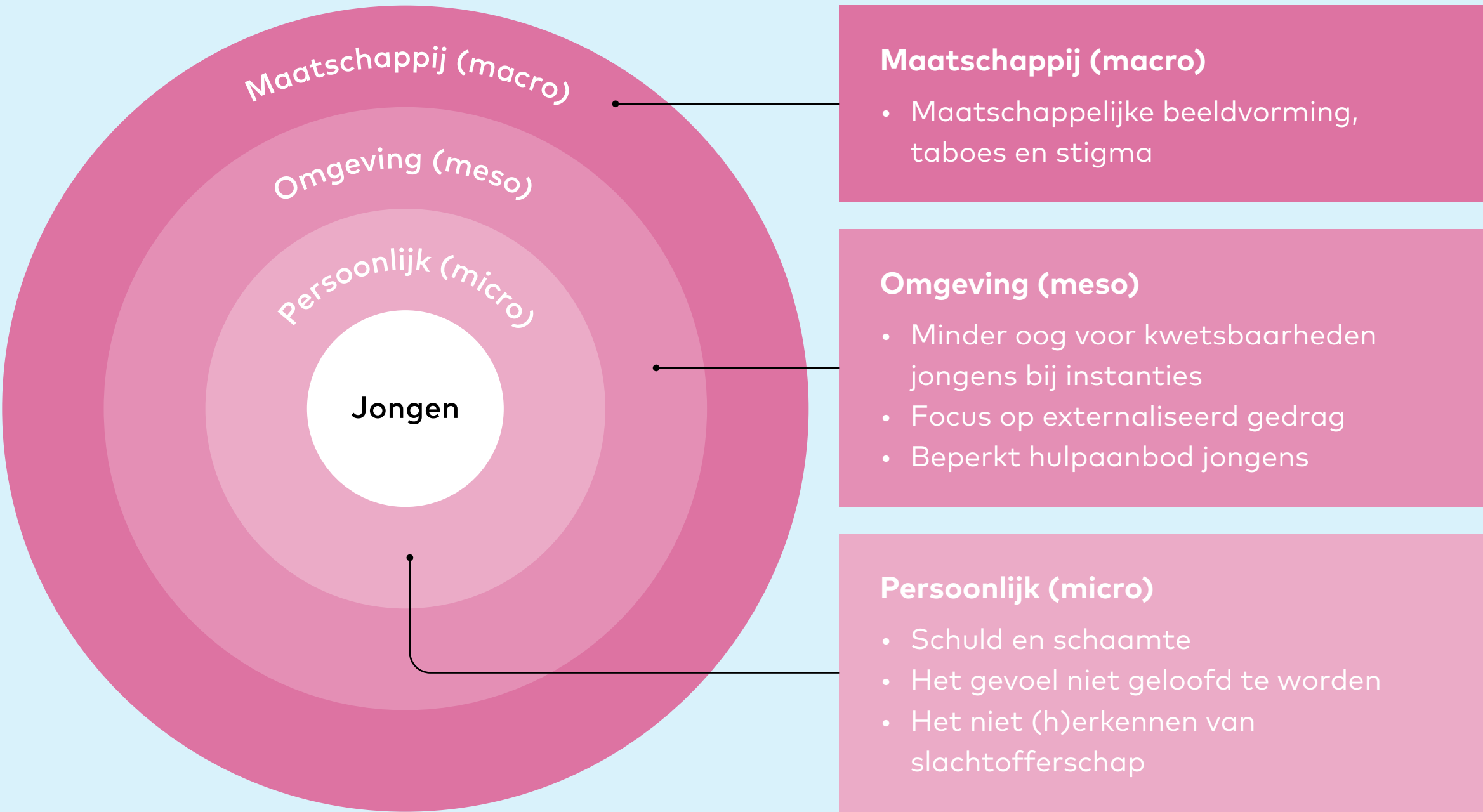
Drempels om hulp te vragen en te ontvangen

In de hulpverlening zijn mannelijke slachtoffers een minderheid. Uit onderzoek van Rutgers onder volwassen mannen en vrouwen blijkt dat slechts 1 op de 5 mannelijke slachtoffers van seksueel geweld hulp krijgt (De Graaf & Wijsen, 2017). Ter vergelijking is dit bij vrouwen 2 op de 5. Hoewel het percentage man van het aantal gemelde slachtoffers van binnenlandse seksuele uitbuiting tussen 2016-2020 slechts 4.9% was, zijn er indicaties dat dit een onderrapportage is (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021). De Nationaal Rapporteur meldt dat slechts gemiddeld één op de vijf slachtoffers van mensenhandel, man en vrouw, in beeld is (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2020). Bovendien blijkt uit onderzoek naar het anonieme en online hulpverleningsplatform Chat met Fier, dat het aantal geïdentificeerde (weliswaar anonieme) slachtoffers van binnenlandse seksuele uitbuiting hoger ligt dan het aantal dat gemeld is bij CoMensha (Langerak & Van Bommel, 2021). Het gaat vaak om slachtoffers die tot dat moment niet bekend zijn bij hulpverlening of politie. Tevens blijkt dat het aantal jongens dat zich meldt bij deze anonieme chat toeneemt (Covers & Meulen, 2022).

In de eerste plaats geldt dat zowel voor jongens als meisjes seksuele uitbuiting moeilijk gesignaleerd wordt. Redenen hiervoor zijn dat seksuele uitbuiting zich veelal in het verborgene afspeelt en daarnaast is het openbaren van slachtofferschap vaak een enorme drempel vanuit gevoelens van schuld, schaamte, angst om aangeklaagd te worden voor criminele activiteiten of loyaliteit aan de dader (Andretta et al., 2016; De Vries et al., 2020; O'Brien & Wen Li, 2020). Maar de barrière om hulp te vragen is over het algemeen groter voor jongens dan voor meisjes. Hier liggen een aantal drempels aan ten grondslag. Deze worden hieronder uitgewerkt en hebben betrekking op verschillende lagen van het systeem waarin een jongen zich bevindt en de wisselwerking daartussen: op maatschappelijk niveau (macro), het niveau van de omgeving (meso) en op persoonlijk niveau (micro), zie ook Figuur 1.

'Ik heb het heel erg weggestopt. Gewoon nooit meer aan denken, dan komt het wel goed weet je wel. Het was gewoon mijn eigen schuld dacht ik altijd.' - R7

Drempels om hulp te vragen:

Figuur 1: Schematische weergave van de drempels die jongens veelal ervaren om hulp te vragen en te ontvangen.

Maatschappij

De maatschappelijke beeldvorming (macroniveau) draagt bij aan het gegeven dat mannelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld doorgaans niet uit zichzelf hulp zoeken (Centrum Seksueel Geweld, z.d.). Heersende taboes rondom: 1. slachtofferschap bij jongens/mannen, 2. homoseksualiteit en 3. seks tegen betaling, liggen hieraan ten grondslag en dragen bij aan gevoelens van schuld en schaamte (Van Went & Castelijns, 2018). Zo weerhouden maatschappelijke gender-normen en overtuigingen zoals 'slachtoffers zijn zwak', 'jongens kunnen zichzelf wel redden' jongens ervan om slachtofferschap te openbaren (Bicanic & Minnen, 2019). Een andere schadelijke overtuiging is dat er veelal wordt gedacht dat jongens die seksuele activiteiten verrichten in ruil voor geld dit meer op eigen initiatief doen en minder gedwongen worden dan meisjes (Dennis, 2008). Voor LHBTI-jongeren geldt dat zij minder snel in contact durven te komen met hulpverlening als gevolg van eerdere ervaringen van discriminatie en het niet geaccepteerd worden door hun omgeving (Van Went & Castelijns, 2018).

Omgeving

Als we kijken naar factoren in de omgeving (mesoniveau), is er in de hulpverlening en bij politie die in contact staan met deze jongens minder oog voor hun kwetsbaarheid. Een veelgehoorde mythe rondom jongens en mannen die slachtoffer zijn van seksueel geweld, is dat zij hier relatief ongeschonden door blijven, terwijl wetenschappelijk onderzoek de onjuistheid hiervan aantoonst (Studzinska & Hilton, 2017). De negatieve gevolgen op de fysieke en psychische gezondheid van mannen lijken namelijk sterk op die van vrouwen (De Graaf & Wijsen, 2017). Bovendien worden jongens en mannen veelal eerder geïdentificeerd als dader dan als slachtoffer (Cockbain et al., 2017; Josenhans et al., 2020).

Een gebrek aan kennis en training bij hulpverlening en politie draagt bij aan het gegeven dat jongens minder snel geïdentificeerd worden als slachtoffer van seksueel geweld en/of seksuele uitbuiting (De Vries et al., 2020; Van Gelder et al., 2017; Van Went & Castelijns, 2018). Dit in combinatie met het gegeven dat jongens het probleem doorgaans niet zelf aanklaarten, maken het des te belangrijker om actief te signaleren en hier specifiek naar te vragen (Bicanic & Minnen, 2019). Tot slot ontbreekt het (wereldwijd) aan evidence-based screeningsinstrumenten, gespecialiseerde preventie- en zorgprogramma's en trainingen voor professionals om (mannelijke) slachtoffers te herkennen en te behandelen (Greenbaum, 2014).

Persoonlijk

Deze factoren op maatschappelijk en omgevingsniveau, werken door op drempels op persoonlijk niveau (micro). Onder deze drempels verstaan we onder andere:

1. Het als extreem belastend ervaren om gedachten en emoties rondom seksuele uitbuiting te bespreken door gevoelens van schuld en schaamte (Dorahy en Clearwater, 2012);
2. Het gevoel niet geloofd te worden, voorkomend uit bijvoorbeeld eerdere negatieve ervaringen met instanties zoals hulpverlening of politie (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021);
3. Het niet (h)erkennen van slachtofferschap, door het vermijden van emoties en het benoemen van de ervaring, of bijvoorbeeld als gevolg van cognitieve en adaptieve beperkingen (McClain & Garrity, 2011; Macy, 2018; Reid, 2018). Al deze factoren maken het niet eenvoudig om deze groep jongens te bereiken. Hoe langer iemand wacht met het praten over het geweld dat iemand heeft meegemaakt, hoe meer impact het heeft op de problematiek die iemand ontwikkeld als gevolg van het geweld (Easton, 2012; Romano et al., 2019).

Bovenstaande toont de essentie aan van het aandacht hebben voor en het meer zicht krijgen op (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze kennis kan bijdragen aan bewustwording, preventie, het tijdig herkennen van signalen, het verlagen van drempels voor jongens om hulpverlening te zoeken en het ontwikkelen van passende (evidence-based) ondersteuningsprogramma's.

1.2 Doelstellingen

De Rijksoverheid is in 2018 gestart met het programma 'Samen tegen mensenhandel' waarin de volgende ambities zijn vastgesteld: 1. Het voorkomen dat mensen slachtoffer worden van mensenhandel; 2. Snel en adequaat signaleren van (mogelijke) slachtoffers, hen uit de situatie halen en realiseren dat ze de benodigde zorg en ondersteuning ontvangen; 3. Aanpakken van daders, zowel strafrechtelijk en bestuursrechtelijk als via het opwerpen van barrières en het voorkomen van herhaald slachtofferschap (Rijksoverheid, 2018). Om deze ambities te halen is een integrale aanpak gewenst waarbij gelijktijdig wordt ingezet op een strafrechtelijke aanpak van daders, maar tevens wordt ingezet op preventie van slachtoffer- en daderschap en tot slot opvang en hulpverlening voor (potentiële of kwetsbare) slachtoffers.

Doelstellingen consortium

In dat kader heeft het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) aan een consortium van zorg- en expertiseorganisaties¹ gevraagd om: 1. zicht te krijgen op de achtergronden van jongens en jongvolwassen mannen die te maken kunnen hebben met seksuele uitbuiting en 2. een passend (specialistisch) zorg- en ondersteuningsaanbod te ontwikkelen voor deze doelgroep (ambities 1 en 2). Hoewel er inmiddels steeds meer kennis voorhanden is over daders van seksuele uitbuiting (Bekken et al., 2021), (minderjarige) jongens en mannen die in Nederland (gedwongen) seks tegen betaling hebben (Simons et al., 2021) en meisjes/jonge vrouwen die slachtoffer zijn (Sondeijker & De Wildt, 2020; Van Dijke et al., 2012; Verwijs et al., 2011), is nog maar in beperkte mate onderzoek gedaan naar de achtergrond van jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting² (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2020; Van Went & Castelijns, 2018). Een eerste doelstelling van het consortium is om bij te dragen aan preventie en signalering door de achtergrond van (kwetsbare groepen) jongens en jonge mannen die (potentieel) slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting zichtbaar te maken. Door meer te weten te komen over deze achtergrond, kan tevens worden voldaan aan de tweede doelstelling van het consortium: het (door)ontwikkelen van een passend zorg- en ondersteuningsaanbod voor (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting.

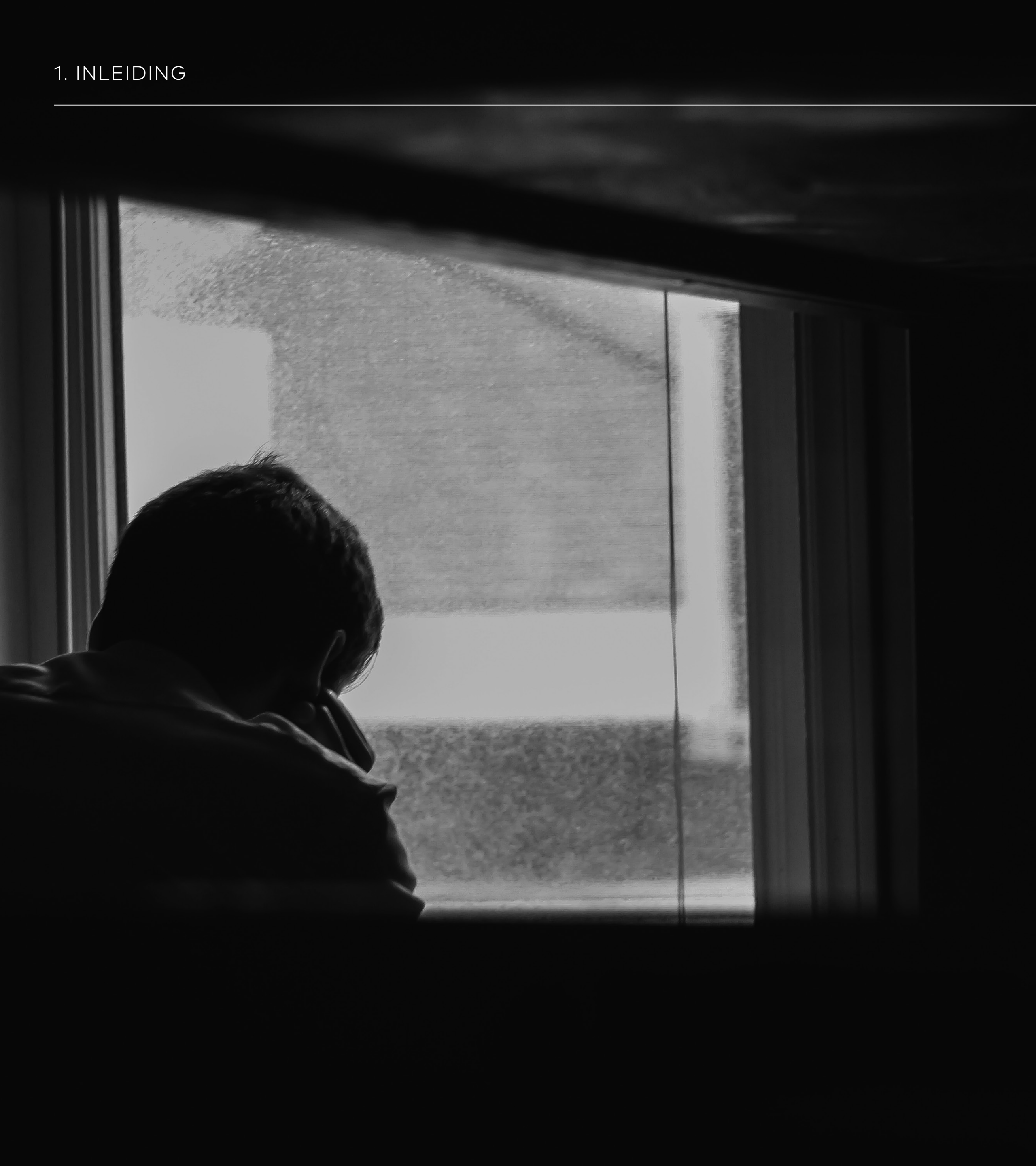
¹ Het consortium bestaat uit de organisaties: Koraal, Fier, Sterk Huis, Lumens en Pretty Women/Best Man.

² In hoofdstuk 2 wordt een literatuuroverzicht gegeven van hetgeen bekend is over (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting.

Projectactiviteiten consortium

Om de doelstellingen te behalen voert het consortium seksuele uitbuiting bij jongens en jonge mannen drie activiteiten uit. De eerste activiteit betreft het casusonderzoek dat centraal staat in dit rapport: interviews en dossieranalyse van 26 (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. In de tweede activiteit ontwikkelen alle vijf consortiumpartijen methodieken en zorgprogramma's. De opgedane kennis uit het casusonderzoek, gecombineerd met wetenschappelijke en praktijkkennis, worden benut voor deze (door)ontwikkeling. De derde activiteit heeft als doel kennisverspreiding. De in dit project opgedane inzichten worden middels factsheets verspreid.

1.3 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 volgt een theoretisch kader, waarin wordt ingegaan op wat seksuele uitbuiting is en wat we tot op heden weten over de achtergronden van (potentiële) jongensslachtoffers. In dit hoofdstuk worden ook de onderzoeksvragen beschreven. Hoofdstuk 3 bevat de onderzoeksmethode waarin onder andere de onderzoekspopulatie en de manier van dataverzameling en -analyse uiteen worden gezet. Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten die zijn voortgekomen uit het casusonderzoek. Hierin staan de achtergronden en ondersteuningsbehoeften van de jongens centraal. In hoofdstuk 5 volgt de discussie, waarin de resultaten van dit onderzoek worden afgezet tegen de literatuur. Hoofdstuk 6 bevat de conclusie met verschillende aanbevelingen voor beleid, onderzoek en praktijk.

Bovenstaande toont de essentie aan van het aandacht hebben voor en het meer zicht krijgen op (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze kennis kan bijdragen aan bewustwording, preventie, het tijdig herkennen van signalen, het verlagen van drempels voor jongens om hulpverlening te zoeken en het ontwikkelen van passende (evidence-based) ondersteuningsprogramma's.

Theoretisch kader:

(potentiële) jongens-
slachtoffers van
seksuele uitbuiting

2. Theoretisch kader: (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting

In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader geschetst van de huidige kennis over de achtergrond van jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Allereerst wordt er ingegaan op de definitie van seksuele uitbuiting en slachtofferschap. Vanuit de praktijk blijkt namelijk dat de doelgroep slachtoffers van seksuele uitbuiting moeilijk af te bakenen is (Commissie Azough, 2014)³. Daarnaast wordt er, ook in dit rapport, doorgaans gesproken over potentiële, vermoedelijke en feitelijke slachtoffers. Omdat er meerdere opvattingen bestaan over wanneer iemand slachtoffer is van een mensenhandelaar (Mein et al., 2014) wordt er in eerst ingegaan op de definitie van mensenhandel en het daarbij behorende juridisch kader (§2.1). Daarna volgt een literatuuroverzicht (§2.2) en komen de onderzoeksvragen aan bod (§2.3).

2.1 Definitie en juridisch kader

Mensenhandel en uitbuiting

Seksuele uitbuiting is een vorm van mensenhandel. Onder mensenhandel wordt verstaan het werven, vervoeren, opnemen of huisvesten van mensen met gebruik van dwang. Het doel van de mensenhandelaar is uitbuiting van een persoon (Rijksoverheid, 2018). Daarbij laat een mensenhandelaar iemand onder mensonterende omstandigheden werken en profiteert daarvan door inkomsten af te nemen. De vraag of het slachtoffer het werk vrijwillig of onvrijwillig doet is daarbij niet van belang. Bij seksuele uitbuiting wordt iemand gedwongen om seksuele diensten te verlenen tegen betaling. De betaling kan plaatsvinden in de vorm van geld of andere vergoedingen, zoals kleding of eten (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021). Naast seksuele uitbuiting zijn er de volgende vormen van mensenhandel: criminele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en gedwongen orgaanverwijdering.

³ [Voor professionals is er een wegingskader ontwikkeld om te onderbouwen wanneer je vanuit een juridisch kader spreekt van seksuele uitbuiting](#) ↗

2. (POTENTIËLE) JONGENSSLACHTOFFERS VAN SEKSUELE UITBUITING

Strafbaar

Mensenhandel is in Nederland strafbaar gesteld onder artikel 273f Sr⁴ in het Wetboek van Strafrecht. Het is een ernstige schending van mensenrechten. Strafbaar is degene die door middel van zowel 1. een handeling; 2. een dwangmiddel en 3. met het oogmerk van uitbuiting een slachtoffer benadert. De handelingen zien toe op het werven, vervoeren, overbrengen of huisvesten van een persoon, waarbij handelingen elkaar kunnen overlappen. Onder dwangmiddelen worden verstaan: het toepassen van geweld of de dreiging daarvan, afpersing, fraude, misleiding of misbruik van een kwetsbare positie of het feitelijke overwicht. Wat betreft het oogmerk op uitbuiting, hoeft de daadwerkelijke uitbuiting nog niet te hebben plaatsgevonden. Wel moet er de intentie zijn om iemand onder mensonterende omstandigheden te laten werken en daarvan te profiteren. Omdat er bij minderjarigen sprake is van een beperking in keuzevrijheid, hoeft er geen sprake te zijn van dwang (Dettmeijer-Vermeulen & Boot-Matthijssen, 2014). Wanneer een minderjarige op eigen initiatief seks tegen betaling heeft, hoeft er geen sprake te zijn van mensenhandel als de 'klant' geen handeling uitvoert met het oogmerk op uitbuiting. Wel is er dan sprake van een zedendelict of ontucht met minderjarigen.

Op basis van de hierboven beschreven definities en het juridisch kader, kan er vervolgens een onderscheid gemaakt worden in potentiële, vermoedelijke en feitelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting (Commissie Azough, 2014):

- Potentiële slachtoffers van seksuele uitbuiting: bij een potentieel slachtoffer is er sprake van risicofactoren, waardoor iemand een verhoogde kans loopt om slachtoffer te worden.
- Vermoedelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting: bij een vermoedelijk slachtoffer gaat het om de aanwezigheid van signalen die wijzen op mogelijk slachtofferschap, zoals omschreven in artikel 273f. Er zijn bijvoorbeeld meerdere meldingen van praktijken die op mensenhandel duiden, maar er zijn geen feiten bekend; het slachtoffer lijkt ingestemd te hebben met de seks tegen betaling, hoewel er tekenen zijn dat dit onder enige dwang verkregen is.
- Feitelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting: we spreken van een feitelijk slachtoffer als een jongen of meisje erkend heeft slachtoffer te zijn van een mensenhandelaar, als er feiten zijn die hierop wijzen of als er een strafrechtelijke uitspraak is gedaan.

Integrale aanpak

Voor een integrale aanpak van mensenhandel, welke zich naast behandeling richt op preventie, is het van belang om zowel jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting als jongens die verhoogd risico lopen op uitbuiting, zorg en ondersteuning te kunnen aanbieden om (herhaald) slachtofferschap te voorkomen. Dit onderzoek richt zich daarom naast vermoedelijke en feitelijke slachtoffers ook op potentiële slachtoffers, om inzicht te krijgen in de ervaringen van deze jongens die mogelijk al dicht tegen slachtofferschap aan schuren. Zo wordt getracht om (eerder) aan te kunnen sluiten bij de zorg- en ondersteuningsbehoeften van deze kwetsbare groep.

In de volgende paragraaf wordt beschreven wat we tot nu toe weten over de achtergrond van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting.

⁴ [Art. 273f van het Wetboek van Strafrecht](#) ↗

2.2 De achtergrond van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting

In het leven van kinderen en jongeren is er een breed spectrum aan risicofactoren die kunnen leiden tot seksuele uitbuiting (Kaandorp, 2022). Deze factoren hebben betrekking op verschillende invloedsferen in hun leven: op persoonlijk niveau en gezins- en omgevingsniveau. Inzicht krijgen in de aanwezige risicofactoren die hen kwetsbaar kunnen maken voor seksuele uitbuiting is dan ook cruciaal om gerichte en effectieve (preventieve) zorg- en ondersteuningsprogramma's in te zetten (Franchino-Olsen, 2019).

Voor jongens is dit echter niet gemakkelijk. Zoals beschreven in hoofdstuk 1 is het aantal jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting dat in beeld is bij de hulpverlening of veiligheidsdiensten marginaal. Dit maakt het voor onderzoeksdoeleinden erg complex om deze groep voor onderzoek te benaderen en meer te leren over hun achtergronden. Hiermee wordt er echter voorbijgegaan aan de ervaringen van seksueel uitgebuite jongens, met daarbij inbegrepen hun mogelijk unieke behoeften op het gebied van zorg en ondersteuning (Mitchell et al., 2017). We weten dus nog relatief weinig over de achtergrond van jongensslachtoffers en welke risicofactoren en beschermende factoren op persoonlijk- en omgevingsniveau er in hun leven aanwezig zijn die verband houden met het slachtofferschap.

2.2.1 Persoonlijke kwetsbaarheden⁵

In Nederland heeft het Expertisecentrum Mensenhandel en (jeugd)Prostitutie (EMP) van Lumens in de afgelopen jaren de 'wereld van de jongensprostitutie' nader in beeld gebracht door een outreachende aanpak⁶. Uit gesprekken met 70 jongens en jongvolwassen mannen hebben zij geconcludeerd dat er sprake is van een brede range aan risicofactoren die jongens al vanaf jonge leeftijd verhoogd kwetsbaar maken voor seksuele uitbuiting (Van Went & Castelijns, 2018). Dit wordt herkend in onderzoeken van het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel en Lumens (Simons et al., 2021) en van Saathof & Vermey (2017), waaruit blijkt dat het veelal gaat om kwetsbare minderjarige jongens die op jonge leeftijd⁷ al dan niet gedwongen zijn gestart met sekswerk. Bovendien blijken zij vaak al op relatief jonge leeftijd seksueel actief te zijn, wat in de internationale literatuur in verband wordt gebracht met een verhoogde kans op slachtofferschap (ECPAT International, 2021).

Een beperkt risicobewustzijn en beïnvloedbaarheid worden als belangrijke factoren gezien die de kans op slachtofferschap van seksuele uitbuiting bij jongens verhogen. Zo bleek uit het onderzoek van Van Went & Castelijns (2018) en Van Gelder et al. (2017) dat veel jongens beïnvloedbaar zijn, bijvoorbeeld als gevolg van een licht verstandelijke beperking (LVB) of andere psychische problemen. Hoewel hier nog weinig onderzoek naar is gedaan bij jongens, wordt dit ook door internationale literatuur onderschreven. Onderzoeken in het Verenigd Koninkrijk laten zien dat seksueel uitgebuite jongens vaker kampen met autisme, gedragsproblemen of een LVB in vergelijking met meisjes (Cockbain et al., 2017; McNaughton Nicholls et al., 2014). Cognitieve en adaptieve beperkingen bij jongeren met een LVB kunnen het vermogen om risico's in te schatten aantasten, wat kan leiden tot een verhoogde kans om in contact te komen met potentiële daders (Sterkenburg et al., 2022). Daders kunnen een voorkeur hebben voor het benaderen van jongeren met psychische kwetsbaarheden, omdat zij gemakkelijker zijn om te beïnvloeden of als minder geloofwaardig gezien worden door hun omgeving.

⁵ Persoonlijke factoren en omgevingsfactoren bestaan in een onderlinge wisselwerking. De hier genoemde persoonlijke factoren kunnen daarom altijd een onderliggende oorzaak hebben vanuit de omgeving.

⁶ In de outreachende aanpak van Lumens vormen de leefwereld en de beleving van de werkelijkheid, de behoeften en zorgen, de dromen en plannen van de jongens het vertrekpunt. Jongens worden actief benaderd op plaatsen waar ze werkzaam zijn.

⁷ Voor jongens die seksueel uitgebuit zijn, ligt de gemiddelde leeftijd bijvoorbeeld op 15,3 jaar als het gaat om de eerste keer seks tegen betaling.

Seksuele uitbuiting wordt bij jongens ook geassocieerd met gedragsproblemen en jeugdcriminaliteit (Moynihan et al., 2018). Jongens waarbij bijvoorbeeld sprake is van agressief gedrag, vernieling van eigendom, diefstal, overtreding van regels en arrestaties, bleken vaker seksueel uitgebuit te worden dan jongens waarbij er geen sprake is van deze risicofactoren (Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2007; Towe et al., 2009). Amerikaanse studies laten dan ook zien dat mannelijke jeugd-delinquenten vaker slachtofferschap van seksuele uitbuiting meemaken (Reid & Piquero, 2014). Hoewel dit nog niet onderzocht is in Nederland, zijn er Amerikaanse onderzoeken die aantonen dat mannelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting minder vaak geïdentificeerd en doorverwezen worden naar hulpverlening en vaker geïdentificeerd worden tijdens hun betrokkenheid bij jeugd-criminaliteit (Cockbain et al., 2017; Horner & Sherfield, 2018). Josenhans et al. (2020) spreken ook wel van een gender bias. Mannelijke slachtoffers kunnen moeilijker te identificeren zijn, omdat zij vaker worden gezien als daders van criminaliteit dan als slachtoffers, in vergelijking met vrouwen.

2.2.2 Kwetsbaarheden in het gezin en de omgeving

Persoonlijke kwetsbaarheden kunnen niet los gezien worden van de omgeving. De meest voorkomende factoren op gezins- en omgevingsniveau die bij jongens in verband worden gebracht met seksuele uitbuiting zijn ingrijpende jeugdervaringen (Moynihan et al., 2018; Saathof & Vermey, 2017). In de internationale literatuur worden deze ervaringen Adverse Childhood Experiences (ACE's) genoemd.

Ingrijpende jeugdervaringen zijn risicofactoren die vaak samen voorkomen en een cumulatieve impact hebben op de algehele ontwikkeling, gezondheid en maatschappelijk functioneren (Gervin et al., 2022; Turney, 2020). Oorspronkelijk worden ingrijpende jeugdervaringen gedefinieerd als ervaringen van mishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik en disfunctioneren in het gezin (huiselijk geweld, scheiding, middelenmisbruik en mentale gezondheidsproblemen van ouders, een ouder in de gevangenis; Felitti et al., 2019). Later zijn daar andere ervaringen aan toegevoegd die meer betrekking hebben op de omgeving, zoals gepest worden, sociale afwijzing, armoede, geweld of discriminatie en een oorlogsverleden (Hawes et al., 2021).

Ingrijpende jeugdervaringen

Onderzoeken onder jongensslachtoffers in Nederland van Van Went & Castelijns (2018) en Van Gelder et al. (2017) toonden aan dat bijna alle jongens die zij geïnterviewd hebben, opgroeiden in gezinnen met meervoudige en complexe problemen⁸ en/of psychische trauma's hadden als gevolg van een of meerdere ingrijpende jeugdervaringen. Onderzoek van ECPAT International (2021) onderschrijft dit: disfunctioneren in het gezin van herkomst (o.a. gebrek aan stabiliteit, financiële middel-en, toezicht, gehechtheid aan het gezin, mishandeling) en de opvoedbelasting van ouders zelf (o.a. middelenmisbruik, detentie, partnergeweld) worden vaak in verband gebracht met seksuele uitbuiting bij jongens. De meest bestudeerde ingrijpende jeugdervaringen die in verband worden gebracht met een verhoogde kans op seksuele uitbuiting bij jongens zijn fysieke en emotionele mishandeling en seksueel misbruik⁹ (Adjei & Saewyc, 2017; Josenhans et al., 2020; Moynihan et al., 2018; O'Brien et al., 2017; Reid & Piquero, 2014; Svensson et al., 2013). Het feit dat seksueel misbruik een risico-factor voor seksuele uitbuiting is, onderstreept dat herhaald slachtofferschap van seksueel geweld onder jongens en mannen relatief vaak voorkomt (De Graaf & Verwijs, 2017; Simons et al., 2021).

Afhankelijkheden

Deze onstabiele gezinssituaties waarin jongens vaak opgroeien, hebben als gevolg dat zij bijvoorbeeld weglopen van huis en/of het contact verbreken met hun familie (Saathof & Vermey, 2017). Er worden verschillende afhankelijkheden in verband gebracht met seksuele uitbuiting bij jongens. Daarbij kan het onder meer gaan om een middelenafhankelijkheid, dak- en thuisloosheid en schuldenproblematiek (Van Gelder et al., 2017; Van Went & Castelijns, 2018). Deze jongens zijn bezig om van dag tot dag te overleven, en door een gebrek aan een steunnetwerk, financiële middelen of schulden gaan zij seksuele contacten aan in ruil voor geld, eten of onderdak (Josenhans et al., 2020; Movisie, 2020). Van Gelder et al. (2017) spreken ook wel van een glijdende schaal, waarbij een jongen vrijwillig begint met sekswerk waarna hij afglijdt in een seksuele uitbuitingssituatie.

Cultuur gerelateerde risico's

Ook worden cultuur gerelateerde risico's geassocieerd met seksuele uitbuiting, zoals een vluchtelingen- of migratieachtergrond, taboes op homoseksualiteit binnen het gezin, conflicten met ouders als gevolg van het leven tussen twee culturen (Van Went & Castelijns, 2018; Van Gelder et al., 2017). Deze risico's houden veelal verband met de maatschappelijke gendernormen die in hoofdstuk 1 uitgebreid besproken zijn. Internationale literatuur onderschrijft dat dit soort traditionele opvattingen binnen culturen over mannelijkheid, jongens extra kwetsbaar kunnen maken voor seksuele uitbuiting, omdat de kans kleiner is dat ze hun ervaren problemen uiten of hierin worden erkend (ESCAP International, 2021).

⁸ Gezinnen met meervoudige en complexe problemen hebben verschillende kenmerken en problemen die tegelijkertijd op verschillende domeinen (o.a. kind, ouder, gezin, sociaal netwerk, context, hulpverlening) in de leefsituatie rond het gezin spelen (Richtlijnen Jeugdhulp, z.d.).

⁹ Het onderscheid tussen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting ligt in de uitwisseling van geld of goederen, die centraal staat bij seksuele uitbuiting maar niet aanwezig is in alle vormen van seksueel misbruik.

2.2.3 LHBTI jongens

Hoewel homo- of biseksualiteit en transgender op zichzelf geen risicofactoren voor slachtofferschap van seksuele uitbuiting hoeven te vormen, kan er niet voorbij worden gegaan aan het feit dat een groot deel van de jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting onder de doelgroep LHBTI valt (Josenhans et al., 2020). Er zijn verschillende redenen in de literatuur beschreven die maken dat LHBTI jongens aan kunnen worden gemerkt als risicogroep (Dettmeijer-Vermeulen et al., 2016). Ten eerste wijzen eerdere onderzoeken eer-gerelateerde aspecten aan als complicerende factoren (Van Gelder et al., 2017; Van Went & Castelijns, 2018). Met name jongens die opgroeien in een context waarin homoseksualiteit niet wordt geaccepteerd of onbespreekbaar is, zullen in de verborgenheid treden om hun seksualiteit te ontdekken¹⁰. Ook lopen deze jongens kans om te worden verstoten of te worden bedreigd, wanneer zij wel openlijk voor hun homo- of biseksualiteit uitkomen, waardoor ze op straat belanden en uit financiële overwegingen starten met sekswerk. Ten tweede kan deze groep gebukt gaan onder stigma's. Dettmeijer et al. (2016) beschrijven dat LHBTI jongens deel uitmaken van een gemarginaliseerde minderheidsgroep en dat zij mogelijk sociale uitsluiting of negatieve bejegening ervaren omdat zij 'anders' zijn. Dit gaat tevens gepaard met psychische problematiek zoals angst, depressie of emotionele problemen zoals eenzaamheid of een

verminderde eigenwaarde. Om in contact te komen met 'gelijkgestemden' wenden zij zich tot het internet, waar toezicht beperkt is en daarmee het risico op grooming op de loer licht. Ook blijkt dat LHBTI jongens of mannen relatief vaker slachtoffer worden van seksueel geweld (De Graaf & Wijzen, 2017), terwijl we weten dat een verleden van seksueel geweld de kans op slachtofferschap van mensenhandel verhoogd. Daarmee lijkt er bij LHBTI jongens die een verleden van seksueel geweld hebben, een dubbele kwetsbaarheid te bestaan om in aanraking te komen met mensenhandel.

2.2.4 Beschermende factoren

Bovenstaande laat zien dat er een brede range aan risicofactoren bekend is als het gaat om seksuele uitbuiting bij jongens. De kans op slachtofferschap van seksuele uitbuiting wordt echter niet enkel bepaald door risicofactoren, ook beschermende factoren spelen een rol (Crandall et al., 2019). Ouders lijken in ieder geval een belangrijke rol te hebben als beschermende factor: verschillende onderzoeken hebben bij zowel jongens als meisjes aangetoond dat opgroeien bij biologische ouders en ouderlijke steun en betrokkenheid als buffer dienen tegen negatieve ervaringen (Cluver et al., 2020; Franchino-Olsen et al., 2021; McNeal & Walker, 2016). Daarnaast hebben Reid en Piquero (2014) aangetoond dat het afronden van school de kans op seksuele uitbuiting bij zowel jongens als meisjes verkleint. In vergelijking met risicofactoren, is er een stuk minder bekend over beschermende factoren ten aanzien van seksuele uitbuiting bij jongens.

¹⁰ [Zie bijvoorbeeld het verhaal van Adil ↗](#)

2.2.5 Kennishiaten

Geen van de hierboven beschreven factoren leidt afzonderlijk tot seksuele uitbuiting. Risicofactoren en beschermende factoren zijn met elkaar verbonden op persoonlijk-, gezins- en omgevingsniveau. Problematisch in bestaand onderzoek naar jongens is echter dat het nog amper zicht heeft gegeven in hoe kwetsbaarheden met elkaar in verband staan en hoe zij samen bijdragen aan slachtofferschap. Laat staan wat de rol hierin is van beschermende factoren. Bovendien wordt er volgens Moynihan et al. (2018) onvoldoende gekeken naar unieke ondersteuningsbehoeften van jongens en hun hulpvragen. Het is daarmee niet duidelijk of het huidige zorg- en ondersteuningsaanbod voldoende aansluit bij de behoefte van de jongens. Wat daarbij niet meehelpt, is dat het evidence-based aanbod van screeningsinstrumenten, gespecialiseerde preventie- en zorgprogramma's en trainingen voor professionals om mannelijke slachtoffers te herkennen beperkt is (Greenbaum, 2014). Verder is onderzoek met name kwantitatief en cross-sectioneel. Daarmee wordt het perspectief van jongens zelf op hun uitbuitingservaringen en hun beleving zelden meegenomen. Moynihan et al. (2018) pleiten er daarom ook voor dat er in toekomstig onderzoek naar deze kwetsbare jongens aandacht moet zijn voor de kwalitatieve aspecten van hun ervaringen afgezet in de tijd.

Om die reden is in dit kwalitatieve onderzoek gebruik gemaakt van een levensloopbenadering. Dit is een passende benadering om kwetsbaarheden en hun onderlinge verbondenheid, vanuit het perspectief van de jongens, chronologisch in kaart te brengen. Doel is om hiermee de levensverhalen van jongens uit te lichten, waaruit we rode draden kunnen destilleren die ons meer leren over de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van deze jongens.

2.3 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld om meer inzicht te krijgen in de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting: Hoe ziet de levensloop eruit van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting? Welke drempels ervaren (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting ten aanzien van de zorg en ondersteuning? Welke ondersteuningsbehoeften hebben (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting?

Hoe ziet de levensloop eruit van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting?

Welke ondersteuningsbehoeften hebben (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting?

Welke drempels ervaren (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting ten aanzien van de zorg en ondersteuning?

Onderzoeksmethode

3. Onderzoeks- methode

3.1 Onderzoekspopulatie

Zoals uit hoofdstuk 2 blijkt, is het van belang om inzicht te krijgen in de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van zowel jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting, seksueel geweld als jongens die verhoogd risico lopen. Dit ten behoeve van preventie en (vroegtijdige) behandeling van (potentiële) slachtoffers van seksuele uitbuiting. Bovendien zijn seksueel misbruik en seksuele uitbuiting allebei vormen van seksueel geweld en gaat seksueel misbruik niet zelden aan seksuele uitbuiting vooraf. Gezien de overlap in kwetsbaarheden kunnen ze niet los van elkaar worden gezien en is inzicht in de achtergrond van beide groepen slachtoffers van belang (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021). Daarom zijn de volgende subgroepen geïnccludeerd in dit onderzoek:

Jongens die een verhoogd risico lopen op slachtofferschap van seksuele uitbuiting (n = 8):

- Deze groep komt overeen met de groep potentiële slachtoffers van seksuele uitbuiting zoals beschreven in hoofdstuk 2. Het betreft jongens waarbij er sprake is van risicofactoren die de kans op slachtofferschap vergroten. Ze hebben zich in (seksueel) risicovolle situaties bevonden (zijn bijvoorbeeld gegroomd of benaderd, maar geen slachtoffer geworden) en/of er zijn kwetsbaarheden op het gebied van relaties en seksualiteit.

- **Jongensslachtoffers van seksueel geweld (n = 8):**

- Deze groep betreft jongens die in de adolescentie of vroege volwassenheid slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld (m.u.v. seksuele uitbuiting, zie volgende subgroep). Het gaat om seksuele handelingen die het slachtoffer heeft uit moeten voeren, ondergaan of zien waaronder aanranding, verkrachting, seksuele mishandeling, seksueel misbruik of seks onder dwang.

Jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting (n = 10):

- Bij deze jongens is er sprake geweest van vermoedelijk of feitelijk slachtofferschap van seksuele uitbuiting. De jongen erkent dat er sprake is geweest van seksuele uitbuiting of er zijn concrete signalen en meldingen die wijzen op slachtofferschap. Vier van deze jongens hebben ook seksueel geweld, waardoor er overlap bestaat met subgroep 2.

Een ander inclusie criterium was dat de onderzoekspopulatie (trans)jongens of jongvolwassen (trans)mannen moesten betreffen. Daarnaast moest er bij de jongensslachtoffers van seksueel geweld of seksuele uitbuiting sprake zijn van slachtofferschap in adolescentie of jongvolwassenheid (12-25 jaar oud). De omstandigheden van de jongen speelden tevens een rol in de selectiecriteria. Het was van belang dat hij met enige afstand en zonder ernstige negatieve gevolgen terug kon kijken op de gebeurtenissen. In het kennismakingsgesprek met de jongen en de informed consent brief is er daarom uitgebreid stilgestaan bij de procedure van het onderzoek en de aard van de vragen in het interview. Indien hulpverlening betrokken was, is er met hen afgestemd over eventuele risico's. Daarnaast is met de jongen afgestemd waar hij terecht kon, mocht het interview gevoelens bij hem oproepen en hij naderhand met iemand willen praten.

De consortiumpartijen hebben verschillende manieren ingezet om jongens te benaderen voor deelname aan het onderzoek. Eerst is er binnen de eigen organisaties gekeken of er jongens in zorg waren en/of onderwijs ontvingen die deel konden nemen. Daarnaast is er via andere organisaties, het professionele netwerk van de onderzoekers en platformen voor ervaringsdeskundigen gezocht naar deelnemers. Uiteindelijk zijn er 26 jongens geïnccludeerd. 21 jongens wilden deelnemen middels interviews. 5 jongens wilden enkel deelnemen middels dossieronderzoek¹¹. Redenen waarom zij niet geïnterviewd konden worden hadden betrekking op hun belastbaarheid, de fase van hun behandeltraject of het er niet over willen praten. In Tabel 1 staan de demografische kenmerken van de jongens weergegeven.

Tabel 1: Demografische kenmerken

	Potentiële slachtoffers	Slachtoffers seksueel geweld	Slachtoffers seksuele uitbuiting	Totaal
Aantal respondenten	N=8	N=8	N=10	N=26
Gem. leeftijd t.t.v. onderzoek	17,0	22,1	21,3	20,4
Leeftijdscategorie t.t.v. slachtofferschap, n (%)				
Minderjarig	n.v.t.	7 (88%)	4 (40%)	11 (61%)*
Jongvolwassen	n.v.t.	1 (12%)	4 (40%)	5 (28%)
Onbekend	n.v.t.	0 (0%)	2 (20%)	2 (11%)
Seksuele geaardheid, n (%)				
Heteroseksueel	7 (88%)	3 (38%)	7 (70%)	17 (65%)
Homo/biseksueel	1 (12%)	3 (38%)	3 (30%)	6 (27%)
Anders	0 (0%)	2 (25%)	0 (0%)	2 (8%)
Transgender, n (%)	1 (13%)	1(13%)	1 (10%)	3 (12%)

* Van een totale N van 18, aangezien er alleen bij de laatste twee subgroepen sprake was van slachtofferschap

¹¹ Zie §3.6 voor wat dit betekent voor de data-analyse. Uitgangspunt was om per casus het interview aan te vullen met dossieronderzoek.

¹² Toegang tot volledige dossiers van de jongens bleek echter complex, omdat zij veelal buiten de eigen organisaties geworven waren en/of inmiddels uit zorg waren. Om deel te nemen was daarom een interview óf een dossier voldoende.

3.2 Onderzoeksmiddelen

De kwalitatieve data is door drie onderzoekers van de consortiumpartijen verzameld middels semi-gestructureerde interviews en dossieronderzoek. In deze paragraaf wordt beschreven hoe de interviews (§3.1.1) en het dossieronderzoek (§3.2.2) zijn gebruikt om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

3.2.1 Interviews

Om aan te sluiten bij de doelstellingen van het onderzoek, is getracht om zo dicht mogelijk bij de belevingen en ervaringen van de jongens te komen: hoe ervaren zij hun leefwereld, hoe kijken zij terug op ervaringen en hoe maken ze keuzes in hun dagelijks leven? Hiervoor zijn semi-gestructureerde interviews een passend onderzoeksmiddel (DeJonckheere & Vaughn, 2019). Er is daarbij gekozen voor een narratieve en levensloopbenadering, waarin het draait om een open gesprek waarin de geïnterviewde uitgenodigd wordt om aan de hand van een aantal vast topics zijn eigen verhaal te vertellen. Vanuit eigen regie en expertise geeft de jongen inzicht in zijn ervaringen waarbij hij op een rustige, betrouwbare en respectvolle manier wordt bejegend (Bartlett & Steber, 2019; Van Miert & Adjiembaks, 2020). Deze basishouding is van groot belang voor de onderzoekspopulatie aangezien er gevoelige onderwerpen aan bod kwamen in de interviews.

De topiclijst voor de interviews is opgesteld vanuit sociaal-ecologisch perspectief waarin er aandacht is voor de gehele context van de jongen. Een brede blik op de achtergrond en ondersteuningsbehoeften is van belang aangezien de ontwikkeling van een jongere, waaronder de kans op slachtofferschap van seksuele uitbuiting, voortkomt uit de wisselwerking tussen individuele kenmerken en kenmerken in de omgeving (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2022).

Om tot concrete topics te komen is de literatuur over seksuele uitbuiting bij jongens geraadpleegd in combinatie met de domeinen van Bodden en Dekovic (2010) en Dekovic en Bodden (2019) die helpen om systematisch kind-, ouder-, opvoedings-, gezins-, contextuele-, sociaal netwerk- en hulpverleningsfactoren in kaart te brengen die wijzen op meervoudige en complexe problemen. Voor het interview-draaiboek is verder gebruik gemaakt van de draaiboeken van het onderzoek Ketenbreed Leren (Spijk-de Jonge et al., 2022). De topiclijst bevatte de volgende onderwerpen:

- Opgroeicontext
- Sociale contacten
- School en werk
- Relaties en seksualiteit
- Hulpverleningsgeschiedenis
- Hulpverleningsbehoeften

De interviewer leidde de topics in waarna er een open vraag werd gesteld die de jongen uitnodigde op verder te vertellen (*'hoe ziet je gezin eruit waarin je bent opgegroeid?'*). Aanvullende vragen werden gesteld om onderwerpen verder uit te diepen (*'kun je een voorbeeld noemen?'*, *'hoe was dat voor jou?'*, *'wat waren fijne/minder fijne ervaringen?'*, *'wat gebeurde er daarna?'*). Hiermee ontstond er een beeld van het levensverhaal van de jongen met daarin de voor hem belangrijke gebeurtenissen, personen, keerpunten en behoeften.

3.2.2 Dossieronderzoek

De topiclijst was tevens de onderlegger voor de dossieranalyse. De dossiers zijn open gecodeerd waarbij de topics als leidraad werden genomen om relevante informatie te selecteren. Hiermee is ook op basis van de dossiers informatie verkregen over de achtergronden van de jongens. Hierbij moet wel een kanttekening gemaakt worden: dossierinformatie betreft indirecte en meer statische informatie over de levensloop van de jongens vanuit het oogpunt van de professional. Het perspectief en de eigen beleving staan hierdoor minder centraal. De data uit het dossieronderzoek is daarom enkel gebruikt voor onderzoeksresultaten van kenmerken in de levensloop (wat hebben ze meegemaakt?; welke soorten hulpverlening hebben ze ontvangen?) en niet voor resultaten waarin ingegaan wordt op de beleving van de jongens.

3.3 Procedure

Wanneer de jongens na de kennismaking en toelichting positief waren over deelname aan het onderzoek, werden ze om toestemming gevraagd. De jongens ontvingen middels een actieve informed consent brief passende informatie over het doel van het onderzoek, de werkwijze, verwachtingen, waarborging van privacy, de verwerking van de data en de uitkomsten van het onderzoek. Als ze instemden met deelname, gaven ze schriftelijke toestemming voor het interview of dossieronderzoek. Het dossieronderzoek vond plaats zonder verdere betrokkenheid van de jongen. De interviews werden samen met de jongen en de eventueel betrokken hulpverlening gepland. Met toestemming van de jongen werd het interview opgenomen, zodat deze later verbatim uitgewerkt kon worden. Voordat het interview startte, kregen de jongens instructies over het interview zodat duidelijk was wat ze in het gesprek konden verwachten. Omdat de jongens de regie hadden over wat ze wilden vertellen rondom de interviewtopics, varieerde de interviewduur van 40 minuten tot 2,5 uur. Bij het afsluiten van het gesprek is nogmaals besproken waar de jongens terecht konden, mocht het interview iets hebben opgeroepen. Als dank voor hun deelname ontvingen ze een tegoedbon.

3.4 Data-analyse

De data bestaat uit de geanonimiseerde transcripten van de interviews en de dossierinformatie. De data is gecodeerd en geanalyseerd door drie onderzoekers, waarbij een derde van de data dubbel is gecodeerd in het kader van betrouwbaarheid. Middels open, axiaal en selectief coderen met behulp van het softwareprogramma Atlas.ti (versie 9) is de data middels een thematische analyse gestructureerd tot hoofdthema's (Baarda et al., 2013). De ontstane hoofdthema's geven inzicht in de levensloop, ervaren drempels en ondersteuningsbehoeften van de jongens. Daarbij is in de eerste fase (open en axiaal coderen) een inductieve benadering gebruikt waarbij de thema's bepaald werden door de data. Op het moment dat er thema's naar voren kwamen (axiaal en selectief coderen), is een deductieve benadering gebruikt waarbij bestaande kennis aan de hand van een theoretisch model is geïntegreerd om de hoofdthema's en onderlinge verbanden te leren begrijpen en verklaren. Hiervoor is het ICARE model als kapstok gebruikt die in de volgende paragraaf uiteen wordt gezet.

3.5 Model als kapstok: ICARE model

Tot op heden is reeds bekend *welke* kwetsbaarheden aanwezig (kunnen) zijn in het leven van jongens-slachtoffers van seksuele uitbuiting¹³. De data uit dit kwalitatieve onderzoek maakt het mogelijk om deze kennis aan te vullen door in kaart te brengen *hoe* deze kwetsbaarheden zich volgens de jongens tot elkaar en het (potentiële) slachtofferschap verhouden. Uit de interviews met de jongens is gebleken dat de gevonden hoofdthema's niet los van elkaar staan. De jongens hebben ons inzicht gegeven in¹⁴:

- de ingrijpende jeugdervaringen die ze hebben meegemaakt (thema 1);
- wat dit vervolgens met heen deed en welke uitdagingen zij verder hebben ervaren ten aanzien van emoties, gedrag en coping (thema 2);
- hoe zij in aanraking zijn gekomen met (seksueel) risicovolle situaties en slachtofferschap (thema 3) en in hoeverre kwetsbaarheden uit thema 1 en 2 hieraan hebben bijgedragen;
- welke drempels zij gedurende hun levensloop hebben ervaren in de zorg en ondersteuning en wat hun ondersteuningsbehoeften zijn (thema 4).

Theoretische modellen kunnen helpen bij het inzicht krijgen in de manier waarop verschillende factoren de kwetsbaarheid voor seksuele uitbuiting kunnen vergroten (Franchino-Olsen, 2021). Daarom is in het analyseproces naar een theoretisch model gezocht die kon helpen om de hoofdthema's te structureren en te leren begrijpen vanuit een levensloopbenadering. Hiervoor is het Intergenerational and Cumulative Adverse and Resilient Experiences (ICARE) model gebruikt (Hays-Grudo et al., 2021).

¹³ Zie §2.2.

¹⁴ Zie hoofdstuk 4 (resultaten) voor de uitwerking van deze thema's.

Het ICARE model geeft een integratief beeld van de effecten van ingrijpende en positieve jeugdervaringen en omgevingsstressoren op verschillende levensuitkomsten zoals de ontwikkeling en mentale en fysieke gezondheid. Wat dit betekent is dat gedrag of gebeurtenissen in het leven niet op zichzelf staan, maar vaak begrepen kunnen worden vanuit een levensloop-benadering. De hoofdthema's vanuit de data in het huidige onderzoek konden met behulp van dit model gestructureerd worden in de context van de levensloop, om te begrijpen welke factoren bij hebben kunnen dragen aan het slachtofferschap of een verhoogd risico hierop. Er moet opgemerkt worden dat dit model enkel is gebruikt om associaties die de jongens zelf hebben aangegeven te structureren en te verklaren. De beleving en ervaringen van de jongens zijn dus leidend geweest. Het ICARE model staat in Figuur 2¹⁵, waarin wordt aangegeven hoe de hoofdthema's uit dit onderzoek (gecategoriseerd op kleur) aan dit model gekoppeld zijn.

¹⁵ Voor een uitgebreide omschrijving van het ICARE model wordt verwezen naar het artikel van Hays-Grudo et al. (2021).

Thema 1:

Ingrijpende jeugdervaringen

Uitleg model: Vroege levenservaringen van kinderen en jongeren, zowel positieve jeugdervaringen (PACEs) als ingrijpende jeugdervaringen (ACEs), vormen een belangrijke basis voor het verloop van hun verdere leven. Zij voorspellen latere gedrags- en gezondheidsproblemen op een cumulatieve manier. Ook contextuele en omgevingsstressoren zoals armoede zijn belangrijke elementen die latere gedrags- en gezondheidsproblemen voorspellen.

Thema 2:

Emoties, gedrag en coping

Uitleg model: Wanneer ingrijpende ervaringen en omgevingsstressoren intenser zijn dan dat kan worden gebufferd door positieve ervaringen, kan het stresssysteem langdurig worden geactiveerd. Dit kan leiden tot veranderingen in ontwikkelingsdomeinen (o.a. hechtings- emotieregulatie- en executieve functieproblemen). Deze ontwikkelingsproblemen maken de weg vrij voor leer-, gedrags- en schoolproblemen, ongezonde sociale relaties en copingsvaardigheden. Ze verhogen het risico op schadelijk gedrag (agressie, middelengebruik) om stress te reguleren wat kan leiden tot mentale en fysieke gezondheidsproblemen.

Thema 3:

Seksueel geweld en seksuele uitbuiting

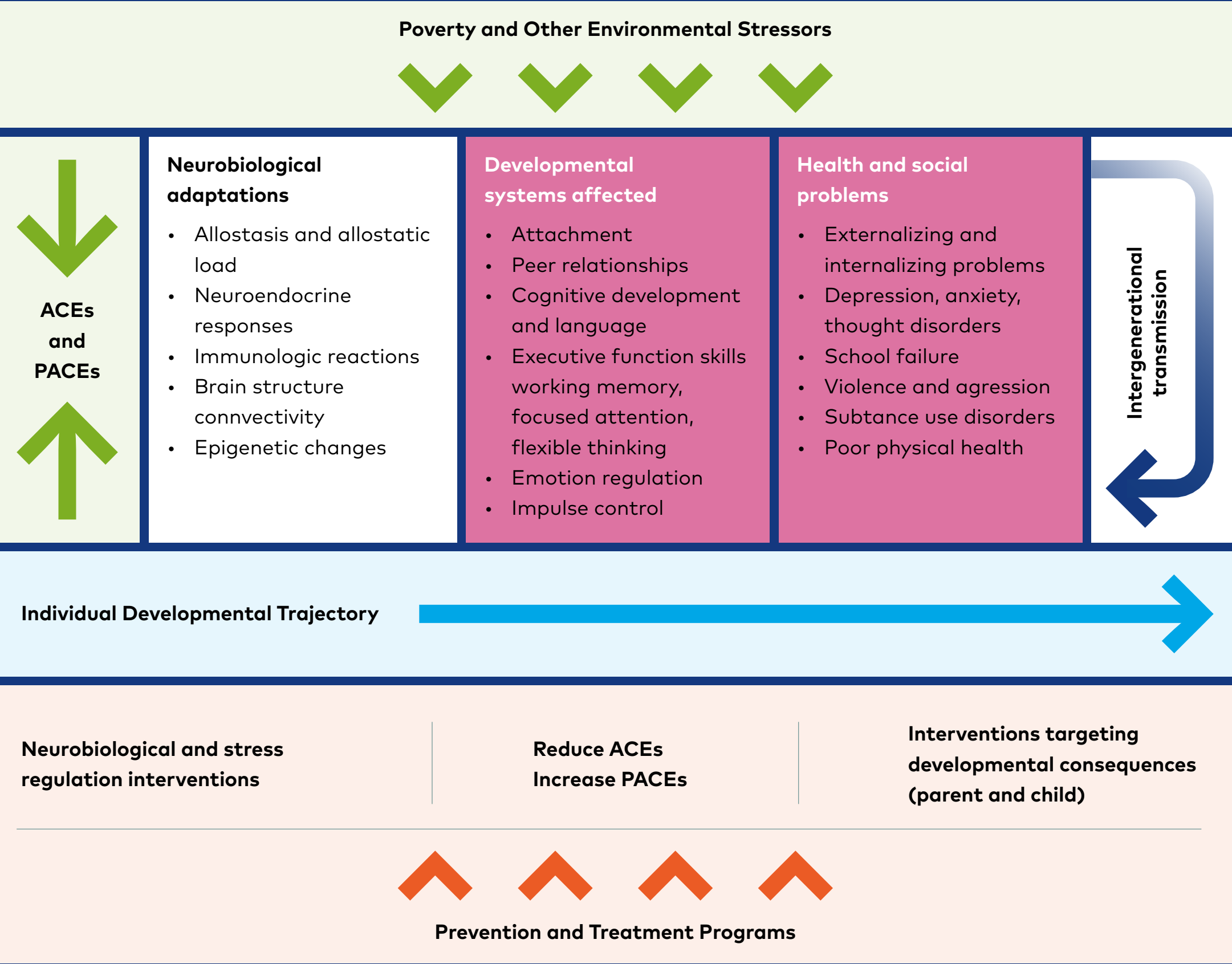
Uitleg model: Al deze aanpassingen, voortkomend uit een opeenstapeling van positieve en negatieve ervaringen, kunnen dus van grote invloed zijn op verschillende levensuitkomsten gedurende de levensloop (in dit onderzoek slachtofferschap).

Thema 4:

Drempels en ondersteunings-behoeften

Uitleg model: Het model pleit ervoor om verder te kijken dan onaangepast gedrag om levensuitkomsten (in dit onderzoek slachtofferschap) te begrijpen en gerichte interventies te kunnen inzetten om veerkracht en herstel te bevorderen. Het model biedt daarmee houvast voor behandel- insteken op het niveau van preventie (inzet op verminderen risico en versterken protectieve factoren) en o.a. interventies op het gebied van gedrag, trauma en het (gezins)systeem.

Figuur 2: Het ICARE model en de manier waarop de hoofdthema's uit dit onderzoek zich tot het model verhouden.

3.6 Kanttekeningen bij het onderzoek

Er zijn een aantal kanttekeningen te maken bij het onderzoek. Ten eerste zijn de jongens grotendeels via zorgorganisaties benaderd voor deelname aan dit onderzoek. Voor de jongensslachtoffers van seksueel geweld en seksuele uitbuiting betekent dit dat het slachtofferschap bekend was, dat zij zich hier (in meer of mindere mate) over wilden uiten en mogelijk al via de hulpverlening meer inzicht hebben gekregen in verbanden tussen hun gedrag en hun omgeving. We weten echter dat een groot deel van de jongensslachtoffers onder de radar is en mogelijk niet eerder in contact is geweest met hulpverlening. Dit maakt dat de bevindingen over achtergrond van de huidige onderzoekspopulatie niet per definitie te generaliseren zijn naar de jongensslachtoffers die niet in beeld zijn¹⁶. Door in de resultatensectie zo dicht mogelijk bij de beleving van de jongens te blijven en door in de discussie deze bevindingen naast andere onderzoekspopulaties jongensslachtoffers van seksueel geweld en seksuele uitbuiting te leggen, wordt getracht een zo objectief mogelijk beeld te schetsen van de achtergrond van jongensslachtoffers.

Ten tweede toont dit onderzoek geen causale verbanden aan tussen achtergrondkenmerken en slachtofferschap. Niet iedereen die zich in een kwetsbare positie bevindt of een bepaalde combinatie van risicofactoren bezit wordt slachtoffer. De data kan worden gezien als 26 unieke levensverhalen, waaruit rode draden gehaald zijn, die ons inzicht geven in *mogelijke* wegen naar slachtofferschap. Ten derde namen 5 jongens deel met dossierinformatie. Dit betrof indirecte en statische informatie vanuit het oogpunt van de professional. De data uit het dossieronderzoek is daarom enkel gebruikt voor onderzoeksresultaten t.a.v. kenmerken in de levensloop (wat hebben de jongens meegemaakt?, welk gedrag wordt gezien? welke soorten hulpverlening hebben ze ontvangen?), waarmee bevindingen uit de interviews aangevuld konden worden. Tot slot wordt in het hoofdstuk over de resultaten aangegeven hoeveel jongens bepaalde zaken benoemden of iets op een vergelijkbare manier hebben ervaren. Kwantiteit zegt hier echter niets over de mate van belangrijkheid van een thema voor een jongen op individueel niveau. Wel leren de aantallen ons over achtergrondkenmerken die relatief vaak of minder vaak voorkomen, wat bruikbare inzichten geeft voor het inrichten van passende zorg- en ondersteuning.

¹⁶ Onderzoek van Simons et al. (2023) naar de anonieme Chat met Fier geeft eerste inzichten in jongensslachtoffers van seksueel geweld en seksuele uitbuiting die anoniem hulp zoeken. Zie ook de factsheet van dit consortium getiteld 'Jongensslachtoffers op de Chat met Fier'.

Resultaten

4. Resultaten

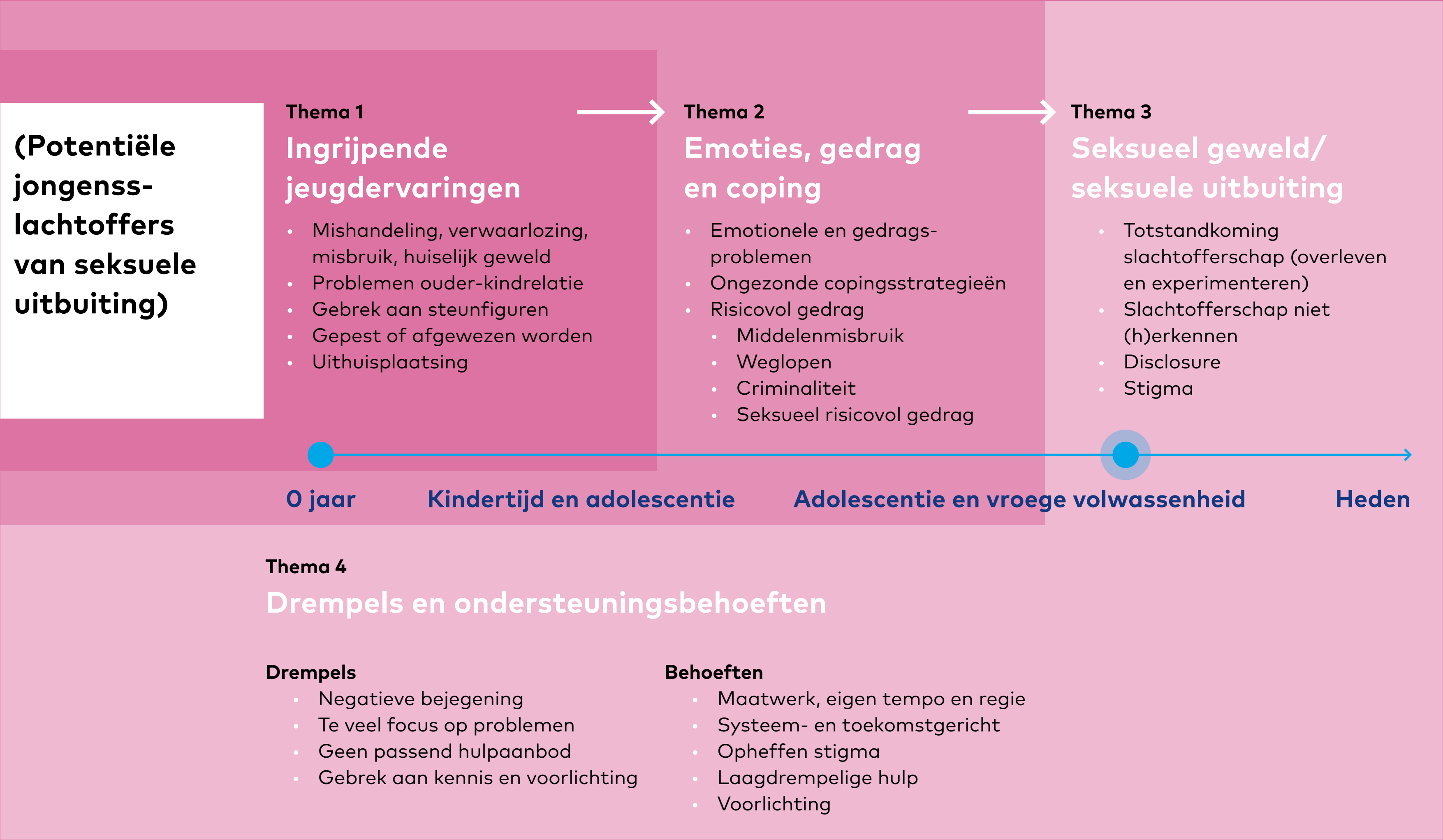
In dit hoofdstuk staan de resultaten centraal die voortkomen uit de interviews en dossiers. Hierin worden de levensloop en ondersteuningsbehoeften i.o.v. hulpverleningsbehoeften van de jongens beschreven aan de hand van de uit de analyse voortgekomen hoofdthema's:

1. Ingrijpende jeugdervaringen
2. Emoties, gedrag en coping
3. Seksuele uitbuiting en seksueel geweld
4. Drempels in de hulpverlening en ondersteuningsbehoeften

Uit de interviews is gebleken dat deze thema's niet los van elkaar staan. Met behulp van het ICARE model, beschreven in §3.5, konden de gevonden hoofd- en subthema's gestructureerd en begrepen worden in de context van de levensloop. Op deze wijze werden rode draden zichtbaar in de levensloop van de jongens waarmee meer inzicht verkregen werd in de factoren die bij hebben kunnen dragen aan het slachtofferschap of een verhoogd risico hierop.

Thema's

In dit hoofdstuk worden de hoofd- en subthema's dan ook chronologisch uiteengezet in de context van de levensloop.

Figuur 3 vat deze thema's samen. In §4.1 wordt ingegaan op wat de jongens hebben meegemaakt aan ingrijpende jeugdervaringen en het gebrek aan beschermende factoren (thema 1). In §4.2 komt aan bod wat dit vervolgens met hen deed en welke kwetsbaarheden zij verder hebben ervaren ten aanzien van emoties, gedrag en coping (thema 2). §4.3 gaat vervolgens in op hoe de jongens in aanraking zijn gekomen met seksueel risicovolle situaties en/of slachtofferschap van seksueel geweld en seksuele uitbuiting. En hoe kwetsbaarheden in thema 1 en 2 hieraan bij hebben kunnen dragen (thema 3). Deze drie thema's spelen zich af tegen de achtergrond van een vaak aanwezige hulpverleningsgeschiedenis (thema 4). In §4.4 komt aan bod welke drempels de jongens hebben ervaren ten aanzien van de ontvangen zorg en ondersteuning en welke ondersteuningsbehoeften zij hebben. In elke paragraaf van dit hoofdstuk staat één van de vier hoofdthema's centraal. Daarin worden de beleving en ervaringen van de jongens beschreven en geïllustreerd met behulp van quotes. In hoofdstuk 5 (discussie) worden de bevindingen tegen de literatuur afgezet en in hoofdstuk 6 worden praktijk-aanbevelingen gedaan.

Figuur 3: Visuele weergave van de hoofd- en subthema's die beschreven worden in dit hoofdstuk.

4.1 Ingrijpende jeugdervaringen

‘Want de dingen die je meemaakt in je leven, de mensen om je heen, die hebben heel grote invloed in keuzes. Want die vormen jou. Daarom is het ook belangrijk dat een kind goed wordt opgevoed hè. Want uiteindelijk gaat dat dat kind vormen.’ – R26

Vroege levenservaringen van kinderen en jongeren, zowel positief als negatief, vormen een belangrijke basis voor het verloop van hun verdere leven¹⁷. In deze eerste paragraaf wordt ingegaan op de ingrijpende jeugdervaringen die de jongens hebben meegemaakt en het gebrek aan beschermende factoren waaronder steunfiguren. Er wordt stilgestaan bij (§4.1.1) ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie, (§4.1.2) sociale afwijzing en tot slot (§4.1.3) andere ingrijpende jeugdervaringen. In §4.2 komt vervolgens aan bod hoe deze gebeurtenissen volgens de jongens hun leven hebben beïnvloed en welke kwetsbaarheden er verder aanwezig waren op het gebied van emoties, gedrag en coping.

Bij alle drie de groepen jongens (hoog-risico, seksueel geweld en seksuele uitbuiting) was er sprake van één of meerdere ingrijpende jeugdervaringen^{18, 19}. Er werden grofweg twee categorieën gezien, namelijk: 1. ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie, waaronder ervaringen van mishandeling, verwaarlozing, misbruik of ander disfunctioneren in het gezin²⁰; 2. ingrijpende jeugdervaringen met betrekking tot sociale afwijzing, zoals gepest of buitengesloten worden²¹. Bij ongeveer de helft van de jongens was er sprake van een combinatie van beide.

4.1.1 Ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie

Ten aanzien van ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie vertelde ruim twee derde van de jongens dat de biologische ouders uit elkaar zijn gegaan in hun kindertijd of zelfs nog voor hun geboorte. Een groot deel van de jongens is dan ook opgegroeid in een samengesteld of eenouder gezin. Een derde van de jongens had fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en/of huiselijk geweld meegemaakt. Vaak kwamen ze hier al mee in aanraking op jonge (peuter/kleuter) leeftijd.

Ze vertelden bijvoorbeeld over situaties waarin ze getuige waren van ruzies en geweld tussen ouders. En over situaties waarin ze werden geslagen, uitgescholden of bedreigd, bijvoorbeeld omdat ze niet luisterden of te druk waren, zoals de volgende quote illustreert:

‘Als ik beneden kwam en mijn moeder nog op bed lag, dan kreeg ik gelijk alweer een klap omdat ik te luid deed, anders werd mijn moeder wakker. En dan ging hij heel hard schreeuwen. En uiteindelijk kwam ze ook echt beneden, omdat hij aan het schreeuwen was, en dan kregen wij [mijn broertje en ik] zeg maar de schuld.’ - R13

Een kwart van de jongens had in hun kindertijd seksueel misbruik meegemaakt, waarbij de pleger in twee gevallen de stiefvader was, in twee gevallen een kennis van de familie, in een geval een broer en in het andere geval een onbekende. Wat opviel, was dat het besef van misbruik vaak pas op latere leeftijd kwam. De jongens gaven bijvoorbeeld aan dat ze de gebeurtenis diep weg hadden gestopt, ze dachten dat het normaal was of ze waren in twijfel of het hun eigen schuld was:

‘Als er zoiets gebeurt, moet je voorstellen je lichaam reageert ook, dus dan is het heel makkelijk om tegen jezelf te zeggen, dan geef je jezelf de schuld, want mijn lichaam reageert dus ik wilde het. Maar dat is helemaal niet zo maar ja.’ – R9

Verder vertelde ongeveer een kwart van de jongens over mentale gezondheidsproblemen bij ouders, zoals een depressie, trauma of persoonlijkheidsstoornis. Hoewel in mindere mate, werden ook emotionele en fysieke verwaarlozing, middelenmisbruik van ouders en ouders in detentie genoemd als ingrijpende jeugdervaringen. Uit de verhalen van de jongens kwam verder naar voren dat er vaak sprake was van een opeenstapeling van ingrijpende jeugdervaringen:

‘Ik heb een moeder, drie broertjes thuis, waarvan eentje ook weer uit huis is geplaatst destijds. De andere twee zijn thuisgebleven. En ook een alcoholistische stiefvader die me mishandelde. M’n eigen vader die me mishandelde thuis. Ook geen contact meer mee. Ja, hoe zag dat [jeugd] eruit? Ja, lastig uit te leggen. Rommelig.’ – R5

¹⁷ ICARE model, zie §3.5.
¹⁸ Zie hoofdstuk 2 voor de definitie en welke ervaringen hieronder vallen.
¹⁹ Bij één jongen is het topic opgroeicontext niet ter sprake gekomen in het interview. Het is niet bekend of hij ingrijpende jeugdervaringen heeft meegemaakt.
²⁰ 21 van de 26 jongens.
²¹ 16 van de 26 jongens.

Er kwam een duidelijke tweedeling naar voren tussen jongens die een opeenstapeling van ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie hadden meegemaakt²² en jongens waarbij er sprake was van één, twee of minder structureel aanwezige ingrijpende jeugdervaringen²³. De eerste groep kwam vaak uit gezinnen met meervoudige en complexe problemen²⁴. Bij hen waren er vaker ouder-kind relatieproblemen, zoals moeizaam of verbroken contact met (een van de) ouders, onderlinge ruzies of het niet voelen van een band, zoals de volgende quote illustreert:

| *‘Ik weet niet. Gewoon ik heb mij nooit echt een deel gevoeld van het gezin zeg maar.’ – R11*

Zij misten dus vaak ouders als een beschermende factor. Uit de levensverhalen van deze jongens viel op dat zij bij latere problemen in hun adolescentie vaak niet konden terugvallen op hun gezin en daardoor misstanden niet deelden met hun omgeving. Zo vertelde een van de jongens het volgende:

| *‘En toen, toen gebeurde het [de verkrachting] en daarna ben ik gewoon weggelopen. Gewoon verder gegaan alsof er niks aan de hand was. Het liefste had ik gewoon ouders gehad waarbij ik kon vertellen van dit is gebeurd.’ – R18*

Een groot deel van deze jongens had ook niet de behoefte om met hun omgeving te delen wat zij meemaakten. Uit hun verhalen bleek dat dit een aantal redenen kon hebben. Ze waren het geweld in de thuissituatie bijvoorbeeld gewend waardoor het volgens hen geen impact (meer) had, ze voelden zich geen slachtoffer, ze wilden zich niet kwetsbaar opstellen of ze wilden anderen er niet mee lastig vallen:

| **Interviewer: ‘Praatte je wel eens met vrienden over wat je hebt meegemaakt vroeger?’**
R11: ‘Nee weinig. Ik kan heel moeilijk over die dingen praten en ik praat er ook gewoon niet graag over, want ik heb zoveel dingen meegemaakt in mijn leven. Mijn verhaal, bijna niemand heeft mee-gemaakt wat ik heb meegemaakt. Dus ik ga jou of iemand anders of dichtbij zijnde niet lastig vallen.’

De jongens waarbij de gezinsproblemen veelal enkelvoudig waren en er sprake was van een betere ouder-kind relatie, blikten positiever terug op hun jeugd. Ondanks dat er bij hen ook spanningen en problemen waren, konden zij vaker bij ouders of iemand anders uit hun familienetwerk terecht. Zo vertelt een jongen dat hij, ondanks een moeilijke scheiding van ouders en een uithuisplaatsing, toch altijd een warm en ondersteunend gevoel heeft gehad ten aanzien van zijn ouders:

| *‘Of het nou stelen, drugs, wat dan ook is. Of over seks praten. Ik zeg alles tegen mijn ouders, ook al willen ze het niet altijd horen. Omdat ik weet dat mijn ouders eh, ja, die kunnen me het beste advies geven want die weten hoe ik ben, weet je wel. Die kunnen er echt met me over praten [...]. Ze oordelen wel, maar ze kunnen me ook helpen en ja.’ – R17*

4.1.3 Sociale afwijzing

Sociale afwijzing betreft het tweede thema dat door jongens is genoemd als het gaat om ingrijpende jeugdervaringen. Zo heeft meer dan de helft van de jongens aangegeven dat zij in hun jeugd niet mee konden komen met leeftijdsgenoten, gepest en afgewezen werden of zich een buitenbeentje hebben gevoeld. Ze werden ook als ‘anders’ gezien door hun sociale omgeving, bijvoorbeeld vanwege hun geaardheid of genderidentiteit, thuissituatie of gedrag.

Jongen die bi-, homoseksueel of transgender zijn²⁵, vertelden dat zij vaak al voordat zij uit de kast kwamen, druk of oordelen voelden vanuit hun omgeving en als anders werden bestempeld. De jongens vertelden dat hun coming-out fase een moeilijke periode was. Ze waren zelf zoekende naar hun (seksuele) identiteit en daarbovenop was er angst voor de reactie uit de omgeving.

| *‘Ik probeerde het [homoseksualiteit] te verbergen eerst. Maar ja, dan kreeg ik altijd die opmerking van ‘oh jij bent toch homo?’ [...] Dan ben ik echt zo van, ik heb het zelf nog geeneens helemaal ontdekt, dus laat mij dat eerst doen voordat je conclusies gaat trekken.’ – R18*

²² Bij 13 van de 21 jongens die ingrijpende jeugdervaringen hebben meegemaakt, was er sprake van een opeenstapeling.
²³ Bij 8 van de 21 jongens die ingrijpende jeugdervaringen hebben meegemaakt, waren de gezinsproblemen meer enkelvoudig.
²⁴ Gezinnen met meervoudige en complexe problemen hebben verschillende kenmerken en problemen die tegelijkertijd op verschillende domeinen (o.a. kind, ouder, gezin, sociaal netwerk, context, hulpverlening) in de leefsituatie rond het gezin spelen (Richtlijnen Jeugdhulp, z.d.).

²⁵ 8 van de 26 jongens.

Het gevoel van afwijzing beperkte zich voor deze jongens niet enkel tot leeftijdsgenoten, ook ouders droegen hieraan bij. Het uit de kast komen resulteerde namelijk voor een deel van de jongens in acceptatieproblemen bij hun ouders. Bijvoorbeeld omdat homoseksualiteit niet in de normen van de culturele achtergrond van het gezin paste of omdat ouders bang waren voor een reactie uit de omgeving, wat het nog altijd heersende taboe op homoseksualiteit illustreert:

'Het is niet dat zij mij niet accepteren voor hoe ik ben, maar ze zijn heel erg bang voor de reacties van de buitenwereld.' – R7

Sommige jongens werden buitengesloten omdat ze als anders werden gezien vanwege hun thuis-situatie. Zij woonden bijvoorbeeld niet thuis of werden opgevoed door familieleden. Ook gedrag was een reden om als anders te worden gezien. Jongens waren bijvoorbeeld druk of vonden het moeilijk om aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten. Zo vertelt een jongen het volgende:

'Die [leeftijdsgenoten] wisten soms ook niet wat ze met mijn drukte aan moesten, dus ik ben wel veel buitengesloten toen. Ook wel veel getest daarvoor. Ik stond vaak wel alleen ergens, ik was veel thuis aan het gamen, want er was niemand die wilde afspreken.' – R6

Deze jongens die zich anders voelden door hun thuissituatie en/of gedrag vertelden dat zij vaak het gevoel kregen een 'probleemkind' te zijn. Dit kon stigmatiserend werken voor deze groep jongens. Doordat de omgeving (en dat konden zowel ouders als leeftijdsgenoten zijn) vooral naar hun problemen keek, hadden ze het gevoel daarop afgewezen te worden en gingen ze zelf geloven dat er iets mis met hen was.

'Ja dan ben je weer het kind dat uit huis wordt geplaatst omdat die een probleemjongere is. Dat geeft je al een indruk dat er iets met jóu mis is.' – R4

'Sowieso ben ik dan weer het problemen kind. Toen heb ik heel erg het gevoel gekregen dat ik anderen daar [met mijn problemen] niet mee moest belasten, mijn vrienden in elk geval niet.' – R12

Net als bij ingrijpende jeugdervaringen in de thuissituatie, komt uit bovenstaande naar voren dat sociale afwijzing ertoe kon leiden dat de jongens het gevoel hadden niet te kunnen steunen op hun directe omgeving. Dit heeft onder andere ten gevolge gehad dat zij hun gevoelens voor zichzelf hielden. Wat verder uit §4.2 en §4.3 zal blijken, bracht dit ook het risico met zich mee dat wanneer zij zich in gevaarlijke situaties bevonden, de jongens dit niet durfden te delen met hun omgeving.

4.1.3 Andere ingrijpende jeugdervaringen

Een andere ervaring die de jongens als ingrijpend aanmerkten was een uithuisplaatsing. Een kwart van de jongens is in hun jeugd uithuisgeplaatst. Dit betrof jongens bij wie doorgaans sprake was van een combinatie van een onveilige thuissituatie, beperkte opvoedcapaciteiten of beschikbaarheid van ouders, dan wel gedragsproblematiek bij de jongen. Een uithuisplaatsing ging vaak gepaard met negatieve gevoelens, zoals het missen van een thuisbasis, heimwee of boosheid.

'Toen kwam ik daar als zestienjarig jochie, ik was best wel, toentertijd best wel verlegen, want ik kwam natuurlijk uit huis en ik was homoseksueel en dat is best wel wat. En dan moet je, ga je wonen in een groep met allemaal jongeren.' – R17

Een opvallende bevinding was dat het merendeel van deze jongens de uithuisplaatsing beschreef als een keerpunt in hun leven, waarna het 'bergafwaarts' ging en zij in een neerwaartse spiraal terecht kwamen. Zij gaven bijvoorbeeld aan dat ze door de uithuisplaatsing drugs gingen gebruiken, hun motivatie voor school verloren en/of in contact kwamen met jongeren die (wiet) rookten, drugs gebruikten of crimineel gedrag vertoonden en uiteindelijk meegingen in het groepsgedrag²⁶. Andere minder genoemde stressoren die ook impact hebben gehad op jongens, zijn onder andere ziekte of het overlijden van een ouder of familielid en het missen van een vaderfiguur. Sommige jongens zijn bijvoorbeeld (deels) opgevoed door een oom, tante opa of oma. Het overlijden van deze belangrijke anderen zorgde voor het wegvallen van een belangrijke steunfiguur.

Interviewer: 'Was ze [oma] belangrijk voor jou?'
R1: 'Ja, ze was net een tweede moeder voor mij [...]. Omdat ik vaak ruzie had met m'n moeder. Dus dan kon ik naar m'n oma als tweede moeder en kon ik altijd bij haar terecht.'

²⁶ Dit wordt verder uiteengezet in §4.2.2.

4.1.4 Samenvatting

Uit bovenstaande komt naar voren dat het meemaken van ingrijpende jeugdervaringen ertoe heeft geleid dat een groot deel van de jongens in dit onderzoek, minder of onvoldoende veiligheid, stabiliteit, steun, aandacht, liefde en/of erkenning hebben gekend. Een steunnetwerk als beschermende factor was vaak afwezig. Een deel van de jongens benoemt deze ervaringen ook als een eerste stap in de negatieve spiraal waarin zij terecht zijn gekomen. Zoals uit de interviews blijkt, trekken de ingrijpende jeugdervaringen vaak diepe sporen bij de jongens en hebben deze hen (verhoogd) kwetsbaar gemaakt voor het ontwikkelen van gedragsproblemen, risicovol gedrag en uiteindelijk ook voor seksueel geweld en seksuele uitbuiting. Het volgende fragment illustreert dit treffend:

‘Dus daar [jeugd] begon het zeg maar al. En omdat ik een beetje overal en nergens heb gewoond, plus opgevoed ben door de hulpverlening, heb ik nooit echt stabiliteit gehad met mensen om mij heen en ook niet echt een vaste plek. Daardoor ontwikkelen kinderen meestal wel meer problemen. Ja dus ook ik zeg maar. En daaruit komt dus zeg maar een stukje verslaving en een stukje zoeken naar spanning en sekswerk gaan doen. Want sekswerk is natuurlijk ook een stukje acceptatie en dat die mensen komen kan wel wat betekenen. Een soort van fake liefde hebben en zo natuurlijk.’ – R24

4.2 Emoties, coping en (risicovol) gedrag in de adolescentie en vroege volwassenheid

Interviewer: ‘Vroeg er wel eens iemand op school aan jou hoe het ging?’
R10: ‘Nee, maar ik was altijd ik weet niet. Ik reageerde het altijd anders af of zo. Altijd boos altijd. Nooit echt huilen of dat soort dingen als het kut ging [thuis], maar altijd boos.’

Wanneer ingrijpende jeugdervaringen te weinig gecompenseerd kunnen worden door beschermende factoren, kunnen er problemen ontstaan op het gebied van emoties, gedrag en coping²⁷. §4.1 liet al zien dat er in de levens van de jongens kwetsbaarheden aanwezig zijn ten aanzien van deze ingrijpende jeugdervaringen en dat veel jongens in beperkte mate een steunnetwerk hadden om op terug te vallen. Uit deze paragraaf zal blijken hoe kwetsbaarheden op het gebied van emoties, gedrag en coping hier doorgaans op volgden. Bij de jongens kwamen emotionele- en gedragsproblemen meer op de voorgrond te staan tijdens de adolescentie en vroege volwassenheid, waarbij in §4.2.1 wordt stilgestaan. Vervolgens maakten ongezonde copingsmechanismen en risicovol gedrag de weg vrij voor risicovolle situaties die de kans op slachtofferschap van seksueel geweld en/of uitbuiting vergrootten (§4.2.2). Hoe het slachtofferschap tot stand kwam, komt in de volgende paragraaf aan bod (§4.3). Ongeacht of ze seksueel geweld hadden meegemaakt, seksueel waren uitgebuit of tot de hoog-risicogroep behoorden, ook ten aanzien van dit thema waren er bij alle jongens kwetsbaarheden aanwezig op het gebied van emoties, gedrag en coping.

²⁷ ICARE model, zie §3.5.

4.2.1 Emotionele en gedragsproblemen

In totaal vertelde ongeveer driekwart van de jongens over emotionele- en gedragsproblemen in hun jeugd. Uit dit onderzoek is niet te achterhalen in hoeverre de oorzaak van deze problemen in kind-eigen karakteristieken lag of in omgevingsfactoren. Wel werd uit de interviews duidelijk dat ingrijpende jeugdervaringen en de omgeving een belangrijke rol hadden in de internaliserende- en externaliserende problematiek die tijdens de adolescentie en vroege volwassenheid door de jongens werd ervaren.

De helft van de jongens met emotionele en gedragsproblemen sprak over internaliserende problematiek, zoals identiteitsproblemen, een laag zelfbeeld, gevoelens van eenzaamheid, depressies en suïcidaal gedrag²⁸. Wat opviel was dat identiteitsproblemen vooral speelden bij LHBTI+ jongens. Op een bepaald punt in hun jeugd worstelden al deze acht jongens met hun geaardheid, genderidentiteit en coming-out, waarbij zes van hen ook acceptatieproblemen ervoeren vanuit hun omgeving. De onzekerheid over hun identiteit, de angst om zich hierover te uiten naar hun omgeving en de schaamte die daarbij kwam kijken, resulteerden bijvoorbeeld in gevoelens van eenzaamheid en depressie zoals de volgende quote illustreert:

‘Ja omdat ik het leven heel zat was. Omdat ik niet meer van mezelf wist wie ik was. En dat niemand om me gaf of zo. De rest had allemaal iemand en ik had niemand bijvoorbeeld.’ – R1

Ook konden een complexe thuissituatie of ingrijpende jeugdervaringen de oorzaak zijn van angst- en stemmingsproblemen. Eén van de jongens die bijvoorbeeld seksueel misbruik had meegemaakt in de kindertijd vertelde dat dit voorval zijn seksleven op latere leeftijd bepaalde door paniekaanvallen. Een andere jongen vertelde dat hij na een moeilijke periode, met de scheiding van zijn ouders, uithuisplaatsing en middelenmisbruik, in een depressie belandde.

De internaliserende problematiek van de jongens bleef veelal onzichtbaar voor hun omgeving. Ze praatten er bijvoorbeeld niet over en kropten hun gevoelens op. Deze gevoelens compenseerden zij vaak met ongezonde copingstrategieën, zoals bijvoorbeeld drugsgebruik²⁹. Een viertal jongens met stemmingsproblemen die hun gevoelens wél uitten hebben daar hulpverlening voor gekregen³⁰. Zij hebben therapie gekregen waar zij over het algemeen positieve ervaringen aan hebben overgehouden, omdat ze leerden te praten over hun gevoelens.

‘Ik ben best een flapuit dus als ik iets mee heb gemaakt, vertel ik het altijd. Dus daardoor weet iedereen ook wat er met mij speelt en waarom ik zeg maar zo reageer. Of wat er in mijn hoofd omgaat [...]. Want ik moest praten over hoe ik me voelde en als er wat was open kaart spelen. En dat neem ik nog wel echt elke dag met me mee. En dat heeft me echt goed gedaan.’ – R24

Bij de andere helft van de jongens met emotionele en gedragsproblemen stond externaliserend gedrag, zoals agressieproblematiek en boosheid, meer op de voorgrond³¹. Ook deze jongens benoemden als verklaring van hun gedrag vaak gebeurtenissen in hun jeugd en de ouder-kind relatie. Al deze jongens hadden een opeenstapeling van ingrijpende jeugdervaringen meegemaakt en waren al vroeg in aanraking gekomen met hulpverlening en/of het speciaal onderwijs.

‘Het [agressieproblemen] is wel uit een trauma ontstaan omdat je als kind dingen meemaakt. En een kind gaat onbewust problematieken ontwikkelen. En bepaalde gewenningen aannemen. En dingen normaal vinden die eigenlijk helemaal niet normaal zijn.’ – R4

Het verschil met jongens die internaliserende problematiek ervoeren was dat jongens met externaliserende problematiek zich veelal afreageerden op de buitenwereld. Ook deze jongens kropten hun onderliggende gevoelens op, maar zij werden door hun omgeving meer beoordeeld op het zichtbare gedrag. Dit probleemgedrag riep negatieve reacties op uit de omgeving, zoals afwijzing en ruzie, wat weer een keten van bijkomende problemen op het gebied van de ouder-kind relatie, school en uithuisplaatsingen veroorzaakte. Dit wordt geïllustreerd door volgende quotes:

²⁸

10 van de 26 jongens.

²⁹

In §4.2.2 wordt hier verder op ingegaan.

³⁰

3 van deze 4 jongens zijn wel slachtoffer geworden, maar de drempel voor hen om zich te uiten naar hulpverlening over slachtofferschap was laag.

³¹

9 van de 26 jongens.

R3: 'Als je elke dag geslagen wordt... Je wordt mentaal gewoon helemaal slap. Je wordt futloos. Je wordt helemaal gek. Op een gegeven moment explodeer je dan, maar dat doe je niet bij diegene die het bij je doet snap je. Je doet het bij iemand anders die er niks mee te maken heeft [...]. Daardoor ben ik ook weg gegaan. Ben ik ook uit huis gegaan.'

R10: 'Ja niks eigenlijk motiveerde mij op school. Ik weet niet, die tijd was een beetje een kut tijd toch. Dus het boeide mij ook niet zoveel.'

I: 'En wat was er in die tijd kut?'

R10: 'Ja ik weet niet alles een beetje. Alles bij elkaar. Gewoon thuis en dat soort dingen, met de ruzies ook en zo. De ruzies tussen mijn vader en mijn moeder, dat was irritant altijd man.'

Jongens met externaliserende problematiek hadden vaak het gevoel een probleemkind te zijn en voelden zich niet begrepen door hun omgeving. Doordat zij vaak al van jongs af aan hadden aangeleerd om hun gevoelens voor zich te houden en/of een beperkt steunnetwerk hadden, bleef de negatieve spiraal van gedrags-, schoolproblemen en uithuisplaatsingen in stand, waardoor er bijkomende gedragsproblemen ontstonden.

R6: 'Voor de rest, op de middelbare school ging het heel erg achteruit, daar begon de scheiding van mijn ouders. Dat heeft wel een impact op mij gehad. Vooral de relatie met mijn vader is heel erg achteruitgegaan en is het met mij daardoor ook heel erg achteruitgegaan. Ik ging meer problemen veroorzaken. Ik ging ouwehoeren in de klas, dingen stukmaken, aanraking met politie. Allemaal dat soort dingen [...]. Dat is wel een van de mindere periodes geweest. Soms denk ik wel terug van wat heb ik daar nou eigenlijk gedaan. In die tijd ben ik ook uit huis gestuurd, vanwege drugsgebruik en zo.'

4.2.2 Ongezonde coping en risicovol gedrag

Alle jongens lieten risicovol gedrag zien in hun adolescentie en/of vroege volwassenheid. Ruim de helft van de jongens noemde overmatig alcohol- en drugsgebruik, bijna de helft seksueel risicovol gedrag en een derde crimineel gedrag en weglopen. Uit de verhalen van de jongens blijkt dat ook dit gedrag begrepen kan worden in de context van de levensloop. Zo noemden de jongens grofweg drie functies van het risicovolle gedrag die vaak overlaptten: 1. Risicovol gedrag als copingsmechanisme; 2. Risicovol gedrag om te experimenteren; 3. Risicovol gedrag door groepsbeïnvloeding. Hieronder worden de drie functies uiteengezet. Het risicovolle gedrag bracht hen in kwetsbare posities, met een verhoogd risico om in contact te komen met daders van seksueel geweld en seksuele uitbuiting.

Ten eerste beschreef het grootste deel van de jongens (driekwart) risicovol gedrag als copingsmechanisme: een manier om om te gaan met ingrijpende jeugdervaringen, negatieve gevoelens of op dat moment ervaren omgevingsstressoren. De ervaren internaliserende- en externaliserende problemen uit 4.2.1 en het gegeven dat de jongens zich vaak niet naar hun omgeving uitten, maakten dat de jongens in ongezonde copingstrategieën vervielen. Middelengebruik werd het vaakst genoemd. De jongens gaven aan dat drugs aantrekkelijk werden, omdat het hen hielp gevoelens uit te schakelen en hun problemen te vergeten.

| *'Vooral als je in zo'n kutsituatie zit thuis. Daar ga je van blowen en drinken.'* – R13

Seksueel risicovol gedrag, zoals afspreken met onbekenden of oudere mannen en veel wisselingen in sekspartners, werd beschreven als copingsmechanisme door LHBTI jongens. Een kwart van de jongens gaf aan bewust dit soort seksuele grenzen op te zoeken. Bijvoorbeeld door een gemis aan liefde en affectie of om eerdere negatieve ervaringen te vergeten of hiervoor te compenseren, zoals de volgende quote illustreert:

| *'Ik kreeg echt heel weinig vertrouwen in mensen. En dan ging ik na die gebeurtenissen [negatieve seksuele ervaringen] juist weer meer met jongens afspreken om dan seks te hebben. Maar dan was het denk ik meer om te proberen om dat andere te vergeten.'* – R18

Wat opviel was dat jongens die meerdere vormen van risicovol gedrag lieten zien, vaker te maken hadden met afhankelijkheden zoals verslaving, financiële problemen of een onstabiele woonsituatie. Het betrof met name de jongens die een opeenstapeling van ingrijpende jeugdervaringen hadden meegemaakt en externaliserende gedragsproblemen lieten zien. Zij waren aan het 'overleven': jongens die een slechte band met ouders of familie hadden, hun thuissituatie wilden ontvluchten, van instelling naar instelling gingen en niet meer naar school gingen.

'Kijk weet je het zijn domme keuzes die ik heb gemaakt en ik moest te zien te overleven. Ik kwam van een gesloten groep. Ik had niemand om mij heen, geen moeder, geen vader, niemand. Toen ik net vrij kwam, wou mijn broertje ook nog geen contact met mij [...]. Ik stond er alleen voor. Ik heb alles gedaan om te overleven.' – R3

Dit overlevingsgedrag, vergrootte hun afhankelijkheid van bijvoorbeeld middelen of andere personen die hen geld of onderdak konden bieden. Sommige jongens kwamen via deze personen in aanraking met criminele activiteiten, zoals drugshandel. Andere jongens besloten sekswerk te gaan doen om inkomsten te genereren. Uit de verhalen van de jongens blijkt dat het overleven hen in kwetsbare posities heeft gebracht, waar mensenhandelaren en daders van seksueel geweld van maakten³².

Ten tweede werd risicovol gedrag door de jongens omschreven als manier om te experimenteren. Dit betrof met name seksueel risicovol gedrag en werd genoemd door jongens die bezig waren met het ontdekken van hun geaardheid en seksuele identiteit. Sexting en seksafspraken met onbekenden of oudere mannen en bijvoorbeeld paydates waren voor hen een manier om hun seksualiteit te ontdekken. Wel bracht de coming-out fase voor veel van deze jongens een bepaalde kwetsbaarheid met zich mee. Jongens die (nog) niet openlijk over hun seksualiteit praatte met hun omgeving, zagen in deze seksafspraken met onbekenden een manier om hun behoeften te vervullen. Zij maakten daarbij soms negatieve seksuele ervaringen mee waarbij anderen over hun grenzen gingen.

'Uhm ja en verder was ik wel altijd heel erg op zoek naar grenzen en zo, ook vooral omdat ik met mijn eigen seksualiteit in de knoop zat. Dan ga je allemaal dingen [paydates met oudere mannen] uitproberen die niet zo handig zijn.' – R7

Dit experimenteergedrag leidde er bij sommige van deze jongens toe dat zij in aanraking kwamen met seksueel geweld of seksuele uitbuiting³³. Ten derde werd groepsbeïnvloeding genoemd als reden voor risicovol gedrag. In de context van sociale relaties was er bij veel jongens sprake van een normalisatie van alcohol- en drugsgebruik, rondhangen op straat en het plegen van delicten. Drugsgebruik was bijvoorbeeld normaal onder jongeren in instellingen en in het uitgaansleven bij LHBTI+ jongens. Groepsnormen droegen zodoende ook bij aan het risicovolle gedrag:

Heel veel jongeren [in de instelling] waren in aanraking met politie, hebben een zwak voor luisteren naar mensen waar ze niet naar moeten luisteren bijvoorbeeld. "Kom we gaan stelen, kom we gaan drugs gebruiken, verkopen". Dat is een beetje meeslepend en zo.' – R5

Deze normvervaging droeg voor sommige jongens bij aan de negatieve spiraal. Afwijkend gedrag werd acceptabel in hun omgeving, waardoor zij weer meer risicovol gedrag lieten zien, bepaalde afhankelijkheden kregen en uiteindelijk in seksueel risicovolle situaties terechtkwamen waar zij achteraf spijt van hebben.

'Ik ging altijd meedoen met mensen en werd makkelijker beïnvloedbaar. En ik deed altijd alles maar, ik wou stoer doen, ik wou d'r bij horen, dat was toen heel erg. Toen heb ik best wat domme dingen gedaan ook wel ja. Van stelen tot drugs gebruiken... Van vechten tot eh, ja ook seksualiteit natuurlijk dan ja.' – R17

Tot slot werd seksueel risicovol gedrag relatief vaak gezien bij jongens die functioneerden op het niveau van een licht verstandelijke beperking³⁴. Vaak was er bij hen sprake van een sociaal-emotionele achterstand, moeite in het kunnen overzien van gevaarlijke situaties en impulsief gedrag. Dit droeg eraan bij dat zij zich in seksueel risicovolle situaties bevonden of zelf vanuit impulsiviteit grensoverschrijdende gedrag lieten zien.

³² In de volgende paragraaf wordt de totstandkoming en aard van dit soort afhankelijkheidsrelaties in relatie tot slachtofferschap verder beschreven.

³³ Dit komt aan bod in de volgende paragraaf.
³⁴ Dit betroffen 1 interview en 5 dossiers.

4.3 Seksueel geweld en seksuele uitbuiting

Uit voorgaande twee paragrafen blijkt dat er parallellen zijn in de levens van de jongens als het gaat om het meemaken van ingrijpende jeugdervaringen en uitdagingen in emoties, gedrag en coping. Toch heeft iedere jongen in dit onderzoek zijn eigen unieke levensverhaal. Dat blijkt uit de verschillende combinaties van kwetsbaarheden, de frequentie daarvan en de aan- of afwezigheid van beschermende factoren zoals een steunnetwerk. Uit deze paragraaf zal dan ook blijken dat er niet één pad naar slachtofferschap is. Bovendien, ondanks hun kwetsbare achtergrond, zijn niet alle jongens in dit onderzoek slachtoffer geworden. In deze paragraaf worden daarom de *mogelijke* wegen beschreven, die ons leren te begrijpen hoe slachtofferschap tot stand kan komen. Eerst wordt ingegaan op de totstandkoming van seksuele uitbuiting (§4.3.1), daarna seksueel geweld (§4.3.2) en vervolgens gaan we in op wat er mogelijk aan heeft bijgedragen dat een deel van de jongens geen slachtoffer is geworden (§4.3.3). Tot slot gaan we in op de beleving en de disclosure van de jongens rondom het slachtofferschap (§4.3.4).

4.3.1 Totstandkoming seksuele uitbuiting

Bij tien jongens is er sprake geweest van seksuele uitbuiting. Bij deze jongens zien we grofweg twee afslagen naar een uitbuitingssituatie toe, waartussen ook overlap te zien is: 1. vanuit een afhankelijkheidspositie en overlevingsmodus³⁵; 2. vanuit vrijwillige seks tegen betaling³⁶.

Bij de jongens die vanuit de eerste afslag, een overlevingsmodus, in contact zijn gekomen met seksuele uitbuiting speelden afhankelijkheden doorgaans een rol, zoals middelenafhankelijkheid, dakloosheid, schulden of een gebrek aan geld. Zij kenden veelal een opeenstapeling van ingrijpende jeugdervaringen, hadden moeilijk of geen contact met ouders, een voortijdig afgebroken schoolloopbaan, een jeugdzorgverleden met meerdere uithuisplaatsingen of hadden geen verblijfsvergunning. Om te voorzien in hun basisbehoeften of om hun problemen te vergeten, vervielen zij vaak in ongezonde copingsmechanismen³⁷. De keuzes die zij maakten rondom o.a. drugsgebruik en -handel, weglopen, vluchten en criminaliteit zorgden ervoor dat zij in risicovolle situaties terechtkwamen. Mensenhandelaren maakten misbruik van deze kwetsbare posities door hen onderdak, geld of de aandacht en affectie te geven die het de jongens in hun leven ontbrak:

4.2.3 Samenvatting

Uit bovenstaande komt naar voren dat emotionele en gedragsproblemen en risicovol gedrag vaak volgden uit ingrijpende jeugdervaringen en omgevingsstressoren. Maar ook werd duidelijk dat deze uitdagingen op het gebied van emoties, gedrag en coping weer nieuwe ingrijpende ervaringen en omgevingsstressoren veroorzaakten, zoals middelenafhankelijkheid, het afbreken van hun schoolloopbaan, een instabiele woonsituatie en negatieve seksuele ervaringen. Dit illustreert dat de levensloop van de jongens gevormd wordt vanuit een continue wisselwerking tussen persoonlijke karakteristieken en omgevingsfactoren. Tot nu toe blijkt uit dit onderzoek dat alle jongens, ongeacht de subgroep waartoe ze behoren, in meer of mindere mate een kwetsbare achtergrond hebben. §4.1 en §4.2 vatten goed samen welke kwetsbaarheden dit kunnen zijn. Uiteindelijk hebben verschillende combinaties van deze kwetsbaarheden ertoe geleid dat een deel van de jongens in aanraking is gekomen met seksueel geweld en/of seksuele uitbuiting. Hoe dat tot stand is gekomen staat in §4.3 centraal.

³⁵ Hiervan was sprake bij 6 van de 10 jongens die seksueel waren uitgebuit.

³⁶ Hiervan was sprake bij 4 van de 10 jongen die seksueel waren uitgebuit.

³⁷ Ongezonde copingsmechanismen zijn aan bod gekomen in paragraaf §4.2.2.

‘Gewoon letterlijk gewoon een man die jongeren geld aanbiedt voor seksuele handelingen. En die weet van kwetsbare jongens, die weet jij bent dakloos, die weet jij hebt geen geld en jij hebt geen eten. En vervolgens gaat die een beetje contact zoeken.’ – R5

Bij de helft van de jongens in deze ‘overlevingsmodus’ begon de uitbuitingssituatie met het uitvoeren van criminele activiteiten voor de mensenhandelaar om schulden af te betalen. Daarna werden zij gemanipuleerd en/of gedwongen om ook seksuele handelingen te gaan verrichten of zelf te ronselen. Daarmee bleken criminele activiteiten, criminele uitbuiting en seksuele uitbuiting bij deze subgroep jongens met elkaar verweven.

‘Nou die was ik dan 15.000 euro schuldig en dan moest ik een plantage boven zetten. En, ja, in het begin had ik zoiets van: nou, doe maar dan. Na twee of drie weken mocht ik niet meer uit zijn huis, moest ik daar elke nacht op de bank slapen [...]. Ik wist het even niet meer. En ik heb ook nog gezegd van nou, als het moet, dan ga ik wel achter vrouwen aan. Want ik weet niet wat ik anders moet doen [om schulden af te betalen]. Nou, dat heb ik gedaan en hij wou dat ik daar wel mee bezig bleef gaan.’ -R2

Opvallend was dat een aantal jongens de mensenhandelaar (en zijn netwerk) al kende voordat zij zelf slachtoffer werden. Het betrof een kennis van vroeger, een buurman of een eigen familielid zoals een neef. Op het moment dat deze jongens zelf niet in hun basisbehoeften konden voorzien, kwamen zij via via weer in contact met deze bekenden. Bij deze jongens ontstond er vaak een loyaliteitsgevoel of een gevoel dat het ‘normaal’ was om onderdeel te zijn van zo’n netwerk. De volgende quote illustreert dit:

‘Ik heb ook wel gewoon onder dwang en zo dingen moeten doen. Seksueel. Ik wil geen details geven. Ik ben wel eens bij iemand geweest, die ken ik ook wel heel goed en zo, maar ik ben wel ooit gedrogeerd en heb dingen meegemaakt daar. En uiteindelijk, het is heel moeilijk uit te leggen, maar diegene wordt daarna een soort van een vriend van je of zo. En dan is het niet echt dat hij je bedreigt of zo. Uiteindelijk hebben we ook wel gewoon mensen daarheen gebracht, bij wie hetzelfde zou gebeuren. Niet bewust, meer onbewust. En uiteindelijk wist je ook wel wat daar gebeurde en dan kreeg je gewoon geld in je handen gedrukt en zo [...] Ja, ik weet niet hoe ik het moet uitleggen. Ik heb geen idee, geen gevoel erbij of zo’ – R13

Andere jongens zijn vanuit een andere afslag, namelijk vrijwillige seks tegen betaling, in aanraking gekomen met seksuele uitbuiting. Dit waren LHBTI-jongens die in seks tegen betaling een manier vonden om te experimenteren met seks, spanning op te zoeken en op een gemakkelijke manier aan extra geld te komen. Paydates waren bovendien iets wat meerdere leeftijdsgenoten deden. Tevens gaven de jongens aan dat ze het ook deden voor de aandacht die ze kregen, en om ergens bij te horen. Ze kwamen namelijk vaak uit gebroken gezinnen, waren in het verleden gepest en kampten met internaliserende problematiek waaronder eenzaamheid.

‘Ik vond het zeg maar onwijs spannend, ik wist er zeg maar niet onwijs veel van. Ik dacht oh is wel makkelijk toch, geld verdienen. En dan hoor ik ergens bij ofzo. Ik zag ook wel andere leeftijdsgenootjes van mij die zeg maar daar ook zaten. Toen dacht ik ook hier ben ik ook niet de enige, dus het is niet raar ook wat ik doe zeg maar.’- R24

Hoewel zij in eerste instantie geen negatieve ervaringen meemaakten tijdens paydates, zijn deze jongens uiteindelijk online in contact gekomen met een pooier die later een mensenhandelaar bleek te zijn. Deze mensenhandelaar beloofde hen werk in de prostitutie, klanten en geld, maar bleek de controle over te nemen door middel van manipulatie, dwang en door deze jongens te verkrachten.

‘Want in het begin dacht ik zo van “oh ik heb de controle erop. Want ik wil geld, ik maak de keuze om met iemand af te spreken. Maar toen ik in het bordeel kwam, toen werd zeg maar de controle een beetje langzaam omgedraaid. En nu ik eruit ben, zie ik dat zeg maar wel meer. Maar ook toen ik er nog wel in zat, had ik het ook wel door. Want ik wou stoppen. En ja, toen zei hij dus tegen mij: ja maar als je ermee zou stoppen dan plukken mijn klanten andere jongetjes of mensen van straat.’ – R22

Voor zowel de jongens die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting vanuit ‘overleven’ als vanuit ‘seks tegen betaling’, gold dat het moeilijk was om uit de situatie te komen. Enerzijds kwam dit door dwang, chantage, manipulatie, geweld en de moeilijkheid om dit te openbaren. Anderzijds viel het op dat de jongens de situatie normaliseerden. Ze accepteerden de situatie of dachten dat (seksueel) geweld er soms bij hoorde. Het kunnen verdienen van geld of onderdeel zijn van een groep stond voor hen op de voorgrond. Hun achtergrond met ingrijpende ervaringen zoals het meemaken van geweld, seksueel misbruik in de kindertijd³⁸, maar ook risicovol gedrag als norm binnen hun sociale netwerk (o.a. drugs of criminaliteit), lijken bij te dragen aan deze normalisatie.

³⁸ 2 jongens waren seksueel misbruikt in hun kindertijd (herhaald slachtofferschap seksueel geweld).

‘Als je teveel mensen in die dingen kent en je weet niks anders, dan is die stap naar normaal maken echt lastig man. Maar dat is op zich wel ingrijpend op zich. Ik probeer er nu wel uit te blijven, maar het is niet alleen die man, het is een heel netwerk, dat zit gewoon door heel Nederland heen en ik heb gewoon genoeg dingen gezien en zo. Uiteindelijk hoor je er automatisch in, dan word je net als hun, dan kun je niet meer zomaar eruit stappen, snap je.’ – R10

Wel weten we dat de seksuele uitbuiting uiteindelijk bij een derde van de jongens gestopt is door een politie-inval of het oppakken van de dader. Een derde heeft zelf de kans gezien om te vluchten en aan de bel te trekken bij instanties. Daarnaast heeft het twee jongens geholpen om hun verhaal te doen bij een vriend of vriendin. In 4.3.4 gaan we verder in op de beleving van het slachtofferschap en het openbaren hiervan (disclosure).

4.3.2 Totstandkoming seksueel geweld

Acht jongens hebben seksueel geweld meegemaakt in de adolescentie en/of vroege volwassenheid, zoals aanranding of verkrachting. Doordat er bij hen geen sprake was van betrokkenheid van een derde en/of een ruilmiddel in de vorm van geld of goederen, spreken we niet van uitbuiting³⁹. Hoewel er dus verschillen zijn in de aard van het slachtofferschap, zien we overlap in de totstandkoming van beide soorten slachtofferschap: 1. de helft van deze jongens is slachtoffer geworden vanuit online dating en vrijwillige seks tegen betaling (vergelijkbaar met slachtofferschap van seksuele uitbuiting); 2. bij de andere helft is er sprake geweest van seksueel misbruik door een bekende in hun omgeving.

Vergelijkbaar met de jongens die seksueel uitgebuit zijn⁴⁰, zien we ten aanzien van de eerste groep dat het jongens betreft die hun geaardheid en seksuele identiteit aan het ontdekken zijn en/of willen experimenteren met seks. Zodoende gaan zij seksuele contacten aan via online dating en in twee van de gevallen ook seks tegen betaling. Daarbij valt het op dat jongens die in hun coming-out fase zitten extra kwetsbaar zijn. In online dating zagen zij een manier om ongezien af te kunnen spreken met andere jongens. Met name jongens met internaliserende problemen zoals eenzaamheid of identiteitsproblemen en jongens die acceptatieproblemen of eengerelateerd geweld ervaren vanuit hun omgeving, gingen risicovolle seksuele contacten aan met bijvoorbeeld oudere mannen of onbekenden.

³⁹ Andersom hebben vier jongens die seksueel uitgebuit zijn wel seksueel geweld meegemaakt in of rondom de uitbuitingssituatie.
⁴⁰ Zie §4.3.1.

‘Ik was ook wel echt flink depressief ook die tijd en toen was ik ook nog gay. Dus dat was niet een hele handige combi. En toen had ik een datingapp waar ik een man had leren kennen en die zei ‘oh ik laat je wel zien hoe de gay scene werkt en iedereen voelt zich eenzaam daar dat is normaal, maar als je leuke mensen ontmoet dan komt het allemaal goed.’ – R7

Maar ook hier konden afhankelijkheden, zoals een gebrek aan geld en steunfiguren om op terug te vallen, een reden zijn om via datingapps seks aan te bieden tegen betaling.

‘Ja op Bullchat, dat is zeg maar zo’n chat voor homo’s, daar heb ik een soort van advertentie geplaatst dat ik tegen betaling seks zou hebben met mannen. Wat ik eigenlijk ook niet wilde, maar ja je hebt geen geld en ik had in die tijd ook geen contact met mijn moeder. En ik heb verder ook niemand om me heen’. -R26

Door via online datingapps in contact te komen met andere jongens en mannen, zijn de jongens gegroomed en uiteindelijk tijdens een date aangerand of verkracht. Dat de scheidslijn tussen slachtofferschap van seksueel geweld en seksuele uitbuiting via online dating dun is, wordt geïllustreerd door onderstaande quote. Beide groepen jongens hebben vergelijkbare kwetsbaarheden en zoeken via de zelfde weg seksueel contact, maar komen in contact met verschillende typen daders zie zich online bevinden.

‘Kijk, ik ben in die kuil gevallen van een jongen die eigenlijk getrouwd was en die een dubbelleven probeerde te leiden. En die vaderfiguur, omdat je dat mist, krijg je eigenlijk van hem, die liefde van een man. Maar het kan ook zo zijn dat het een pooier zou zijn.’ – R26

De andere vier jongens hebben seksueel geweld meegemaakt in de adolescentie en/of jongvolwassenheid, door misbruikt te worden door een bekende uit hun direct omgeving. Deze bekenden betroffen een stiefvader, broer of werknemer van het bedrijf van hun vader. Bij twee van deze jongens was er ook sprake van seksueel misbruik in de kindertijd en dus sprake van herhaald slachtofferschap van seksueel geweld. De jongens hadden vaak niet of pas laat door dat er sprake was van misbruik, omdat het dubbele gevoelens bij hen opriep⁴¹.

⁴¹ Zie ook §4.1.1 waarin wordt ingegaan op de verwarring die seksueel misbruik in kindertijd bij een aantal jongens heeft opgeroepen.

Enerzijds omdat een bekende misbruik van hen maakte, maar ook omdat de jongens nabijheid niet gewend waren vanuit hun opgroeicontext, zoals onderstaande quote illustreert:

‘Ja kijk als je als kind zijnde opgroeit met ouders waarmee je geen verbinding hebt, dat je misbruikt wordt, dat was eigenlijk het eerste moment dat ik liefde voelde of nabijheid met iemand, waardoor je dus in de war raakt.’ – R9

4.3.3 Jongens die een verhoogd risico lopen

In totaal zijn 8 jongens in de onderzoekspopulatie geen slachtoffer geworden van seksueel geweld of seksuele uitbuiting, terwijl zij een vergelijkbare kwetsbare achtergrond kennen. De helft van deze jongens is wel tegen een afslagpunt aangeschurd, maar is uiteindelijk geen slachtoffer geworden. Twee jongens vertelden bijvoorbeeld over een situatie waarin ze op dat moment geen onderdak hadden en in contact kwamen met een man die vroeg om seksuele handelingen. Eén van deze jongens is weggegaan uit de situatie, voordat er iets heeft kunnen gebeuren. De andere jongen heeft zich verbaal en fysiek weerbaar opgesteld, waarna de betreffende man niks meer heeft geprobeerd:

Ja toen op m’n 17e, toen ben ik op straat gegooid. En toen ben ik de hele tijd gaan zwerven tot m’n 19e. Toen ben ik bij [naam] gekomen, waar ik het net kort over gehad. Die heeft mij in huis genomen. Niet eens in huis genomen. Die heeft mij bij een homoseksuele man op de camping gezet. En de eerste avond dat ik daar sliep. Toen zei die tegen mij, ja, moet even op hetzelfde bed slapen. Zonder onderbouwing. Vond ik al raar. En ik probeer te slapen, en in een keer legt die zo m’n arm zo over m’n buik. Ik dacht rot op joh. Daar ga ik niet aan meedoen.- R5

Bij een andere jongen zorgden anderen dat hij niet meer in aanraking kwam met risicovolle seksuele contacten, namelijk de betrokken residentiële hulpverlening. Dit betrof een jongen met een licht verstandelijke beperking die via het internet afsprak met zorgelijke seksuele contacten.

*R1: Zodat ik niet weer ging afspreken.
I: Maar je werd dus gesloten geplaatst, omdat je anders terug zou gaan?
R1: Omdat ik dan weer foute keuzes maak. Maar nu ik ben best wel gegroeid in mezelf ontwikkelen. Ik kom niet meer snel in de verleiding te staan. Ik let meer op mezelf, dat ik meer op mezelf oppas en van mezelf houd. En dingen zoals relaties, dat komt vanzelf wel op m’n pad.*

Het aangeven van grenzen en weggaan uit de seksueel risicovolle situatie lijken dus te hebben bijgedragen aan het voorkomen van slachtofferschap. Maar bij de andere helft van de jongens die geen slachtoffer is geworden, stonden andere zorgen op de voorgrond. Twee van hen voerden criminele activiteiten uit op het gebied van drugs. Twee van hen lieten zelf seksueel grensoverschrijdend gedrag zien als pleger. Dit betrof een jongen met een licht verstandelijke beperking die andermans grenzen moeilijk kon inschatten en een jongen die in de adolescentie zijn zusje had aangerand:

*Dit is niet wat je voor ogen ziet om dingen met je zusje te doen zal maar zeggen. Dat vond ik heel erg. Ik heb het nooit goedgekeurd dat ik dat soort dingen heb gedaan, maar ik heb wel voor mezelf antwoorden gekregen van hee, maar jij hebt dingen meegemaakt. Er zijn jou heel veel heftige dingen verteld. Ik denk dat er heel veel was voorkomen geweest als dat soort dingen niet waren verteld.
– R4*

Deze acht casussen laten een groep jongens zien die geen slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld of seksuele uitbuiting, maar wel een grote diversiteit aan andere zorgwekkende problematiek laten zien. Dit onderstreept mogelijk de heterogeniteit van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting, waar in de discussie verder op in wordt gegaan. Wat vier van deze casussen wel laten zien is de mogelijke rol van weerbaarheid en het kunnen ontvluchten van risicovolle situaties als bescherming tegen slachtofferschap.

4.3.4 Beleiving slachtofferschap en disclosure

Hoe de jongens die seksueel geweld en/of uitbuiting hebben meegemaakt en het slachtofferschap beleefden was wisselend. Een kwart van deze jongens besepte dat zij zich in een positie verkeerden waarin hen groot onrecht werd aangedaan. Zij voelden zich in meer of mindere mate een slachtoffer. De dwang, manipulatie en grote afhankelijkheden (zoals schulden of geen verblijfsvergunning) maakten dat zij hun situatie niet zomaar konden ontvluchten. Wat echter opviel was dat een groot deel van de jongens zich ten tijde van het seksueel geweld of de uitbuiting geen of pas achteraf een slachtoffer voelde. Ten eerste kon dit komen doordat zij niet beseften dat er sprake was van slachtofferschap. Ze dachten bijvoorbeeld dat (seksueel) geweld normaal was, of dat ze zelf voor het sekswerk hadden gekozen en het dus ook deels hun eigen verantwoordelijkheid is geweest.

*I: 'En heb je ooit wel eens verteld aan een vriend wat je hebt meegemaakt?'
R9: 'Uhm nee nee, want dat wist ik zelf niet. Ja dat klinkt misschien heel gek maar ja, ik wist zelf niet wat mij was overkomen.'*

'Nee eigenlijk bijna niemand in de rechtszaak voelt zich slachtoffer en dat komt omdat iedereen zo iets heeft, ik ook, van we hebben er zelf vrijwillig voor gekozen om het werk te doen. Dat aanranding en verkrachting daar hebben we alleen niet voor gekozen en de dwang daar hebben we ook niet voor gekozen, maar om het werk te doen hebben we wel vrijwillig voor gekozen, dus daarom voelen we ons niet helemaal slachtoffer denk ik.' – R22

Ten tweede voelden andere jongens zich geen slachtoffer omdat zij dit als een kwetsbaarheid zagen, die zij niet wilden bezitten. Hier raken we de stigmatisering op slachtofferschap, waarvan bekend is dat jongens dit veelal ervaren. Een aantal jongens wilde niet zielig gevonden worden, schaamde zich, wilde niet dat het label slachtoffer hun identiteit zou vormen, of wilden zich groot houden voor hun omgeving. Opgemerkt moet worden dat jongens dit niet alleen ervaaarden ten aanzien van het slachtofferschap van seksueel geweld en seksuele uitbuiting, maar ook ten aanzien van de ingrijpende jeugdervaringen die ze als kind hebben meegemaakt. Al vanaf jonge leeftijd hadden zij het gevoel zich groot te moeten houden.

'Nou.. ik heb me niet echt slachtoffer gevoeld weet je. Ik vond het altijd voor mietjes. Als ik er nu over na denk, denk ik what the fuck ik was zwaar een slachtoffer.'- R3

Dit werkte in de hand dat veel jongens het slachtofferschap niet of pas laat inzagen en openbaarden.

'En bij een meisje of een vrouw komt dat misschien iets vaker voor, bij jongens zullen er niet veel over durven te praten. Ik heb daar ook heel lang over gezwezen en dat ik het maar niet durfde te zeggen. En het was gewoon ja moeilijk. En ik denk dat er veel meer jongens zijn die het daar mee moeilijk hebben.' – R8

Een andere reden waarom jongens het slachtofferschap niet openbaarden, was dat ze geen vertrouwenspersonen of steunfiguren hadden in bijvoorbeeld hun familie of vriendenkring aan wie ze het konden vertellen. Ook waren er jongens die geen vertrouwen hadden in de op dat moment ontvangen hulpverlening of in de politie, waardoor zij zich niet uitten of geen aangifte deden.

'Ik hield me sowieso wel stil, maar ik heb wel eens iets vertelt, maar dan krijg je tien dubbele preken erachteraan van mijn vader en moeder en uiteindelijk werd ik toch niet geloofd.' – R13

Dit illustreert de drempels die jongens ervaren om zich kwetsbaar op te stellen en hulp te vragen. Het bevestigt het beeld dat in hoofdstuk 1 geschetst wordt, dat deze jongens ten aanzien van slachtofferschap vaak lange tijd onder de radar blijven voor hulpverlening, maar ook voor hun eigen sociale omgeving.

4.3.5 Samenvatting

Uit deze paragraaf komt naar voren dat een combinatie van risicofactoren en vaak een gebrek aan beschermende factoren heeft geleid tot bepaalde keuzes en handelingen die jongens in kwetsbare posities hebben gebracht. Vanuit deze kwetsbare posities zijn een aantal verschillende afslagpunten naar voren gekomen, die kunnen leiden tot slachtofferschap van seksuele uitbuiting en/of seksueel geweld: een overlevingsmodus, online dating en seks tegen betaling. Deze afslagpunten moeten daarmee altijd gezien worden in de context van de factoren die daartoe hebben geleid (thema 1 en 2). Verder blijkt dat de drempels om slachtofferschap te openbaren zorgen voor een bijkomende kwetsbaarheid; deze jongens blijven vaak lange tijd onder de radar voor hulp(verlening). Middels deze drie thema's hebben we meer zicht gekregen op de achtergronden van jongensslachtoffers van seksueel geweld, seksuele uitbuiting of een verhoogd risico hierop. Aan deze kennis worden in §4.4 de opgedane inzichten op het gebied van ervaren drempels in de hulpverlening en ondersteuningsbehoeften toegevoegd. Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 de opgedane kennis vertaald naar aanbevelingen op het gebied van preventie, signalering en behandeling.

4.4 Drempels in de hulpverlening en ondersteuningsbehoeften

Uit de voorgaande drie paragrafen blijkt dat jongensslachtoffers van seksueel geweld, seksuele uitbuiting en jongens met een verhoogd risico hierop een vergelijkbare kwetsbare achtergrond hebben. Gezien deze achtergronden is het niet onverwacht dat er bij driekwart van de jongens voordat het slachtofferschap tot stand kwam al op enig moment in hun kindertijd en adolescentie al hulpverlening betrokken was. Bijvoorbeeld vanwege een complexe thuissituatie of gedragsproblemen. De vormen van hulpverlening liepen bij deze jongens uiteen: van ambulante gezinshulp en therapie tot open en gesloten residentiële plaatsingen en jeugddetentie. Een kwart van de jongens ontving voor de eerste keer hulpverlening in de periode na het slachtofferschap. Een deel van hen kreeg hulp in relatie tot het slachtofferschap, bijvoorbeeld in de vorm van traumabehandeling en ambulante begeleiding. Bij hen ging er vaak een lange weg aan vooraf voordat zij spraken over het slachtofferschap en hulp kregen. Bij het andere deel van de jongens die na hun slachtofferschap hulp ontvingen betroffen het hulpvragen die los stonden van het slachtofferschap. Deze hadden bijvoorbeeld betrekking op praktische ondersteuning (wonen, werken, financiën) of behandeling voor andere emotionele- en gedragsproblemen.

Alle jongens hebben dus ervaringen met uiteenlopende vormen hulpverlening, welke zij hebben gedeeld in de interviews. Door met hen te bespreken wat wel en niet heeft geholpen, is duidelijk geworden welke drempels zij ten aanzien van zorg en ondersteuning hebben ervaren (§4.4.1). Daarnaast hebben we uit de gesprekken geleerd wat wél werkt en dus wat hun ondersteuningsbehoeften zijn (§4.4.2). Deze inzichten geven handvatten om de zorg en ondersteuning beter op (potentiële) jongensslachtoffers af te stemmen.

Omdat de jongens uiteenlopende vormen van hulpverlening hebben ervaren, verschillende combinaties van kwetsbaarheden hadden en slachtofferschap op verschillende momenten in hun levensloop tot stand kwam, liepen de ervaren drempels en ondersteuningsbehoeften uiteen. Daarom werd er geen patroon in de data gevonden die de drempels en ondersteuningsbehoeften kon koppelen aan de subgroepen in dit onderzoek. Met uitzondering van het gebrek aan en de behoefte aan seksuele voorlichting en laagdrempelige hulp om slachtofferschap te kunnen uiten, welke specifiek genoemd werden door slachtoffer van seksueel geweld en seksuele uitbuiting.

4.4.1 Drempels in de hulpverlening

De drempels die jongens hebben ervaren kunnen worden ingedeeld in de volgende vier categorieën: 1. Negatieve bejegening; 2. Te veel focus op problemen (stigmatisering); 3. Gebrek aan (seksuele) voorlichting en 4. Geen passend hulpaanbod.

Ten aanzien van negatieve bejegening komt naar voren dat veel jongens het gevoel hebben gehad dat de hulp onpersoonlijk was. Ze werden niet als individu gezien, er werd niet naar ze geluisterd, er was geen sprake van een gelijkwaardige relatie of het samen zoeken naar oplossingen. Dit kwam voor in verschillende vormen van hulpverlening. Verder ervoeren veel jongens die residentiële jeugdhulp hebben ontvangen repressie. Er was weinig eigen regie, negatief gedrag werd voornamelijk afgestraft en hulpverlening kwam gemaakte afspraken niet na. Dit resulteerde volgens de jongens in een gebrek aan vertrouwen en motivatie om aan doelen te werken. Het weerhield hen er bovendien van om hun verhaal te delen of aangifte te doen van het slachtofferschap.

‘Maar het is ook niet altijd wat het is daar. Het blijft wel een instantie zeg maar. Daar heb ik sowieso niet zo heel veel vertrouwen in.’ -R6

Daarnaast hadden sommige jongens het gevoel niet geloofd te worden door instanties als ze eenmaal wél hun verhaal deden. Zo vertelde een van de jongens dat politie en justitie het seksueel geweld in eerste instantie afdeden als ‘ruige seks onder homoseksuelen jongens’.

Ten tweede was er volgens veel jongens te veel focus op diagnoses en problemen in de hulpverlening. Jongens hadden het gevoel een ‘probleemkind’ te zijn. Er werd bovendien veel naar hun dossier gekeken in plaats van naar de jongens als persoon. Dit werkte zelf-labeling in de hand waarbij de jongen door zijn diagnose en een focus op problemen het gevoel had af te wijken van de norm en zichzelf hiermee gingen identificeren. Zo vertelden enkele jongens dat dit hen heeft gevormd, dat ze gingen geloven dat er iets mis met hen was en naar deze perceptie van zichzelf gingen leven.

‘Nou, toen kwam er ODD uit en NLD. En ja, vanaf dat moment is eigenlijk het traject tot aan nu gestart. Met miljoenen instanties om mij heen. En dat heeft mij natuurlijk ook gedeeltelijk wel gevormd omdat je natuurlijk als kind... Dan ga je daar naar leven. En je voelt je beperkt.’ – R11

Ten derde hadden drempels betrekking op de vorm van de hulp zelf. Volgens sommige jongens sloot deze niet goed aan bij hun behoeften en werd er onvoldoende naar het onderliggende gedrag gekeken.

‘Ik snap wel dat ik een verslaving heb, maar daar zit een kern onder, daar zit van alles onder weet je wel, daar moet je naar toe. Want dan had ik zelf ook begrepen waarom ik een verslaving heb en waarom ik bepaalde gedragspatronen heb.’- R9

Ook vertelde een van de jongens dat zijn drugsverslaving bij een bepaalde instelling een contra-indicatie was om traumabehandeling te mogen ontvangen voor het slachtofferschap van seksueel geweld. Terwijl het drugsgebruik juist een copingsmechanisme was voortkomend uit het onderliggende trauma. Dit voorbeeld illustreert dat er voor sommige jongens te weinig (tijdige) gespecialiseerde hulp voor handen is waarbinnen meervoudige problemen behandeld konden worden. En als die hulp er al was waren er lange wachtlijsten, zoals onderstaande quote laat zien.

‘En dan ga je naar de huisarts en dan krijg je een diagnose, want die moet je krijgen voor dat je specialistische hulp kan krijgen. Maar dan daarna moet je een half jaar op de wachtlijst gaan staan of een jaar en dan zit jij met die diagnose lekker een jaar lang thuis in je kamertje en ik wist al niet wat er met mij mis was, dus dan ga je die diagnose helemaal op jezelf betrekken en zo ben ik eigenlijk echt afgegleden.’ – R8.

Sommige jongens vonden de hulp niet passen bij hun behoeften omdat jongeren met problemen niet bij elkaar gezet moesten worden op leefgroepen. Dit ging ten koste van individuele behoeften en werkte negatieve onderlinge beïnvloeding in de hand. Verder gaven jongens aan dat er een gebrek was aan hulp waarin hun huidige onderwijs gecontinueerd kon worden. Ook was het beschikbare hulpaanbod bij bepaalde instellingen soms meer gericht op vrouwen dan op mannen.

Tot slot ervaaarde een deel van de jongens een gebrek aan kennis en voorlichting ten aanzien van relaties en seksualiteit, maar ook genderidentiteit. Dit werkte volgens hen kwetsbaarheid in de hand omdat jongens zich niet bewust waren van eventuele gevaren en wanneer er gesproken kon worden van slachtofferschap. Zoals §4.3.4 uiteenzet is dit een belangrijke drempel geweest waarom jongens slachtofferschap niet openbaarden.

‘Nou als ik bijvoorbeeld wist wat ik heb meegemaakt een verkrachting was, dan had ik misschien wel eerder hulp gezocht, want ik dacht ik heb gewoon iets meegemaakt wat shit was en niemand weet. En als ik wist dat gender fluid bestond, dan had ik mij veel eerder normaal gevoeld zeg maar ja. Dat er ook andere zijn zoals ik. Minder eenzaam ja.’ – R17

4.4.2 Ondersteuningsbehoeften

Behoeften die de jongens noemden hadden betrekking op: 1. Maatwerk; 2. Bejegening; 3. Laagdrempelige ondersteuning; 4. Het opheffen van stigma; 5. Voorlichting; 6. Gezinsgerichte ondersteuning en 7. praktische hulp. De ondersteuningsbehoeften van de jongens liepen daarmee uiteen. Dit past bij het gegeven dat uit de interviews duidelijk is geworden dat ieder zijn eigen unieke levensverhaal heeft.

Dit vraagt dus maatwerk en vormde het eerste belangrijke subthema rondom ondersteuningsbehoeften.

‘Ik vind dat ze [hulpverlening] meer op de persoon en individueel moeten richten en meer de jongeren ook helpen met de problemen die ze echt hebben. En misschien niet alle jongeren met dezelfde problemen bij elkaar zetten. Ja ik snap dat het lastig is maar ieder persoon heeft een andere aanpak nodig en in de jeugdhulp gebeurt dat niet.’ – R11

Bejegening is ook een belangrijk subthema dat de jongens in relatie tot ondersteuningsbehoeften noemden. Aansluiten bij de jongen als persoon, bij zijn behoeften en op zijn tempo is een belangrijke eerste stap in het bieden van zorg en ondersteuning. Een van de jongens geeft aan dat als een jongen nog niet klaar is om zijn verhaal te doen, het averechts werkt om een traject te forceren.

‘Ja door echt aan te sluiten bij waar iemand echt last van heeft weet je wel. En als iemand daar zelf nog niet klaar voor is om dat te vertellen, ga dan asjeblieft niet allemaal andere dingen op hem plakken of dat traject aangaan in de hoop dat het helpt. Gewoon ondersteunen en het tempo van de cliënt aanhouden. Niet te snel willen.’ – R9

Voor veel jongens moet ondersteuning laagdrempelig zijn. De stap naar therapie is vaak heel groot (geweest) en voor niet alle jongens werkte het of lukte het om met iemand te praten. Verschillende manieren voor ondersteuning moeten volgens hen beschikbaar zijn. Als voorbeelden noemen jongens een anonieme online chat, lotgenotencontact of praten met een ervaringsdeskundige.

'Een aparte website voor jongens die daar over kunnen praten en niet specifiek op meisjes gericht, maar voor jongens. Dat er met kleine letters staat 'klik hier als je wil praten' en dat het gewoon opvallend is, want als jongen zijnde durf je daar gewoon niet over te praten.' – R8

Jongens die wel therapie ontvingen, bijvoorbeeld voor stemmingsproblemen of trauma's vanuit ingrijpende jeugdervaringen of seksueel geweld, waren hier over het algemeen erg positief over.

'Ik heb zelf EMDR gehad, dat wordt waarschijnlijk binnenkort weer opgepakt. Dat heeft bij mij heel goed geholpen. Ik weet niet hoe dat bij andere mensen zit of hun dat helpt, maar mij heeft het in ieder geval heel erg geholpen.' – R8

Ten derde gaven de jongens aan dat het stigma op slachtofferschap en seksualiteit, maar ook op gedragsproblemen opgeheven moet worden. Het weerhoudt hen ervan om hun verhaal te doen. Op de vraag hoe dit aangepakt moet worden gaven ze aan dat er vooral meer openlijk over gepraat moet worden. Een aantal jongens benoemde dat media zoals influencers en reclame hier een rol in kunnen spelen. Maar ook ligt er een belangrijke rol voor de hulpverlening en op scholen, aangezien ook daar het kunnen bespreken van seksualiteit en negatieve ervaringen geen vanzelfsprekendheid is.

'Ja want ook in de hulpverlening en op school of zo dan wordt er eigenlijk nooit echt door een leerling over seks gepraat, alleen maar tijdens biologie. Dat het zeg maar als doel heeft om voor te planten. Maar nooit, zeg maar over hoe een kind ertegenover staat, zeg maar wat een kind heeft meege-maakt'. – R24

Een vierde ondersteuningsbehoefte van de jongens is voorlichting. Voorlichting dat breder is dan alleen seksuele voorlichting en dat zich niet alleen op heteroseksuele jongeren of vrouwen richt. Uit de verhalen van de jongens komt naar voren dat ze achteraf meer hadden willen weten over (gender) identiteitsontwikkeling, do's en dont's in relatie tot seksualiteit en relaties, maar bijvoorbeeld ook over omgaan met geld. Sommige jongens kenden het begrip loverboys wel vanuit voorlichting, maar waren zich er niet van bewust dat ook jongens slachtoffer werden van mensenhandelaren.

'Het was mijn keus zeg maar om erin [prostitutie] te gaan, maar omdat ik best wel weinig ervan af-wist en omdat ik gewoon nog zeg maar een kind was, ik was zeg maar net 18, weet je niet echt de gevaren van de boze buitenwereld natuurlijk. Dus in dat opzicht ben je zeg maar wel een slachtoffer zeg maar.' – R24

'En wat jongens misschien nog extra nodig hebben, kijk ik ben transgender dus ik ben sowieso niet heel erg bezig met zo is een man en zo is een vrouw. Maar ik kan me wel voorstellen dat het [slachtoffer worden van seksueel geweld] voor heel veel jongens toch een vrouwenprobleem is. En als je je mannelijkheid terug wil vinden, van ik ben toch een man, hoezo is mij dit overkomen? Dat gevoel om daar iets mee te doen.' – R12

Verder hadden sommige jongens behoefte aan meer steun van hun ouders of gezin. Veel jongens in dit onderzoek hadden een moeilijke ouder-kind relatie en het ontbrak hen aan een warm gezinskli-maat. Ze hebben in de periodes dat het minder goed ging een steunfiguur gemist. Ook richtte hulpverlening zich volgens meerdere jongens op hun problematiek, terwijl er ook veel in het gezin speelde.

'Ik denk dat het beter gewoon naar iedereen had moeten kijken en niet gewoon gericht op één per-soon, gewoon naar het hele gezin naar moeten kijken. En uiteindelijk deden ze het wel. Maar dat is dan veels te laat ja [...]. Ik had uiteindelijk helemaal geen jeugdzorg, of hoe heet het, hulpverlening nodig. Ik had gewoon meer liefde nodig gewoon in het gezin vroeger denk ik.' – R13

Tot slot had een deel van de jongens met name behoefte aan praktische ondersteuning om hun lev-en weer op de rit te kunnen krijgen qua wonen, school, werk en toekomst. Zij wilden vooral achter zich laten wat er is gebeurd en zich focussen op de toekomst. Sommige jongens hadden behoefte aan maatschappelijke ondersteuning om werk te vinden of om met geld om te gaan. Andere jongens zijn op eigen initiatief aan een opleiding of een nieuwe baan begonnen.

Met of zonder hulpverlening, wel of geen slachtoffer, wat alle jongens gemeen hadden is de behoefte aan steun, persoonlijke aandacht, verbinding en perspectief in het leven. Allemaal belangrijke elementen om verder te kunnen bouwen aan hun eigen unieke levensverhaal.

4.4.3 Samenvatting

Hoewel de jongens in dit onderzoek parallellen ervaren in kwetsbaarheden, hebben zij verschillende vormen van hulpverlening ontvangen op verschillende momenten in hun leven. Deze paragraaf laat dan ook zien dat de drempels die zij hebben ervaren en hun ondersteuningsbehoeften uiteenlopen. Ondanks dat bieden deze resultaten wel handvatten voor de toewijzing en inrichting van zorg en ondersteuning aan (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Dit aangezien veel genoemde drempels en ondersteuningsbehoeften betrekking hebben op basisbehoeften en algemene belangrijke uitgangspunten in de hulpverlening die van belang zijn om te integreren in de zorg en ondersteuning aan kwetsbare jongeren. Met deze paragraaf wordt hoofdstuk 4 afgesloten waarin we vanuit het perspectief van de jongens een beeld hebben geschetst van hun achtergrond en ondersteuningsbehoeften. In hoofdstuk 6 worden deze bevindingen naast de literatuur gelegd en vertaald naar aanbevelingen voor de praktijk.

1 xxx
2 xxx

Discussie

5. Discussie

Het doel van onderhavig onderzoek was om de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van jongens en jonge mannen die (potentieel) slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting zichtbaar te maken.

Tot op heden zijn deze jongens relatief weinig geïnccludeerd in onderzoek en wordt hun eigen perspectief op (de totstandkoming van) het slachtofferschap zelden meegenomen. Dit komt doordat deze jongens moeilijk te bereiken zijn, onder andere door de verborgen aard van mensenhandel en de drempels die jongens veelal ervaren om slachtofferschap te openbaren. Met een focus op jongens die een verhoogd risico lopen (n= 8), slachtoffers van seksueel geweld (n = 8) en slachtoffers van seksuele uitbuiting (n = 10), hebben we 26 (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting bereid gevonden om deel te nemen aan dit kwalitatieve onderzoek.

Door de levensloop van de jongens in kaart te brengen en henzelf aan het woord te laten heeft het *Consortium seksuele uitbuiting jongens en jonge mannen* een eerste aanzet gedaan om bestaande kennishiaten rondom deze kwetsbare doelgroep op te vullen. Daarmee levert dit onderzoek een belangrijke bijdrage aan een beter begrip van hun achtergronden, de totstandkoming van seksueel geweld en seksuele uitbuiting en hun unieke ondersteuningsbehoeften. Deze kennis draagt bij aan bewustwording, preventie en signalering en (vroegtijdige) behandeling van deze nog vaak onzichtbare groep jongensslachtoffers.

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op vier hoofdbevindingen uit het onderzoek:

1. Jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting, seksueel geweld en jongens met een verhoogd risico hierop, hebben vergelijkbare kwetsbare achtergronden met ingrijpende jeugdervaringen en uitdagingen op het gebied van emoties en (risicovol) gedrag (§5.1).
2. Er bestaan verschillende afslagpunten naar slachtofferschap van seksuele uitbuiting en/of seksueel geweld. Daar draagt een combinatie van risicofactoren en een gebrek aan beschermende factoren aan bij (§5.2).
3. Ervaringen van taboes en stigmatisering lopen door de levensloop van de jongens heen en hebben drempels voor hen opgeworpen om zich kwetsbaar op te stellen (§5.3).
4. (Potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting ervaren drempels in de eerder ontvangen hulp. Hun ondersteuningsbehoeften geven handvatten voor een betere inrichting van de zorg en ondersteuning voor deze jongens (§5.4).

Hieronder worden deze hoofdbevindingen naast bestaande literatuur gelegd. Eerst wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de resultaten uit dit onderzoek de bestaande kennis versterken, weerleggen of aanvullen met nieuwe inzichten. Vervolgens worden er in hoofdstuk 6 aanbevelingen geformuleerd, die veelal relevant zijn voor professionals binnen zorg, onderwijs en binnen de politie⁴².

⁴² In de factsheets die ontwikkeld zijn in het kader van dit consortiumproject worden meer praktische handvatten gegeven voor professionals in zorg, onderwijs en binnen de politie.

'En al helemaal als je 10 bent en je maakt het voor het eerst mee, want dan weet je ook nog niet hoe het wel hoort. Dus voor mij heeft het echt heel lang geduurd tot ik het besef kreeg van 'hé dat klopt niet en daar komen mijn problemen vandaan'.

- R9

5.1 Jongens met kwetsbare achtergronden

Uit dit onderzoek komt naar voren dat jongensslachtoffers van seksueel geweld, seksuele uitbuiting en jongens met een verhoogd risico hierop een vergelijkbare kwetsbare achtergrond hebben, waarbij de problemen vaak al speelden op jonge leeftijd.

Totdat de jongens in aanraking kwamen met seksuele uitbuiting en/of seksueel geweld, kunnen we spreken van een brede groep kwetsbare jongens. Daarmee heeft deze onderzoekspopulatie een vergelijkbare achtergrond als een grote groep jongeren in Nederland die door het Nederlands Jeugdinstituut (2020) beschreven wordt en opgroeit in kwetsbare omstandigheden en/of in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Wat deze jongeren gemeenschappelijk hebben is dat er uiteenlopende risicofactoren op persoonlijk, gezins- en/of omgevingsniveau spelen en waarbij beschermende factoren vaak niet toereikend (dreigen te) zijn. Ten aanzien van jongens is er in de hulpverlening en bij politie over het algemeen minder oog voor hun kwetsbaarheden. Jongens worden bijvoorbeeld eerder gezien als dader, grensoverschrijder of probleemjongere (Cockbain et al., 2017; Josenhans et al., 2020), hetgeen de jongens in dit onderzoek ook zelf hebben ondervonden.

Risicofactoren

Uit dit onderzoek blijkt dat de achtergrond van de jongens gekenmerkt wordt door een breed spectrum aan mogelijke risicofactoren op het gebied van ingrijpende jeugdervaringen (o.a. mishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik en sociale afwijzing), een gebrek aan steunfiguren en uitdagingen op het gebied van emoties en gedrag (o.a. identiteitsproblemen, gevoelens van eenzaamheid, agressie, middelengebruik, criminaliteit en seksueel risicovol gedrag). De problematiek van de jongens blijkt voor een groot deel geaard te zijn in een gebrek aan veiligheid, stabiliteit, steunfiguren, aandacht, liefde en erkenning, wat als een rode draad door hun leven loopt. Dit wordt herkend in de literatuur over (jongens)slachtoffers van seksuele uitbuiting (Moynihan et al., 2018; Reid & Piquero, 2014; United Nations Children's Fund, 2020). Dat slachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld vergelijkbare kwetsbaarheden kennen komt overeen met eerdere onderzoeken (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021; Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2022). Aangezien eerdere onderzoekspopulaties voor het grootste deel uit vrouwelijke slachtoffers bestonden, vult het huidige onderzoek deze kennis aan omtrent jongensslachtoffers. De bevindingen versterken bestaande kennis als het gaat om het inzicht krijgen in welke kwetsbaarheden geassocieerd worden met seksuele uitbuiting, zoals beschreven in het theoretisch kader in hoofdstuk 2. Aangezien er een breed spectrum van risicofactoren geassocieerd wordt met seksuele uitbuiting, bevestigen de resultaten in dit onderzoek dat er een relatief grote groep potentiële jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting bestaat, waarvan een deel slachtoffer wordt⁴³.

Een negatieve spiraal

Wat dit onderzoek toevoegt aan bestaande kennis, is hoe deze kwetsbaarheden volgens de beleving en ervaringen van de jongens met elkaar in verband staan en samen konden bijdragen aan het slachtofferschap (of hoog-risicovolle situaties). Met het ICARE model als onderlegger (Hays-Grudo et al., 2021), wordt uit de levensverhalen van de jongens duidelijk dat ingrijpende jeugdervaringen en omgevingsstressoren diepe sporen bij hen nalieten. Vaak konden deze ervaringen weinig gecompenseerd worden door beschermende factoren, zoals de aanwezigheid van steunfiguren, en hielden de jongens hun problemen voor zichzelf.

Volgens de jongens volgden hierop problemen op het gebied van emoties en gedrag, zoals boosheid en agressie als uitingen van ervaringen van huiselijk geweld en gevoelens van eenzaamheid na sociale afwijzing. Een neerwaartse spiraal zette zich vaak in. Om hiermee om te gaan begonnen de jongens risicovol gedrag te vertonen, onder andere vanuit ongezonde copingstrategieën, groepsbeïnvloeding en experimenteergedrag. Een combinatie van deze factoren maakte de weg vrij voor risicovolle situaties en contacten met (mogelijke) plegers die uiteindelijk bijdroegen aan de totstandkoming van het slachtofferschap.

Zoals het Nederlands Jeugdinstituut (z.d.) onderschrijft is een belangrijke verklaring voor het ontstaan van gedragsproblemen, een negatieve spiraal tussen kenmerken of gedrag van een kind en de reactie van de omgeving daarop. Een belangrijke bevinding in dit onderzoek is dan ook dat de kwetsbaarheden van de jongens niet op zichzelf staan. Felitti et al. (2019) hebben met hun grootschalig internationaal onderzoek naar ingrijpende jeugdervaringen (ACEs) een belangrijke bijdrage geleverd aan een beter begrip van de opeenstapeling van kwetsbaarheden. Traumatische gebeurtenissen en andere stressoren in de kindertijd en adolescentie hebben grote gevolgen voor de ontwikkeling, het gedrag, welbevinden en de gezondheid op latere leeftijd. Daarbij hebben ze een cumulatief effect: hoe meer stressoren, hoe groter de gevolgen (Felitti et al., 2019). Dit komt overeen met de bevinding in het huidige onderzoek dat jongens die uit gezinnen met meervoudige en complexe problemen kwamen vaak meer ingrijpende jeugdervaringen meemaakten, vaker externaliserend gedrag lieten zien, uithuisplaatsingen meemaakten en meerdere vormen van risicovol gedrag vertoonden. We weten vanuit de literatuur dat als er geen steunfiguren beschikbaar zijn, het waarschijnlijker is dat kwetsbare jongeren zich wenden tot drugs, alcohol, roken, seksueel risicovolle situaties, criminele activiteiten of ander risicovolgedrag om hun pijn te verlichten (Bath, 2008). Zoals de jongens hebben aangegeven werd er echter door hun omgeving (o.a. school, hulpverlening, ouders) vaak gekeken naar (problematisch) waarneembaar gedrag. Dit is slechts de top van de ijsberg en heeft tot gevolg dat de jongens onvoldoende in hun ondersteuningsbehoeften werden voorzien.

⁴³ In §5.2 wordt verder ingegaan op de afslagpunten die maken dat jongens slachtoffer worden van seksueel geweld en/of seksuele uitbuiting.

Ingrijpende jeugdervaringen
IJsberg model

Traditionele
interventies

Op ACE
gebaseerde
interventies

De figuur hiernaast met de ACE piramide van Felitti et al. (2019) vat dit samen. De figuur moet van onder naar boven gelezen worden en visualiseert dat ingrijpende jeugdervaringen en stressoren in de kindertijd en adolescentie de basis voor ontwikkeling, gedrag, gezondheid, sociaal welzijn en ziekte gedurende de levensloop kunnen beïnvloeden. In combinatie met de resultaten draagt het bij aan het opvullen van kennishiaten met betrekking tot de totstandkoming van seksuele uitbuiting en seksueel geweld bij jongens. Daarbij moet worden opgemerkt dat slachtofferschap van seksuele uitbuiting slechts één uitkomst is die door een combinatie van risicofactoren, in de eerste vier lagen van de piramide, kan ontstaan. Dit wordt onderstreept door het feit dat niet alle jongens in dit onderzoek slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting of seksueel geweld. Wel leren dit framework en het ICARE model ons te begrijpen hoe kwetsbaarheden van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting zich tot elkaar kunnen verhouden, wat belangrijke nieuwe inzichten geeft rondom deze onderbelichte doelgroep. Het ICARE model pleit ervoor om verder te kijken dan onaangepast gedrag om levensuitkomsten te begrijpen, en gerichte interventies te kunnen inzetten die veerkracht en herstel bevorderen. Het model biedt daarmee houvast voor behandelinsteken op het niveau van preventie (inzet op verminderen risico en versterken protectieve factoren) en interventies met een gezinsgericht en Trauma-informed benadering.

Figuur 4: IJsbergmodel van ingrijpende jeugdervaringen.

Bron: Vrij vertaald naar Hays-Grudo, J. & Morris, A.S. (2020). Adverse and Protective Childhood Experiences: A Developmental Perspective (pp. 91). Psychological Association. Met toestemming van de auteurs.

5.2 Afslagpunten naar slachtofferschap

De meerwaarde van dit onderzoek is dat we door de levensloopbenadering bij deze onderbelichte groep jongens leren begrijpen hoe een combinatie van risicofactoren en een gebrek aan beschermende factoren kan leiden tot bepaalde keuzes en handelingen, die jongens in kwetsbare posities hebben gebracht voor slachtofferschap.

Hieruit komt een aantal verschillende afslagpunten naar voren die hebben geleid tot slachtofferschap van seksuele uitbuiting en/of seksueel geweld. Afslagpunten moeten daarmee altijd gezien worden in de context van de factoren die daartoe hebben geleid. Hieronder worden drie afslagpunten afgezet tegen de literatuur.

Afhankelijkheidspositie en overlevingsmodus

Ten eerste was een van die afslagpunten voor slachtoffers van seksuele uitbuiting de afhankelijkheidspositie en overlevingsmodus waarin jongens zich bevonden. De oorsprong van hun afhankelijkheden lag volgens de jongens doorgaans in een combinatie van kwetsbaarheden, zoals ingrijpende jeugdervaringen, moeilijk of geen contact hebben met ouders, een voortijdig afgebroken schoolloopbaan, een jeugdzorgverleden vanwege gedragsproblemen, meerdere uithuisplaatsingen of het ontbreken van een verblijfsvergunning. Mensenhandelaren maakten misbruik van deze kwetsbare posities door hen in ruil voor seksuele of criminele handelingen onderdak, geld of de aandacht en affectie te geven die het hen ontbrak. Dit afslagpunt komt duidelijk overeen met een van de typeringen uit het onderzoek van Van Gelder et al. (2017) waarin deze overlevingsmodus ook centraal staat. Wat opvalt in dit onderzoek is dat onderliggende kwetsbaarheden van deze jongens vaak overschaduw werden door hun risicovolle gedrag en criminele activiteiten die tijdens hun adolescentie veelal de norm zijn geworden. Veel van deze jongens hebben in de gesloten residentiële jeugdhulp of in jeugdetentie gezeten en hebben al op jonge leeftijd ervaren dat ze er alleen voor stonden. Hierdoor stelden zij zich niet snel kwetsbaar op. Deze bevindingen zijn in lijn met het beeld van jongens dat zij

slachtofferschap vaak niet openbaren, moeilijker te identificeren zijn en in vergelijking met vrouwen vaker worden gezien als daders van criminaliteit dan als slachtoffers (Bicanic & Minnen, 2019; Josenhans et al., 2020). Het risico hiermee bestaat dat deze jongens gedurende hun leven niet de juiste zorg en ondersteuning (hebben) ontvangen waardoor probleemgedrag in stand werd gehouden.

Online contacten

Ten tweede was het online in contact komen met onbekenden via datingsapps een afslagpunt voor zowel jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting als seksueel geweld. Dit betrof in dit onderzoek allen LHBTI jongens. Een belangrijke factor die leidde tot dit afslagpunt was de coming-out fase, die voor veel jongens een kwetsbaarheid met zich meebracht, vooral wanneer er sprake was van acceptatieproblemen in hun omgeving of eergerelateerd geweld. Daarnaast resulteerden eerdere pestervaringen en sociale afwijzing, de onzekerheid over hun identiteit en de angst om zich hierover te uiten naar hun omgeving in gevoelens van eenzaamheid, waardoor zij in seksafspraken met onbekenden de enige manier zagen om ongezien in contact te komen met andere jongens en mannen. Zo doende kwamen deze jongens via het internet in contact met ofwel plegers van seksueel geweld zoals verkrachting, ofwel pooiers die later mensenhandelaren bleken te zijn. Deze kwetsbaarheden komen overeen met hetgeen in hoofdstuk 2 uiteengezet is over LHBTI jongens. De bevindingen sluiten aan bij de literatuur die LHBTI jongens aanmerkt als risicogroep voor (online) seksueel geweld en seksuele uitbuiting (De Graaf & Wijsen, 2017; Dettmeijer-Vermeulen et al., 2016).

Bekenden uit de omgeving

Ten derde was er een groep jongens die slachtoffer is geworden van seksueel geweld door een bekende uit de omgeving, zoals een stiefvader, broer of een kennis. Bij deze groep was het afslagpunt minder duidelijk afgebakend en betrof het veelal de afhankelijkheidspositie waarin zij zich bevonden tussen hen als vroege adolescent en een ander persoon die door hen als belangrijk gezien werd. Het slachtofferschap bracht vaak een verwarring van positieve en negatieve gevoelens met zich mee. Onder andere omdat de jongens zo'n nabijheid niet gewend waren door hun complexe opgroeicontext, zij de andere persoon vertrouwde, hun lichaam reageerde, zij dachten dat het hun eigen schuld was of dachten dat het normaal was omdat ze ook als kind seksueel misbruik hadden meegemaakt. Dit soort emoties en lichamelijke reacties spelen vaker bij jongens en mannen die seksueel misbruikt worden (Centrum Seksueel Geweld, z.d.). Vanuit de literatuur weten we dat jongens en mannen minder vaak vertellen over dit soort ervaringen met seksueel misbruik dan vrouwen vanuit gevoelens

van schuld en schaamte, hetgeen het bereiken en kunnen ondersteunen van deze doelgroep belemmert (Bicanic & Minnen, 2019; O'Leary & Barber, 2008). Dit is zorgelijk aangezien seksueel geweld een grote risicofactor is voor herhaald slachtofferschap van seksueel geweld, waaronder seksuele uitbuiting (De Graaf & Wijsen, 2017; Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021). Dit wordt onderschreven met de huidige data, aangezien ook hier een kwart van de jongens seksueel misbruik heeft meegemaakt in de kindertijd en later opnieuw slachtoffer is geworden van seksueel geweld of seksuele uitbuiting.

Geen slachtofferschap

Tot slot hebben acht jongens deelgenomen aan dit onderzoek die geen slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld of seksuele uitbuiting, maar wel vergelijkbare kwetsbaarheden ervaren in hun levensloop. Hierdoor vielen zij onder de groep potentiële slachtoffers. We weten dat verschillende kwetsbaarheden in de kindertijd uiteenlopende levensuitkomsten tot gevolg kunnen hebben (Felitti et al., 2019; Hays-Grudo et al., 2021). Een aantal van deze casussen in dit onderzoek laat dan ook zien dat er op basis van dezelfde kwetsbaarheden andere problematiek op de voorgrond stond, zoals criminaliteit maar ook ouderschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hoe deze verschillen in levensuitkomsten zich precies ontwikkelen, is uit (inter)nationale literatuur nog niet bekend. De complexe wisselwerking tussen persoonlijke- en omgevingsfactoren speelt hierin mee. Bewustzijn van mogelijke wegen naar slachtofferschap van jongens en de manier waarop kwetsbaarheden met elkaar in verband kunnen staan, is desalniettemin een belangrijke stap op het gebied van preventie, signalering en (vroegtijdige) behandeling.

Een aantal van de jongens lijkt geen slachtoffer te zijn geworden door de situatie te kunnen ontvluchten, zich weerbaar op te kunnen stellen of door tijdig met hulpverlening in contact te kunnen komen. Kennis van grenzen, openheid en weerbaarheid zijn een van de belangrijkste beschermende factoren in het voorkomen van seksuele grensoverschrijding (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, z.d.). Dit betrof een klein aantal casussen en het is niet bekend in hoeverre weerbaarheid een rol speelde bij de rest van de onderzoekspopulatie. Daarom zijn er geen harde conclusies te trekken over de rol van deze mogelijke beschermende factoren. Wel toont dit het belang aan om in vervolgonderzoek de rol van beschermende factoren in relatie tot (het voorkomen van) seksueel geweld en seksuele uitbuiting bij jongens verder uit te zoeken.

5.3 Taboes en stigmatisering

Driedubbel taboe

Een belangrijk thema door de levensloop van de jongens heen waren taboes en stigmatisering. In dit onderzoek wordt het driedubbele taboe dan ook herkend dat vanuit onderzoek en praktijk bekend is rondom slachtofferschap bij jongens, homoseksualiteit en seks tegen betaling (Bicanic & Minnen, 2019; Van Went & Castelijns, 2018). Deze maatschappelijke overtuigingen weerhielden hen ervan om zich kwetsbaar op te stellen en het slachtofferschap te openbaren. Als ze zich al uitten, leidde dit vaak tot het als 'anders' bestempeld worden en dus stigmatisering. Een belangrijk inzicht wat dit onderzoek toevoegt is dat het taboe op slachtofferschap niet alleen van toepassing was op seksuele uitbuiting en seksueel geweld, maar ook op huiselijk geweld en ervaringen van mishandeling en verwaarlozing in de thuissituatie. Jongens hadden het gevoel ook ten aanzien van deze ervaringen zich groot te moeten houden en zich niet kwetsbaar op te mogen stellen. Dat betekent dat veel jongens al vanaf jonge leeftijd hun problemen niet openbaarden, wat als risico heeft dat er nieuwe problemen ontstaan. Hoe langer iemand namelijk wacht met het praten over het meegemaakte geweld, hoe meer trauma's kunnen verergeren en hoe meer impact het heeft op de problematiek die iemand ontwikkeld als gevolg van het geweld (Easton, 2012; Romano et al., 2019).

Stigmatisering ten aanzien van gedrag

Bovendien speelde stigmatisering ook een rol ten aanzien van het gedrag van de jongens. Meerdere jongens hebben sociale afwijzing ervaren, omdat ze door hun gedrag als 'anders' of een 'probleemkind' werden gezien door hun omgeving. Dit soort stigmatisering is een bekend fenomeen en kan ertoe leiden dat jongeren negatiever naar zichzelf gaan kijken, minder sociale contacten hebben en een steeds hogere drempel ervaren om hulp te vragen (Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie, z.d.). Volgens jongens in dit onderzoek heeft ook hulpverlening hier negatief aan bijgedragen door te veel focus te leggen op diagnoses en problemen. Er is nog maar weinig kennis over ervaren stigma door jongeren in de hulpverlening, maar volgens het Nederlands Jeugdinstituut (z.d.-b) hebben jongeren met psychische kwetsbaarheden wel degelijk last van stereotyperingen en hokjes denken in de hulpverlening. Bewustzijn van stigmatisering onder professionals en het persoonlijk benaderen van jongeren is dus van groot belang.

Professionals

Vanuit de literatuur weten we daarnaast dat bovengenoemde maatschappelijke overtuigingen ook bijdragen aan gender stereotyperingen van professionals. Aannames van professionals over kwetsbaarheden, weerbaarheid, gedrag en seksualiteit van jongens kunnen ertoe leiden dat signalen van seksuele uitbuiting over het hoofd worden gezien en toegeschreven worden aan andere oorzaken (Pacheco et al., 2022). Dit belemmert het vermogen van professionals op slachtofferschap bij jongens te herkennen en bij hun problematiek passende ondersteuning te kunnen bieden.

Het feit dat jongens het slachtofferschap niet snel openbaren in combinatie met het feit dat professionals het slachtofferschap niet snel herkennen, zorgt voor een dubbele kwetsbaarheid. Seksuele uitbuiting bij jongens komt wel degelijk voor, maar wordt minder snel herkend, geloofd en opgespoord waardoor zorg en ondersteuning uitblijft (Josenhans et al., 2020; Moynihan et al., 2018; Pacheco et al., 2022).

⁴⁴ De organisaties in dit consortium bieden dit soort vormen van zorg en ondersteuning aan.

5.4 Drempels in eerder ontvangen hulp en ondersteuningsbehoeften

Alle jongens zijn op een bepaald punt in hun leven in contact gekomen met hulpverlening. Gezien hun kwetsbare achtergrond is dit geen onverwachts gegeven. Naar de hulpverleningservaringen en -behoeften van vrouwelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting wordt de afgelopen jaren meer onderzoek gedaan (o.a. Ijadi-Maghsoodi et al., 2016; Kloosterboer, 2019; Sondeijker & De Wildt, 2022). Zo ook naar een bredere groep kwetsbare jongeren, waaronder jongens, die (specialistische) jeugdzorg ontvangen (Ketenbreed Leren; Spijk-de Jonge et al., 2022). Problematisch is echter dat de hulpverleningservaringen en ondersteuningsbehoeften vanuit het perspectief van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting tot op heden onvoldoende aan bod is gekomen (Moynihan et al., 2018). Dit onderzoek levert dus een belangrijke bijdrage hierin en biedt aanknopingspunten voor de (door) ontwikkeling van het preventie-, zorg- en ondersteuningsaanbod voor jongens.

Maatwerk

Een zorgelijke bevinding betrof dat de jongens de vorm van de hulpverlening niet passend vonden bij hun behoeften. Er was een gebrek aan gespecialiseerde hulp om bijvoorbeeld trauma- en verslavingsproblematiek te behandelen, maar ook een gebrek aan laagdrempelige hulp waar jongens (anoniem) terecht konden tijdens of na het slachtofferschap. Als er al gespecialiseerde hulp beschikbaar was, waren er vaak lange wachttijden en was er bovendien een DSM-classificatie nodig wat kon bijdragen aan stigmatisering. Ook gaven jongens aan dat het verblijven op residentiële groepen ten koste ging van hun individuele behoeften. De resultaten onderstrepen dat de complexiteit van de problematiek en de heterogeniteit van deze doelgroep jongens vragen om een integrale en multidisciplinaire aanpak waarbij rekening wordt gehouden met de individuele behoeften op verschillende levensdomeinen (McNaughton Nicholls et al., 2014). Maatwerk is dus een belangrijk element in het kunnen bieden van passende zorg en (praktische) ondersteuning. De bevinding dat de ondersteuningsbehoeften van de jongens uiteenliepen onderstreept dit des te meer. Het beschikbare (gespecialiseerde) zorg- en ondersteuningsaanbod voor jongensslachtoffers is echter nog relatief beperkt (Pacheco et al., 2022). Om hen te kunnen ondersteunen in hun herstel is aandacht voor de (door) ontwikkeling van laagdrempelige én gespecialiseerde hulp van groot belang, op het gebied van bijvoorbeeld (anonieme) online hulpverlening, inzet van ervaringsdeskundigheid, praktische en toekomstgerichte ondersteuning en trauma- en gezinsbehandeling⁴⁴ (zie de behoeften in 5.4).

Bejegening

Daarnaast is bij het aanbieden van ondersteuning (zowel vanuit zorg, onderwijs als politie) een positieve bejegening cruciaal. De negatieve bejegening waarover de jongens spraken resulteerde in een gebrek aan vertrouwen om hun problemen te uiten en motivatie om aan doelen te werken. Bovendien droeg een focus op problemen en diagnoses in de zorg en ondersteuning bij aan het gevoel dat de hulp onpersoonlijk was en het gevoel niet begrepen te worden. Het is bekend dat dit soort drempels in het algemeen vaker spelen in de zorg en ondersteuning aan jongeren. Recent onderzoek van Ket-enbreed Leren (Spijk-de Jonge et al., 2022) naar verbeterkansen voor de jeugdhulp toonde aan dat jongeren (zowel jongens als meisjes) zich vaak niet gehoord voelden, onvoldoende meegenomen werden in beslissingen en openheid en eerlijkheid misten. Bovendien leiden ervaringen van repressie tot meer stress en probleemgedrag (De Valk, 2019). Zoals beschreven in onderzoek naar vrouwelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting, brengt dit het risico met zich mee dat onderliggende oorzaken van probleemgedrag en/of slachtofferschap pas later of niet herkend worden en de ondersteuning niet aansluit bij hun behoeften (Kloosterboer, 2019). Een basishouding en bejegening van professionals waarin (oordeel)loos geluisterd wordt, de jongere serieus wordt genomen, samen beslissingen worden genomen en gelijkwaardig wordt samengewerkt binnen een veilig en positief ontwikkelingsgericht klimaat, wordt dan ook als cruciaal gezien voor een goede werkrelatie en positieve (behandel)uitkomsten⁴⁵ (Commissie Azough, 2014; De Greef, 2019; Harder et al., 2021; Helmond & Harder, 2021; Sondeijker & De Wildt, 2022; Van der Helm et al., 2018).

Preventie en voorlichting

Tot slot betreft een belangrijk punt preventie en voorlichting. Jongens noemden de behoefte aan meer kennis en voorlichting rondom geaardheid en genderidentiteit, het herkennen van risicovolle situaties en slachtofferschap van seksuele uitbuiting en seksueel geweld. Naast het creëren van bewustwording onder professionals om slachtofferschap bij jongens te herkennen, is het dus ook van belang dat jongens zelf leren wat slachtofferschap betekent. Met name voor deze kwetsbare groep jongens, waarbij er door hun kwetsbare verleden en gedragsproblematiek vaak sprake is van een afwijkend normbesef (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.-c). Preventieprogramma's binnen het onderwijs kunnen een belangrijke rol hebben deze bewustwording, aangezien jongeren een groot deel van hun tijd door op school doorbrengen en docenten zorgelijke signalen als één van de eersten kunnen opmerken (Blommers et al., 2019). Door dit soort thema's beter bespreekbaar te maken kunnen jongens beter beschermd worden.

⁴⁴ Het betreft generieke pedagogische uitgangspunten voor jongeren, die zowel in de literatuur over jongeren met kwetsbare achtergronden genoemd worden als in literatuur specifiek gericht op slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Conclusie en aanbevelingen

6. Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

Vanuit onderzoek is er in de afgelopen jaren steeds meer bekend geworden over slachtoffers van seksuele uitbuiting. Toch bestaan er nog veel kennishiaten rondom jongensslachtoffers, onder andere op het gebied van hun achtergrond, de totstandkoming van slachtofferschap en wat hun ondersteuningsbehoeften zijn. Dit onderzoek draagt bij aan het opvullen van deze kennishiaten, door de achtergronden en ondersteuningsbehoeften van (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting in kaart te brengen. Door een levensloopbenadering te hanteren en de jongens aan het woord te laten zijn de opbrengsten van dit onderzoek rijk. De bevindingen bevestigen bestaande literatuur, maar vullen deze kennis ook aan met nieuwe inzichten. De resultaten leveren dan ook een belangrijke bijdrage aan bewustwording, preventie, het tijdig herkennen van signalen door professionals, en het (door)ontwikkelen van passende zorg- ondersteuningsprogramma's.

Een opeenstapeling van kwetsbaarheden

Een belangrijke constatering uit dit onderzoek, die betrekking heeft op de levensloop vóórdat er sprake is van slachtofferschap, is dat potentiële jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting een groep jongens betreft met uiteenlopende kwetsbaarheden op persoonlijk-, gezins- en/of omgevingsniveau. Het unieke aan dit onderzoek is dat we vanuit het perspectief van de jongens zelf een beter begrip gekregen van de opeenstapeling van kwetsbaarheden en hoe dit kan leiden tot afslagpunten naar slachtofferschap of hoog-risicovolle situaties. Een belangrijke bevinding is dat het gedrag dat de jongens in hun kindertijd en adolescentie laten zien, slechts een topje van de ijsberg is. Zorgelijk is dat dit topje van de ijsberg vaak de focus is geweest van eerdere hulpverlening, waardoor de jongens de hulpverlening als niet passend hebben ervaren. Dit maakt dat de negatieve spiraal van kwetsbaarheden door kan zetten gedurende de levensloop. Uiteindelijk leidt dit bij een deel van de jongens tot slachtofferschap van seksuele uitbuiting en/of seksueel geweld. Deze inzichten bieden aanknopingspunten om aandacht te hebben voor en te investeren in vroegtijdige interventie en betere signalering.

Slachtofferschap wordt niet geopenbaard

Verder blijkt uit dit onderzoek dat een grote uitdaging in de bescherming van (potentiële) jongensslachtoffers is, dat zij hun kwetsbaarheden doorgaans niet uiten en eventueel slachtofferschap (van zowel seksuele uitbuiting, seksueel geweld als geweld in de thuissituatie) niet of pas laat openbaren. Dit is enerzijds ten gevolge van ervaren taboes, stigmatisering en maatschappelijke gendernormen. Anderzijds doordat jongens het slachtofferschap niet altijd bij zichzelf (h)erkennen. Bovendien lijken professionals relatief weinig oog te hebben voor de problemen onderliggend aan het gedrag van de jongens. Het gaat daarmee om een groep kwetsbare jongens die zelden of pas laat om hulp vraagt én waar weinig zicht op is vanuit de omgeving. Dit maakt het noodzakelijk dat er meer bewustwording onder professionals binnen de zorg, het onderwijs en de politie komt rondom slachtofferschap bij jongens. Dit ten behoeve van een betere signalering en het (vroegtijdig) inzetten van passende zorg en ondersteuning. Ook bewustwording onder jongens zelf over slachtofferschap en de mogelijke manieren om (anoniem) zorg en ondersteuning te kunnen ontvangen is cruciaal, zodat de drempel verlaagd wordt om hulp te zoeken.

Een beperkt zorg- en ondersteuningsaanbod

Een zorgelijke bevinding is dat het zorg- en ondersteuningsaanbod voor (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting relatief beperkt is en/of als niet passend wordt ervaren. De drempels en ondersteuningsbehoeften die de jongens in dit onderzoek gedeeld hebben, benadrukken daarom tevens de noodzaak om dit aanbod door te ontwikkelen, zodat eerder passende hulp beschikbaar is en (herhaald) slachtofferschap voorkomen kan worden.

De bevindingen uit dit onderzoek onderstrepen de noodzaak om beter in te spelen op de kwetsbaarheden voor slachtofferschap onder jongens, het signaleren daarvan en het beter inrichten van het zorg- en ondersteuningsaanbod. Dit onderzoek geeft belangrijke aanknopingspunten om dit te bereiken. Daarom wordt er in de volgende paragraaf een viertal aanbevelingen gedaan die relevant zijn voor professionals die met (potentiële) jongensslachtoffers werken, en die in het bijzonder gericht zijn aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

6.2 Aanbevelingen

De bevindingen uit dit rapport resulteren in vier aanbevelingen. De eerste aanbeveling richt zich op het vroegtijdig inzetten van interventies voor deze kwetsbare groep jongens, zodat (herhaald) slachtofferschap voorkomen kan worden. De tweede aanbeveling heeft betrekking op het beter bereiken van jongens door het doorbreken van taboes, stigmatisering en andere drempels om slachtofferschap te openbaren, zodat zij eerder de benodigde zorg en ondersteuning ontvangen. De derde aanbeveling richt zich op het beter inrichten van passende zorg en ondersteuning op basis van de behoeften van jongens. Tot slot worden er aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

6.2.1 Het belang van vroegtijdige interventies voor deze kwetsbare groep jongens.

De jongens hebben duidelijk aangegeven dat de kwetsbaarheden en problemen vaak al vanaf jonge leeftijd aanwezig waren. Er speelde meer in hun levensloop dan dat er op het eerste gezicht waarneembaar was. Dit toont het belang van vroegtijdige interventies aan, om de cumulatieve impact van stressoren in de jeugd te doorbreken en (herhaald) slachtofferschap te voorkomen. Tijdens het bieden van zorg en ondersteuning aan kwetsbare jongens worden professionals aanbevolen om na te gaan welke risicofactoren op persoonlijk, gezins- en omgevingsniveau bijdragen aan het ontstaan en de instandhouding van problemen, maar ook om de beschermende factoren te achterhalen en versterken. Deze kunnen namelijk een buffer vormen voor de invloed van risicofactoren. Bij complexe zorgvragen is het in de (specialistische) hulpverlening aan kwetsbare jongeren van belang om samen met de ouders en jongere een verklarende analyse te maken om verklaringen te zoeken voor ontstane klachten (Spijk-de Jonge et al., 2022). Daarmee kan voorkomen worden dat er, zoals de jongens onderstreepten, te veel wordt behandeld op waarneembaar gedrag en zal de hulp eerder passend zijn. Ook kan Trauma-informed care, een organisatiebreed raamwerk relevant voor zorg, onderwijs en politie, bijdragen aan het vroegtijdig interveniëren. In deze benadering staat een traumasensitieve en gezins- en krachtgerichte aanpak centraal, waardoor professionals zich bewust zijn van de mogelijke gevolgen van ingrijpende jeugdervaringen, professionals signalen van trauma (h)erkennen, oordeelloos en vanuit gender- en cultuursensitiviteit handelen en (her)traumatisering, zoals bijvoorbeeld slachtofferschap van seksuele uitbuiting, kunnen voorkomen (Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMSHA], 2014). Een Trauma-informed benadering wordt aangeschreven in de literatuur over seksuele uitbuiting (Ijadi-Maghsoodi et al., 2016; Palmieri & Valentine, 2021; Pacheco et al., 2022).

Om voorgaande overwegingen navolging te kunnen geven, wordt aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de volgende aanbeveling gedaan:

Preventie van seksuele uitbuiting begint al bij het inzetten van passende zorg en ondersteuning aan kwetsbare groepen jongens om risicofactoren te verminderen en protectieve factoren te versterken. De zorg en ondersteuning moet gericht zijn op (mogelijke) onderliggende problematiek en niet op symptomen daarvan. Blijf daarom investeren in de verbetering van de kwaliteit van de zorg en ondersteuning voor (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Zet daarbij in op mogelijkheden voor vroegtijdige interventies, waarbij er vanuit een traumasensitieve benadering aandacht is voor het gehele (gezins)systeem.

6.2.2 Het beter bereiken van jongens door het doorbreken van taboes, stigmatisering en andere drempels die het openbaren van slachtofferschap voorkomen.

De jongens hebben aangegeven dat zij het slachtofferschap doorgaans niet openbaren. In combinatie met het feit dat professionals het slachtofferschap niet snel herkennen, zorgt dit voor een dubbele kwetsbaarheid en de onzichtbaarheid van deze doelgroep. Om jongens beter te kunnen bereiken en te helpen worden doelgroepgerichte campagnes en voorlichting geadviseerd, waarin (h)erkenning van slachtofferschap wordt gecreëerd en waarin zij gewezen worden op anonieme en laagdrempelige hulpverlening. Ook actief signaleren door outreachend te werken (op afslagpunten zoals online of op straat) en zoals de jongens aangaven door hen te benaderen via ervaringsdeskundigen, zijn manieren om (potentiële) jongensslachtoffers proactief te bereiken. Een positieve bejegening vinden de jongens cruciaal om vertrouwen op te bouwen en echt in contact te komen. Om de drempel voor jongens om hulp te zoeken verder te verlagen moeten slachtofferschap onder jongens en taboes bespreekbaar worden gemaakt, bijvoorbeeld binnen onderwijs en hulpverlening, zodat stigmatisering doorbroken wordt⁴⁶.

Daarnaast is bewustwording onder professionals binnen zorg, onderwijs en politie, dat ook jongens slachtoffer worden van seksueel geweld en seksuele uitbuiting, van belang. Geadviseerd wordt om hen als eerste stap kennis bij te brengen over de achtergrond en ondersteuningsbehoeften van - maar ook genderstereotyperingen rondom - deze doelgroep. Bijvoorbeeld middels scholingsprogramma's zoals een e-learning, zodat zij begrijpen hoe slachtofferschap tot stand kan komen en hoe dit zich kan kenmerken in de levensloop van jongens.

Om dit te kunnen realiseren, wordt de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de volgende aanbeveling gedaan:

Zet in op doelgerichte campagnes en voorlichting voor (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting én professionals. Het creëren van (h)erkenning van slachtofferschap en de wegen om hulp te krijgen/aan te bieden dienen centraal te staan, zodat deze onderbelichte groep jongens beter bereikt wordt en de ondersteuning kan ontvangen die nodig is.

6.2.3 Richt het zorg- en ondersteuningsaanbod voor slachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld beter in, door in te zetten op laagdrempelige hulp en maatwerk.

Uit de levensverhalen van de jongens blijkt dat de achtergrond van deze heterogene groep jongens bestaat uit een breed spectrum aan kwetsbaarheden en de ondersteuningsbehoeften uiteenlopen van laagdrempelige en praktische hulp (voorlichting, ervaringsdeskundigheid, anonieme online hulp, begeleiding bij het vinden van woonruimte en werk) tot aan gespecialiseerde hulp (trauma- en gezinsbehandeling). Omdat het zorg- en ondersteuningsaanbod voor jongensslachtoffers op dit moment nog beperkt en gefragmenteerd beschikbaar is, wordt geadviseerd om dit aanbod verder (door) te ontwikkelen en te implementeren. Daarbij is het belangrijk dat organisaties elkaar domeinoverstijgend weten te vinden en kunnen samenwerken in de keten, om jongens de juiste hulp te kunnen bieden.

Om dit navolging te kunnen geven, wordt de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de volgende aanbeveling gedaan:

Zorg voor een adequate inrichting van het zorg- en ondersteuningsaanbod voor jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld door:

- Te investeren in initiatieven om specifieke interventies gericht (door) te ontwikkelen;
- Te investeren in de implementatie van reeds bestaande interventies op de doelgroep zodat inzichtelijk wordt wat werkzame elementen (kunnen) zijn;
- Maak in samenwerking met organisaties die expertise hebben op het gebied van seksuele uitbuiting, de zorg- en ondersteuningsmogelijkheden voor jongensslachtoffers toegankelijker en meer kenbaar voor professionals in de keten, bijvoorbeeld door kennis en kunde te borgen op kennisplatformen.

⁴⁶ [Zie ook 'Elke hulpverlener kan iets doen tegen stigma' \(NJI\)](#)

6.2.4 Vervolgonderzoek

Dit onderzoek levert een belangrijke bijdrage aan het opvullen van kennishiaten rondom (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting. Toch is er nog veel dat we niet weten, waardoor vervolgonderzoek aanbevolen wordt. Zo is er inmiddels een redelijk beeld van de risicofactoren die de kans op slachtofferschap vergroten, maar is er minder zicht op beschermende factoren die risicofactoren bufferen en de kans op slachtofferschap verkleinen. Verder bestaan er nog steeds kennishiaten rondom de jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld die niet in beeld zijn bij hulpverleningsorganisaties. Vervolgonderzoek naar deze doelgroep, die via anonieme en laagdrempelige hulp bereikt wordt, kan verder helpen om een bredere groep (potentiële) jongensslachtoffers te bereiken en hen passende zorg en ondersteuning te bieden⁴⁷. Tot slot kwam uit dit onderzoek een aantal kwetsbare groepen jongens naar voren, zoals dak- en thuisloze jongens die aan het overleven zijn, LHBTI jongens en jongens functionerend op het niveau van een LVB. Er zijn zorgen rondom deze groepen. Sinds 2009 heeft een verdriedubbeling plaatsgevonden van het aantal dak- en thuislozen in Nederland (Simons et al., 2021) en daarnaast hebben LHBTI jongens en jongens functionerend op het niveau van een LVB een relatief groot aandeel in het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting en seksueel geweld (De Graaf & Wijsen, 2017; Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2022). Om die reden wordt vervolgonderzoek aanbevolen, zodat nog beter aangesloten wordt bij de behoeften van diverse populaties (potentiële) jongensslachtoffers van seksuele uitbuiting.

De staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt aanbevolen om nader onderzoek te laten doen naar:

- De rol van beschermende factoren in relatie tot (het voorkomen van) slachtofferschap bij jongens, zodat deze kennis onderdeel kan worden van preventiedoeleinden;
- Jongensslachtoffers die nog niet in beeld zijn bij hulpverleningsinstanties;
- Kwetsbare groepen jongens die dak- en thuisloos zijn, LHBTI jongens en jongens functionerend op het niveau van een LVB.

⁴⁶ Onderzoek van Simons et al. (2023) naar de anonieme Chat met Fier geeft eerste inzichten in jongensslachtoffers van seksueel geweld en seksuele uitbuiting die anoniem hulp zoeken.

Referenties

Adjei, J. K., & Saewyc, E. M. (2017). Boys are not exempt: Sexual exploitation of adolescents in sub-Saharan Africa. *Child Abuse & Neglect*, 65, 14-23.

Andretta, J. R., Woodland, M. H., Watkins, K. M., & Barnes, M. E. (2016). Towards the discreet identification of Commercial Sexual Exploitation of Children (CSEC) victims and individualized interventions: Science to practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 22(3), 260.

Bartlett, J. D., & Steber, K. (2019). *How to implement trauma-informed care to build resilience to childhood trauma*. Geraadpleegd via childtrends.org/publications/how-to-implement-trauma-informed-care-to-build-resilience-to-childhood-trauma

Bath, H. (2008). The three pillars of trauma-informed care. *Reclaiming children and youth*, 17(3), 17-21.

Bekken, F, Simons, E.I., & Noteboom, F. (2021). *Daders van binnenlandse seksuele uitbuiting*. Den Haag: CKM.

Bicanic, I. & Van Minnen, A. (2019). *Jongens en mannen als slachtoffer van seksueel geweld*. Nascholingsmagazine PsyXpert.

Blommers, K., Hamers, R., & Zwegers, D. (2019). *Samenvatting onderzoek. Scholen bewust: Signalering van mensenhandel op middelbare scholen*. Geraadpleegd via hetckm.nl/mediadepot/183500db2e5a/RapportageCKMScholenBewustMensenhandelopmiddelbarescholen.pdf

Bodden, D., & Dekovic, M. (2010). Multiprobleemgezinnen ontrafeld. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49(6), 259-271.

Centrum Seksueel Geweld. (z.d.). Factsheet seksueel geweld in Nederland bij jongens en mannen. Geraadpleegd via centrumseksueelgeweld.nl/wp-content/uploads/2020/01/CEN126-Flyer-Factsheet-mannen.jpg

Cluver, L. D., Rudgard, W. E., Toska, E., Zhou, S., Campeau, L., Shenderovich, Y., ... & Sherr, L. (2020). Violence prevention accelerators for children and adolescents in South Africa: A path analysis using two pooled cohorts. *PLoS medicine*, 17(11).

Cockbain, E., Ashby, M., & Brayley, H. (2017). Immaterial boys? A large-scale exploration of gender-based differences in child sexual exploitation service uses. *Sexual Abuse*, 29(7), 658–684.

Commissie Azough. (2014). Hun verleden is niet hun toekomst. *Actieplan Aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/ mensenhandel in de zorg voor jeugd*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Covers, M. & Meulen, P. (2022). *Onzichtbare slachtoffers van mensenhandel in 2021*. Capelle aan den IJssel: Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel.

Crandall, A., Miller, J. R., Cheung, A., Novilla, L. K., Glade, R., Novilla, M. L. B., ... & Hanson, C. L. (2019). ACEs and counter-ACEs: How positive and negative childhood experiences influence adult health. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104089.

De Graaf, H. & Wijsen, C. (2017). *Seksuele gezondheid in Nederland 2017*. Delft: Uitgeverij Eburon.

De Greef, M. (2019). *Addressing the alliance, The Parent-Professional Alliance in Home-Based Parenting Support: Importance and Associated Factors [Proefschrift]*. Radboud Universiteit Nijmegen.

DeJonckheere, M., & Vaughn, L. M. (2019). Semistructured interviewing in primary care research: a balance of relationship and rigour. *Family medicine and community health*, 7(2).

Dekovic, M., & Bodden, D. H. M. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: kenmerken en verschillende typen. In Knot-Dickscheit, J., & Knorth, E.J. (ed.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: Theorie en praktijk*, pp. 52-74. Rotterdam: Lemniscaat.

Dennis, J. P. (2008). Women are victims, men make choices: The invisibility of men and boys in the global sex trade. *Gender Issues*, 25(1), 11-25.

Dettmeijer, C. E., Esser, L. B., & Noteboom, F. (2016). Zicht op kwetsbaarheid. *Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel*. Geraadpleegd via

nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2016/04/11/nationaal-rapporteur-zicht-op-kwetsbaarheid-een-verkennend-onderzoek-naar-de-kwetsbaarheid-van-kinderen-voor-mensenhandel

Dettmeijer-Vermeulen, C.R., & Boot-Matthijssen, M. (2014). *Minderjarige slachtoffers in mensenhandelzaken: Ze wilde het zelf. Toch?* Geraadpleegd via nationaalrapporteur.nl/binaries/nationaalrapporteur/documenten/publicaties/2014/11/27/ce-dettmeijer-vermeulen-en-m-boot-matthijssen-minderjarige-slachtoffers-in-mensenhandelzak-en-ze-wilde-het-zelf-toch/artikel-minderjarige-slachtoffers-in-mensenhandelzaken-dettmeijer-vermeu_tcm23-34810.pdf

De Valk, S.M. (2019). *Under pressure - Repression in residential youth care*. Universiteit van Amsterdam.

De Vries, I., Kafafian, M., Goggin, K., Bouchard, E., Goldfarb, S., & Farrell, A. (2020). Enhancing the identification of commercial sexual exploitation among a population of high-risk youths using predictive regularization models. *Child maltreatment*, 25(3), 318-327.

De Wildt, R., & Sondejker, F. (2020). *Een goede toekomst. Onderzoek naar een geslaagde trajectbenadering voor slachtoffers van loverboys*. Geraadpleegd via verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2022/12/218031_Een_goede_toekomst.pdf

Dorahy, M. J., & Clearwater, K. (2012). Shame and guilt in men exposed to childhood sexual abuse: A qualitative investigation. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21, pp. 155-175.

Easton, S. D. (2012). Understanding adverse childhood experiences (ACE) and their relationship to adult stress among male survivors of childhood sexual abuse. *Journal of prevention & intervention in the community*, 40(4), 291-303.

ECPAT International. (2021). *Global Boys Initiative: A global review of existing literature on the sexual exploitation of boys*. ECPAT International.

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... & Marks, J. S. (2019). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(6).

Franchino-Olsen, H. (2019). Vulnerabilities relevant for commercial sexual exploitation of children/domestic minor sex trafficking: A systematic review of risk factors. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(1), 99-111.

Franchino-Olsen, H. (2021). Frameworks and theories relevant for organizing commercial sexual exploitation of children/domestic minor sex trafficking risk factors: A systematic review of proposed frameworks to conceptualize vulnerabilities. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(2), 306-317.

Franchino-Olsen, H., Martin, S. L., Halpern, C. T., Preisser, J. S., Zimmer, C., & Shanahan, M. (2022). Adolescent experiences of violence victimizations among minors who exchange sex/experience minor sex trafficking. *Journal of interpersonal violence*, 37(17-18).

Gervin, D. W., Holland, K. M., Ottley, P. G., Holmes, G. M., Niolon, P. H., & Mercy, J. A. (2022). Centers for Disease Control and Prevention investments in adverse childhood experience prevention efforts. *American Journal of Preventive Medicine*, 62(6), S1-S5.

Greenbaum, V. J. (2014). Commercial sexual exploitation and sex trafficking of children in the United States. *Current problems in pediatric and adolescent health care*, 44(9), 245-269

Harder, A.T., Eenshuistra, A., & Knorth, E.J. (2021). Feeling better: Experiences and needs of adolescents and professionals regarding their mentoring relationship in residential youth care. *Child and Youth Care Forum*, 51(3), 613-631.

Hawes, D. J., Lechowicz, M., Roach, A., Fisher, C., Doyle, F. L., Noble, S., & Dadds, M. R. (2021). Capturing the developmental timing of adverse childhood experiences: The Adverse Life Experiences Scale. *American Psychologist*, 76(2), 253.

Hays-Grudo, J., Morris, A. S., Beasley, L., Ciciolla, L., Shreffler, K., & Croff, J. (2021). Integrating and synthesizing adversity and resilience knowledge and action: The ICARE model. *American Psychologist*, 76(2), 203.

Helmond, P., & Harder, A. (2021). Behandelmotivatie. In Hendriks, J., Stams, G.J., & Asscher, J. (Red.), *Handboek forensische orthopedagogiek* (pp. 387-396). Rotterdam: Lemniscaat.

Hornor, G., & Sherfield, J. (2018). Commercial sexual exploitation of children: Health care use and case characteristics. *Journal of Pediatric Health Care*, 32(3), 250-262.

Ijadi-Maghsoodi, R., Cook, M., Barnert, E. S., Gaboian, S., & Bath, E. (2016). Understanding and responding to the needs of commercially sexually exploited youth: Recommendations for the mental health provider. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 25(1), 107-122.

REFERENTIES

Josenhans, V., Kavenagh, M., Smith, S., & Wekerle, C. (2020). Gender, rights and responsibilities: The need for a global analysis of the sexual exploitation of boys. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104291.

Kaandorp, M. (2022). *Onderzoek analyse werkveld bestrijding seksuele uitbuiting van kinderen. In opdracht van ministerie van Buitenlandse Zaken*. Geraadpleegd via rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2022/04/30/onderzoek-analyse-werkveld-bestrijding-seksuele-uitbuiting-van-kinderen/Bijlage+1+-+eindrapport+Analyse+Werkveld+Bestrijding+Seksuele+Uitbuiting+van+Kinderen.pdf ↗

Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie. (z.d.). *Destigmatisering*. Geraadpleegd via <https://kenniscentrum-kjp.nl/destigmatisering/> ↗

Kloosterboer, K. (2019). *Help!, ook na mijn 18de. Doorlopende gespecialiseerde hulp aan meisjes na seksuele uitbuiting noodzakelijk*. Defence for Children – ECPAT.

Langerak, D. & Van Bommel, S.R. (2021). *Onzichtbare slachtoffers van mensenhandel in 2020*. Capelle aan den IJssel: Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel.

Macy, R. J. (2018). Identification, Assessment, and Outreach. In A. J. Nichols, T. Edmond, & E. C. Heil (Eds.), *Social work practice with survivors of sex trafficking and commercial sexual exploitation* (pp. 18-32). Columbia University Press.

McClain, N. M., & Garrity, S. E. (2011). Sex trafficking and the exploitation of adolescents. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 40(2), 243-252.

McNaughton Nicholls, C., Cockbain, E., Brayley, H., Harvey S., Fox, C., Paskell, C., Ashby, M., ... Jago, N. (2014). *Research on the sexual exploitation of boys and young men. A UK scoping study Summary of findings*. Geraadpleegd via nuffieldfoundation.org/sites/default/files/files/cse_young_boys_summary_report.pdf ↗

McNeal, B. A., & Walker, J. T. (2016). Parental effects on the exchange of sex for drugs or money in adolescents. *American Journal of Criminal Justice*, 41(4), 710-731.

Mein, A.G., Los, V., Jansma, A., Distelbrink, M., & Verwijs, R. (2014). *De effectiviteit van behandelmethoden voor slachtoffers van loverboys. Een voorstudie, in opdracht van VWS, met financiering van ZonMw. Eindrapportage*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Mitchell, K., Moynihan, M., Pitcher, C., Francis, A., English, A., & Saewyc, E. (2017). Rethinking research on sexual exploitation of boys:

Methodological challenges and recommendations to optimize future knowledge generation. *Child abuse & neglect*, 66, 142-151.

Movisie (2020). Driedubbel kwetsbaar. *Verkenning van de situatie van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren in Nederland*. MOVISIE.

Moynihan, M., Mitchell, K., Pitcher, C., Havaei, F., Ferguson, M., & Saewyc, E. (2018). A systematic review of the state of the literature on sexually exploited boys internationally. *Child Abuse & Neglect*, 76, 440-451.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.). *Richtlijn seksuele ontwikkeling (2014)*. Geraadpleegd via jgzrichtlijnen.nl/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=2&rlpag=478

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2020). *Slachtoffermonitor Mensenhandel 2015-2019*. Nationaal Rapporteur.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2021). *Slachtoffermonitor Mensenhandel 2016-2020*. Nationaal Rapporteur.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2022). *Brede blik op slachtofferschap. Achtergronden van slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen en seksuele uitbuiting*. Nationaal Rapporteur.

Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-a). *Risicoprofiel slachtoffers*. Geraadpleegd via nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Slachtoffers-loverboys/Achtergrond/Risicoprofiel-slachtoffers ↗.

Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-b). *Elke hulpverlener kan iets doen tegen stigma*. Geraadpleegd via nji.nl/nieuws/elke-hulpverlener-kan-iets-doen-tegen-stigma#:~:text=Hoe%20ervaren%20jongeren%20stigma%20in,tijdens%20de%20behandeling%20en%20begeleiding ↗

Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-c). *Risico- en beschermende factoren voor gedragsproblemen*. Geraadpleegd via nji.nl/gedragsproblemen/risico-en-beschermende-factoren ↗

Nederlands Jeugdinstituut. (2020). *Betere zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden en/of met de meest complexe problemen. Een bijdrage aan de dialoog over de ontwikkeling van essentiële functies en expertises in het jeugdzorglandschap*. Geraadpleegd via nji.nl/sites/default/files/2021-07/Betere-zorg-voor-kinderen-jongeren-gezinnen-in-meest-kwetsbare-omstandigheden-en-met-meest-complexe-problemen.pdf ↗

O'Brien, J. E., Li, W., Givens, A., & Leibowitz, G. S. (2017). Domestic minor sex trafficking among adjudicated male youth: Prevalence and links to treatment. *Children and Youth Services Review*, 82, 392-399. psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.childyouth.2017.09.026 ↗

O'Brien, J. E., & Li, W. (2020). The role of the internet in the grooming, exploitation, and exit of United States domestic minor sex trafficking victims. *Journal of children and media*, 14(2), 187-203.

O'Leary, P. J., & Barber, J. (2008). Gender differences in silencing following childhood sexual abuse. *Journal of child sexual abuse*, 17(2), 133-143.

Pacheco, E. L. M., Buenaventura, A. E., & Miles, G. M. (2022). "She was willing to send me there": Intrafamilial child sexual abuse, exploitation and trafficking of boys. *Child Abuse & Neglect*, 105849.

Palmieri, J., & Valentine, J. L. (2021). Using trauma-informed care to address sexual assault and intimate partner violence in primary care. *The Journal for Nurse Practitioners*, 17(1), 44-48.

Pedersen, W., & Hegna, K. (2003). Children and adolescents who sell sex: A community study. *Social Science & Medicine*, 56(1), 135-147.

Reid, J. A. (2018). Sex trafficking of girls with intellectual disabilities: An exploratory mixed methods study. *Sexual Abuse*, 30(2), 107-131.

Reid, J. A., & Piquero, A. R. (2014). Age-graded risks for commercial sexual exploitation of male and female youth. *Journal of interpersonal violence*, 29(9), 1747-1777.

Richtlijnen Jeugdhulp. (z.d.). *Gezinnen met meervoudige en complexe prblemen*. Geraadpleegd via richtlijnenjeugdhulp.nl/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen/definitie-en-kenmerken/een-definitie/ ↗

Rijksoverheid. (2018). *Samen tegen Mensenhandel. Een integrale programma-aanpak van seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting*. Geraadpleegd via rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/11/13/tk-bijlage-3-samen-tegen-mensenhandel ↗

Romano, E., Moorman, J., Ressel, M., & Lyons, J. (2019). Men with childhood sexual abuse histories: Disclosure experiences and links with mental health. *Child abuse & neglect*, 89, 212-224.

Saathof, C., & Vermey, K. (2017). *Jonge M\$M: een literatuurverkenning van ruilseks onder jonge manen die seks hebben met mannen*. Amsterdam: Soa Aids Nederland.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMSHA]. (2014). *SAMSHA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach*. Geraadpleegd via store.samhsa.gov/product/SAMHSA-s-Concept-of-Trauma-and-Guidance-for-a-Trauma-Informed-Approach/SMA14-4884 ↗

Simons, E.I., Van Bommel, S., Noteboom, F., Van Went, D., Castelijns, H. & Van den Akker, G. (2021). *Discretie te allen tijde. Een onderzoek naar jongensslachtoffers binnen de prostitutie in Nederland*. Capelle aan den IJssel: Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel en Lumens.

Simons, E.I., Covers, M., & Heertum. (2023). *Jongensslachtoffers op de chat met Fier*. Rapport in voorbereiding.

Spijk-de Jonge, M., De Lange, M., Serra, M., Van der Steege, M., & Dijkshoorn, P. (2022). *'Betrek mij gewoon!' Op zoek naar verbeterkansen voor de jeugdhulp in het casusonderzoek Ketenbreed Leren*. Geraadpleegd via brancheszorgvoorjeugd.nl/content/uploads/2022/11/Rapportage_KetenbreedLeren_2022.pdf ↗

Sterkenburg, P., Meddeler-Polman, B., Van Kregten, C., Scharloo, A., Bar-doel, J., Bouwman-van Ginkel, E., & Mercera, G. (2022). Gehechtheidsproblematiek, trauma, kindermishandeling en uitbuiting. In Kaal, H., Van Scheppingen, L., Douma, J., Van Ooistaijen, E., & Bouwman-Van Ginkel, E. (Red.), *Basisboek LVB voor sociaal werkers* (pp. 181-206). Koninklijke van Gorcum: Assen.

Studzinska, A. M., & Hilton, D. (2017). Minimization of male suffering: Social perception of victims and perpetrators of opposite-sex sexual coercion. *Sexuality Research and Social Policy*, 14(1), 87-99.

Svedin, C. G., & Priebe, G. (2007). Selling sex in a population-based study of high school seniors in Sweden: Demographic and psychosocial correlates. *Archives of Sexual Behavior*, 36(1), 21–32.

Svensson, F., Fredlund, C., Svedin, C. G., Priebe, G., & Wadsby, M. (2013). Adolescents selling sex: Exposure to abuse, mental health, self-harm behaviour and the need for help and support—A study of a Swedish national sample. *Nordic Journal of Psychiatry*, 67(2), 81–88.

Towe, V. L., ul Hasan, S., Zafar, S. T., & Sherman, S. G. (2009). Street life and drug risk behaviors associated with exchanging sex among male street children in Lahore, Pakistan. *Journal of Adolescent Health*, 44(3), 222-228.

Turney, K. (2020). Cumulative adverse childhood experiences and children's health. *Children and Youth Services Review*, 119, 105538.

REFERENTIES

United Nations Children’s Fund. (2020). *Action to end child sexual abuse and exploitation: A review of the evidence*. New York: UNICEF.

Van Dijke, A., Lamers-Winkelmann, F., Terpstra, L., Talhout, M., & De Wind, A. (2012). *Wie zijn de meiden van Asja*. Amsterdam: BV Uitgeverij SWP.

Van Gelder, P., Smit, W., Bakker, L., & De Vaan, K. (2017). *Seksuele uitbuiting van jongens in Nederland*. Amsterdam: Regioplan.

Van der Helm, G.H.P., Kuiper, C.H.Z., Stams, G.J.J.M., Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review*, 93, pp. 339–344.

Van Miert, M., & Adjiembaks, S. (2020). Een hardt verhaal. Een pilot gericht op de narratieve benadering in een JJI. Geraadpleegd via [essaresearch.nl/wp-content/uploads/2020/06/Een-Hardt-verhaal_Adjiembaks_Miert.pdf ↗](https://essaresearch.nl/wp-content/uploads/2020/06/Een-Hardt-verhaal_Adjiembaks_Miert.pdf)

Verwijs, R., Mein, A., Goderie, M., Harreveld, C., Jansma, A., & Drost, M. (2011). Loverboys en hun slachtoffers. *Inzicht in de aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang*. Geraadpleegd via [verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf ↗](https://verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf)

Van Went, D., & Castelijns, H. (2018). *Jongensprostitutie in beeld. Projectrapportage 2015- 2017*. Eindhoven: Lumens.

Met grote dank aan de jongens die de tijd en moeite hebben genomen om hun levensverhalen met ons te delen. Zonder jullie was dit rapport niet tot stand gekomen.

Dit onderzoek is het resultaat van de samenwerking tussen Koraal, Lumens, Fier, Pretty Woman/Best Man en Sterk Huis. Uitgevoerd op basis van een subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

